

ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ: Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Η ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ
ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΡΓΑΣΙΑ»

ΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

ΖΑΜΠΑΡΑΣ ΣΩΤΗΡΗΣ

ΣΚΑΛΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΣΥΡΜΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ

**Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία
από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών
Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού
Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Πάτρας**

Ιανουάριος 2010

		Σελίδα
	Περίληψη	5
	Summary	7
	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
	Σκοπός της μελέτης	11
	Στόχος της μελέτης	12
	Ορισμοί Εννοιών	13
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	
A	ΜΕΡΟΣ Α	16
1	Διαπολιτισμικότητα στην Κοινωνική Εργασία	16
1.1.	Η Διαπολιτισμικότητα σήμερα	16
1.2	Θεωρητικό Υπόβαθρο της Διαπολιτισμικότητας	17
1.3.	Θεωρίες και θεωρητικοί Διαπολιτισμικότητας	18
1.3.1	Η Θεωρία της Κοινωνικής Κυριαρχίας	18
1.3.2	Η Θεωρία της Μοιραίας Σύγκρουσης	19
1.3.3	Η Θεωρία της αυτοαξιολόγησης και της κοινωνικής σύγκρισης	19
1.3.4	Η Θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων	20
1.3.5	Η Θεωρία της Σύγκρουσης και της Επαφής	21
1.4.	Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία	22
1.4.1	Εισαγωγή στην διαπολιτισμική κοινωνική εργασία	22
1.4.2	Χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας	24
1.4.2.1	Χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας στο μικρό- επίπεδο	24
1.4.2.2	Χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας στο μακρό- επίπεδο	26
1.4.2.2.1	Ανάλυση των προσεγγίσεων	27
1.4.2.3	Άξονες της Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας	28
1.5	Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία, Ενσυναίσθηση και Εκπαίδευση	30
2	Διαπολιτισμικά Μοντέλα	36
2.1	Διαπολιτισμική Προσέγγιση	36
2.2	Πολυπολιτισμικό Μοντέλο	36

2.3	Διαπολιτισμικό Μοντέλο	38
2.4	Μοντέλα παρέμβασης στη Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία	39
2.4.1	Το μοντέλο εναντίωσης στην καταπίεση και τις διακρίσεις	40
2.4.2	Το μεταμοντέρνο μοντέλο των «κοινωνικών κατασκευών»	42
3	Το μοντέλο ανάπτυξης Διαπολιτισμικής Ετοιμότητας	44
3.1	Ανάπτυξη του μοντέλου διαπολιτισμικής ετοιμότητας	44
3.2	Δομές και στάδια της διαπολιτισμικής ετοιμότητας	45
3.2.1	Πολιτισμική Ενημέρωση	45
3.2.2	Ανάλυση πρώτου σταδίου	46
3.2.3	Πολιτισμική / Διαπολιτισμική Γνώση	49
3.2.4	Ανάλυση δεύτερου σταδίου	49
3.2.5	Πολιτισμική Ευαισθητοποίηση	51
3.2.6	Ανάλυση τρίτου σταδίου	51
3.2.7	Διαπολιτισμική ετοιμότητα	53
3.2.8	Ανάλυση τέταρτου σταδίου	53
B	ΜΕΡΟΣ Β	56
B1	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	56
1.1	Είδος Έρευνας	56
1.2	Σκοπός της έρευνας	56
1.3	Στόχοι της έρευνας	56
1.4	Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας	57
1.4.1	Πλεονεκτήματα	57
1.4.2	Μειονεκτήματα	57
1.5	Μέθοδος διεξαγωγής έρευνας και ερευνητικό εργαλείο	58
1.6	Πληθυσμός	58
1.7	Δείγμα	59
1.8	Τόπος και χρόνος	59
1.9	Θέματα δεοντολογίας στην ποιοτική κοινωνική έρευνα	60
1.10	Εγκυρότητα	61
1.11	Κριτήρια εισαγωγής και αποκλεισμού δεδομένων	61

B2	ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	62
2.1	Παρουσίαση ανάλυσης δεδομένων της έρευνας	64
Γ	ΜΕΡΟΣ Γ	77
3.1	Συζήτηση	77
3.2	Προτάσεις	79
	Βιβλιογραφία	81
	Παραρτήματα	87

“Ευχαριστούμε πολύ όσους συμμετείχαν για την πραγματοποίηση αυτής της εργασίας, καθώς και την υπεύθυνη της πτυχιακής εργασίας Κα. Ζαφειροπούλου Γεωργία, για την πολύτιμη βοήθεια και συνεργασία της.”

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία μελετάμε τις εκπαιδευτικές ανάγκες των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών ως προς την διαπολιτισμική διάσταση της κοινωνικής εργασίας.

Ειδικότερα, στο I. θεωρητικό μέρος, το κεφαλαίο 1. αναφέρεται στο φαινόμενο της διαπολιτισμικότητας ως ένα φαινόμενο που έχει τις ρίζες του από την αρχαιότητα, και εξηγεί την άνθιση του φαινομένου στην σημερινή εποχή. Επίσης, αναλύονται οι θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί σχετικά με την διαπολιτισμικότητα από διάφορους θεωρητικούς. Στη συνέχεια, ορίζεται η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία και αναφέρονται τα χαρακτηριστικά της, που αφορούν τόσο το άτομο και το περιβάλλον του όσο και την ευρύτερη κοινωνία. Επιπλέον, αναλύονται οι βασικοί άξονες της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας και τέλος, συσχετίζεται η εκπαίδευση και η ενσυναίσθηση με την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία.

Στο κεφάλαιο 2. παρατίθενται δύο μοντέλα ανεπτυγμένα ως προς την διαπολιτισμική διάσταση της κοινωνικής εργασίας. Αυτά είναι α) το πολυπολιτισμικό μοντέλο, β) το διαπολιτισμικό μοντέλο. Στην συνέχεια αναφέρονται επιγραμματικά τα οχτώ μοντέλα παρεμβάσεις στην διαπολιτισμική κοινωνική εργασία και αναλύονται δύο από αυτά α) το μοντέλο εναντίωσης στην καταπίεση και στις διακρίσεις και β) το μεταμοντέρνο μοντέλο των «κοινωνικών κατασκευών».

Στο κεφάλαιο 3. αναλύεται το μοντέλο ανάπτυξης της διαπολιτισμικής ετοιμότητας βασισμένο στο μοντέλο που ανέπτυξαν Papadopoulos, Tilki, Taylor μελετώντας την διαπολιτισμική εκπαίδευση. Στην συνέχεια, περιγράφονται τα τέσσερα στάδια της διαπολιτισμικής ετοιμότητας, τα οποία είναι α) η πολιτισμική ενημέρωση, β) η πολιτισμική / διαπολιτισμική γνώση, γ) η πολιτισμική ευαισθητοποίηση και τέλος δ) η διαπολιτισμική ετοιμότητα.

Στο II εμπειρικό μέρος παρατίθενται και η έρευνα η οποία ακολουθήσαμε η οποία είναι ποιοτική και το εργαλείο που χρησιμοποιήσαμε το οποίο ήταν η συνέντευξη. Ο πληθυσμός της έρευνας μας ήταν οι επαγγελματίες κοινωνικοί που εργάζονται σε υπηρεσίες του δήμου Πατρέων.

Οι βασικοί στόχοι της έρευνας μας, είναι η μελέτη, αφενός των γνώσεων που οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί έχουν σχετικά με τη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία αφετέρου η αναγνώριση αναγκαιότητας ανάπτυξης διαπολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας.

Τα βασικά αποτελέσματα της έρευνας μας έδειξαν ότι οι επαγγελματίες δεν έχουν λάβει τις απαραίτητες γνώσεις ως προς την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία και καταβάλλουν προσωπική προσπάθεια για να ανταπεξέλθουν.

SUMMARY

In this paper we study the educational needs of professional social workers in the transcultural dimension of social work.

In particular, in theory I, Chapter 1. refers to the phenomenon of transcultural as a phenomenon that it has roots in antiquity, and explains the boom of the problem in today's world. It also analyzes the theories developed on transculturalism by various theorists. Then, set the transcultural of social work and illustrate the characteristics which affect both the individual and his environment and society at large. Furthermore, analyzing the broad themes of transcultural of social work and finally, related education and empathy with the transcultural of social work.

In the Chapter 2. there are two models which developed in the transcultural dimension of social work. These are a) the multicultural model and b) the transcultural model. In a statement following there are eight models in transcultural interventions of social work and analyzed two of them a) the model of opposition to oppression and discrimination and b) the post-modern model of "social construction".

In the Chapter 3. analyzed the development model of transcultural competence which developed by Papadopoulos, Tilki, Taylor studying transcultural education. Then, describe the four stages of transcultural competence which is a) cultural information, b) cultural / transcultural knowledge, c) cultural awareness, and finally d) transcultural competence.

In the empirical part II listed and the investigation that followed, which is qualitative and the tool we used, which was the interview. The population of our research was that professional social work services in the municipality of Patras.

The main objectives of our research is to study both the knowledge that social workers are professionals on transcultural of social work, or a recognition of necessity development transcultural dimension in education of social work.

The basics results have shown that professionals have not received the necessary knowledge of transcultural of social work and make personal efforts to cope.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το φαινόμενο της διαπολιτισμικότητας αναφέρεται στην σύνδεση και στη συσχέτιση μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών και κουλτούρων. Ως κύριος σκοπός αυτού του φαινομένου είναι να επικρατεί ειρηνική συμβίωση και συνύπαρξη πολλών διαφορετικών εθνοτικών ομάδων μέσα σε μία κοινωνία. Στόχος είναι η ταυτόχρονη αναγνώριση και αποδοχή των δικαιωμάτων της μίας από την άλλη, και κυρίως της μειονοτικής από την πλειοψηφική ομάδα (Γιαννοπούλου Ε., Καπράλος Γ., Μαντζούνη Ε., Πατρώνης Γ., Στάμου Α. 2007).

Είναι αλήθεια ότι στην Ελλάδα ζει μεγάλος αριθμός αλλοδαπών, και η μετανάστευση γνωρίζει αύξηση τα τελευταία χρόνια. Σήμερα επιπλέον, παρατηρείται η νομιμοποίηση της διαμονής των αλλοδαπών, η παγιοποίηση της θέσης τους και η εκ μέρους τους διεκδίκησης όλο και περισσότερων κοινωνικών δικαιωμάτων. Η νέα αυτή κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται ως πολυπολιτισμική, εγείρει επείγοντα αιτήματα στο πλαίσιο της κοινωνικής, πολιτικής και διοικητικής ζωής της χώρας, και, κατά προέκταση στον τομέα της υγείας και πρόνοιας (Νικολάου Γ., 2005).

Στην παρούσα εργασία επιλέξαμε να επικεντρωθούμε στις εκπαιδευτικές ανάγκες των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών στην διαπολιτισμική διάσταση της κοινωνικής εργασίας. Οι ίδιοι υπάγονται στον τομέα υγείας και πρόνοιας, ο οποίος έχει άμεση σχέση με μειονοτικές ομάδες και αποτελεί πρωταρχικό ρόλο στη ένταξη των αλλοδαπών στη χώρα υποδοχής τους. Συγκεκριμένα, θέλαμε να εξετάσουμε σε τι βαθμό οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί έχουν προετοιμαστεί διαπολιτισμικά για την συνεργασία τους με μειονοτικές ομάδες (Γιαννοπούλου Ε., Καπράλος Γ., Μαντζούνη Ε., Πατρώνης Γ., Στάμου Α., 2007).

Τα διαπολιτισμικά προβλήματα κάνουν την εμφάνιση τους σε δύο επίπεδα. Πρώτον, στο επίπεδο προσωπικότητας του μετανάστη και δεύτερον, στο επίπεδο σχέσεων μεταξύ του ευρύτερου κοινωνικού χώρου και του χώρου των μεταναστών

που καθορίζονται ως σχέσεις πλειονότητας/μειονότητας από άποψη αυτοδύναμης συμμετοχή στα κοινωνικά αγαθά μίας χώρας. Οι μετανάστες ή τα μέλη μίας μειονοτικής ομάδας βιώνουν τον αποκλεισμό από τα ευρύτερα αγαθά του συνόλου στο οποίο ζουν λόγω του ανταγωνισμού που υπάρχει μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων (Κανακίδου Ε., Παπαγιάννη Β., 1998).

Η κοινωνική εργασία ως εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη αναζητά τα κατάλληλα μοντέλα, στρατηγικές και δεξιότητες για την ανακούφιση, υποστήριξη, ενδυνάμωση και διεκδίκηση των δικαιωμάτων των μειονοτικών ομάδων (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004). Το βάρος της ευθύνης των κοινωνικών λειτουργών αυξάνεται από το γεγονός ότι αυτοί φροντίζουν για την κάλυψη πολύ ζωτικών αναγκών των ευάλωτων εξυπηρετούμενων τους. Παραδοσιακά, το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας θεωρεί το άτομο ως μέλος δύο συστημάτων, του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου αλλά και του άμεσου περιβάλλοντός του. Κατά προέκταση, ο κοινωνικός λειτουργός στην εργασία του με άτομα διαφορετικής κουλτούρας και διαφορετικής εθνότητας, πρέπει να έχει ως κατεύθυνση το άμεσο περιβάλλον του ατόμου και κατ' επέκταση τις πεποιθήσεις του και τις αξίες του. Από την άλλη πλευρά, πρέπει να έχει ως κατεύθυνση το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο συναντά την προκατάληψη και τον ρατσισμό, και στο οποίο θα ενταχθεί το άτομο. Ο επαγγελματίας λοιπόν, πρέπει να αναπτύξει μεθόδους και να διευρύνει τις γνώσεις του στον διαπολιτισμικό προσανατολισμό για να μπορεί να παρέχει αποτελεσματικές υπηρεσίες στο άτομο (NASW 2007).

Αρχικά, πρέπει να γίνει μία ριζική αλλαγή στον τομέα της κοινωνικής εργασίας και να ενταχθεί η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία στον τομέα της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών. Αυτό θα έχει ως στόχο ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός να διαμορφώνεται ως ένα άτομο που θα μπορεί να αναγνωρίσει τυχόν προκαταλήψεις και στερεότυπα που έχει, για διαφορετικές εθνοτικές ομάδες από την δική του. Μέσα από την εκπαίδευσή του, θα του δίνεται η δυνατότητα να εξοικειωθεί με τα πιστεύω του και τις αξίες του ώστε να μπορεί να δεχτεί την διαφορετικότητα του εξυπηρετούμενου του και να έχει ως αποτέλεσμα την σωστή αλληλεπίδραση με αυτόν (NASW 2007).

Η εισαγωγή της διαπολιτισμικότητας στη κοινωνία και κατά προέκταση στην κοινωνική εργασία οφείλει να γίνει με τρόπο ομαλό. Κύριο μέλημα του κράτους θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη διαπολιτισμικών μεθόδων αντιμετώπισης των ομάδων

μειονότητας με στόχο την αβίαστη και ομαλή ένταξη τους στην Ελλάδα. Όπως θα δούμε στην παρούσα εργασία η ανάπτυξη τέτοιων μεθόδων στον τομέα της κοινωνικής εργασίας είναι μηδαμινή και σε πολλές περιπτώσεις ανύπαρκτη. Αρκετές υπηρεσίες αντιμετωπίζουν τα άτομα μειονότητας με την προοπτική πώς θα ενταχθούν στην κοινωνία και πώς αυτό θα γίνει με τον πιο εύκολο τρόπο, ενώ θα έπρεπε να στοχεύουν στο τι μπορούν να προσφέρουν οι ίδιες οι υπηρεσίες, για να βοηθήσουν το άτομο (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., Δρ. Ψημμένος Ι., 2004).

Τέλος, όπως φαίνεται στην εργασία υπάρχουν κοινωνικοί επιστήμονες που αντιμετωπίζουν το θέμα πραγματιστικά. Δηλαδή, έχουν μετακινηθεί από το ζήτημα της τυπικής έκβασης και αναζητούν να μάθουν ποιοι είναι οι παράγοντες που προβλέπουν μία επιτυχή έκβαση, όταν άνθρωποι που ανήκουν σε διαφορετικούς πολιτισμούς έρχονται σε επαφή μεταξύ τους. Όπως προκύπτει και από τη έρευνα που πραγματοποιήθηκε, δεν αρκεί μόνο να υπάρχουν μερικοί επαγγελματίες που να έχουν την πεποίθηση να αναπτυχθεί διαπολιτισμικά η κοινωνική εργασία αλλά να υπάρχει και η ανάπτυξη μεθόδων. Συμπερασματικά λοιπόν η διαπολιτισμικότητα δεν αφορά μόνο τους κοινωνικούς λειτουργούς αλλά είναι ευθύνη του ευρύτερου συνόλου και πρέπει να ξεκινά από τα αρχικά στάδια της ζωής μας (Smith P., Bond M., 2005).

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κεντρικός σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των διαπολιτισμικών εκπαιδευτικών αναγκών των επαγγελματιών Κοινωνικών Λειτουργών και η άποψη τους σχετικά με την ανάγκη για διαπολιτισμικό προσανατολισμό στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας του σήμερα.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Επιμέρους στόχοι της εργασίας, είναι η εξέταση των γνώσεων που οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί έχουν σχετικά με τη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία, το επίπεδο παροχών φροντίδας που παρέχεται σε εξυπηρετούμενους από διαφορετική κουλτούρα και η αναγνώριση αναγκαιότητας ανάπτυξης διαπολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας. Επιπλέον, η εργασία μελετά την γνώμη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για το διαπολιτισμικό προσανατολισμό το οποίο έχουν οι κοινωνικές υπηρεσίες στις οποίες εργάζονται. Τέλος, στόχος της εργασίας είναι οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί να εισηγηθούν προτάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη των γνώσεων και των ικανοτήτων τους, ώστε να μπορούν να παρέχουν ποιοτικότερες και διαπολιτισμικά ευαίσθητες υπηρεσίες προς τους εξυπηρετούμενους.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Διαπολιτισμική ικανότητα:

Είναι η ικανότητα επιτυχούς επικοινωνίας με τους ανθρώπους των άλλων πολιτισμών (www.equal-greece.gr).

Κοινωνική Εργασία:

Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας προωθεί την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις και την ενδυνάμωση (empowerment) και απελευθέρωση των ανθρώπων, ώστε να ενισχύσουν την ευημερία τους. Χρησιμοποιώντας θεωρίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων, η κοινωνική εργασία παρεμβαίνει στα σημεία στα οποία οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους.

Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις στην κοινωνική εργασία (www.ifsw.org).

Πολιτισμός:

Ο όρος «πολιτισμός» αναφέρεται «στο σύνολο των υλικών και πνευματικών επιτευγμάτων» ενός κοινωνικού συνόλου ή στο «σύνολο των υλικών και πνευματικών προϊόντων της δράσης ενός συνόλου ανθρώπων (κοινωνικού, εθνικού, θρησκευτικού κ.λ.π) σε ορισμένη ή μη εποχή (Μπαμπινιώτης, Γ. 2002).

Πολιτιστική Ταυτότητα:

Πολιτιστική ταυτότητα ενός ανθρώπου (ή μίας κοινωνικής ομάδας) είναι τα χαρακτηριστικά πολιτιστικά γνωρίσματα που τον προσδιορίζουν, αλλά και τον διαφοροποιούν από άλλους ανθρώπους, άλλου πολιτισμού. Πρόκειται δηλαδή για τα ήθη και έθιμα που έχει, τις αξίες και ιδέες, τους μύθους και τα οράματα που έχει το άτομο, και που είναι προϊόντα του πολιτισμού της χώρας στην οποία ανήκει (Μπαμπινιώτης, Γ. 2002).

Πολυπολιτισμικότητα:

Με την όρο πολυπολιτισμικότητα εννοούμε την ένταξη και συνύπαρξη πολιτισμικά ετερόκλητων ομάδων μέσα σε ένα οργανωμένο κοινωνικό σύστημα (Μπαμπινιώτης

Γ.2002).

Διαπολιτισμικότητα:

Αναφέρεται σε μία δημιουργική διαδικασία, που προϋποθέτει την αποδοχή της κουλτούρας του άλλου, όχι με βάση τις γνώσεις αλλά και τις κουλτούρες γενικότερα σε πολλά επίπεδα. Περιέχει μία διαδραστική διάσταση και προάγει τη δυνατότητα των ατόμων να δημιουργούν και να διαμορφώνουν κοινές ταυτότητες (Γιαννοπούλου Ε., Καπράλος Γ., Μαντζούνη Ε., Πατρώνης Γ., Στάμου Α. 2007).

Διαπολιτισμικός:

Αυτός που σχετίζεται με διάφορους πολιτισμούς ή που συνδυάζει στοιχεία διαφόρων πολιτισμών (Μπαμπινιώτης, Γ. 2002).

Πολυπολιτισμικός:

Αυτός που χαρακτηρίζεται από την συνύπαρξη διαφόρων και διακρινόμενων μεταξύ τους πολιτισμών (Μπαμπινιώτης, Γ. 2002).

Διαπολιτισμική εκπαίδευση:

Είναι η εκπαιδευτική πολιτική η οποία θεωρεί πρωταρχικής σημασίας τη συμμετοχή του σχολείου στην προώθηση θεσμών ενάντια στην καταπίεση και το ρατσισμό, όπως:

- η εμπέδωση της ισότητας και του σεβασμού των διαφόρων πολιτισμών, θρησκειών κ.λπ, και
- η διασφάλιση του δικαιώματος για ίσες ευκαιρίες μόρφωσης και κοινωνικής ένταξης (www.proodeftikidask.com).

Παγκοσμιοποίηση:

Είναι η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση, ενσωμάτωση και τριβή μεταξύ ανθρώπων και εταιρειών σε διάφορα μέρη του κόσμου. Είναι ένας γενικός όρος που αναφέρεται σε ένα σύμπλεγμα σχέσεων στα πεδία της [οικονομίας](#), του [εμπορίου](#), της [κοινωνίας](#), της [τεχνολογίας](#), της [κουλτούρας](#) και της [πολιτικής](#) (www.wikipedia.gr).

Πατριδολατρεία:

Η υπερβολική αγάπη του ατόμου για την πατρίδα του (Χατζηδάκη, Μ. 1992).

Ενσυναίσθηση:

Η ενσυναίσθηση αποτελεί μια ικανότητα που μαθαίνεται ή μια στάση ζωής, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην προσπάθεια να έρθει κανείς σε επαφή, να επικοινωνήσει και να κατανοήσει τους άλλους, αναφορικά με καταστάσεις τις οποίες βιώνει το άτομο καθώς και τις εμπειρίες ή τα συναισθήματα που έχει (www.scips.gr).

Αυτοαντίληψη:

Ο όρος αυτοαντίληψη ή αντίληψη του Εγώ, αναφέρεται στο σύστημα παραστάσεων του ανθρώπου για τον εαυτό του, στη βάση των οποίων οικοδομεί τις αμοιβαίες σχέσεις με τους συνανθρώπους και τη στάση απέναντί τους. Είναι μια σχετικά σταθερή, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό συνειδητή, ολοκληρωμένη, αν και όχι απαλλαγμένη από εσωτερικές αντιφάσεις, μορφή του προσωπικού Εγώ, η οποία είναι αποτέλεσμα της αυτοαπόσπασης του ανθρώπου από τον περίγυρό του, πράγμα που του επιτρέπει να αισθάνεται ως υποκείμενο των σωματικών και ψυχικών του καταστάσεων, καθώς και των αντίστοιχων διεργασιών και ενεργειών (www.nemertes.gr).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

1.1 Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΣΗΜΕΡΑ

Η μετακίνηση πληθυσμών δεν αποτελεί ένα καινούργιο φαινόμενο αλλά έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα. Πολλές χώρες δημιουργήθηκαν από την έλευση μεταναστών σε αυτήν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Στο πέρασμα των χρόνων οι περισσότερες χώρες, αν όχι όλες έχουν υπάρξει χώρες αποστολής μεταναστών αλλά και χώρες προέλευσης (Ναξάκης Χ., Χλέτσος Μ., 2001).

Η μετακίνηση πληθυσμών προς την δυτική Ευρώπη έκανε την αρχή, την δεκαετία '60. Ο μετακινούμενος πληθυσμός είχε ως στόχο την κάλυψη εργατικού δυναμικού επομένως, θεωρούνταν ένα προσωρινό φαινόμενο. Οι μετανάστες δεν εγκατέλειψαν την χώρα στην οποία πήγαν με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πολυπολιτισμικές χώρες (Ζωγράφου Α., 1997).

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί η αυξανόμενη μετακίνηση πληθυσμών προς τις δυτικές χώρες από μετανάστες που προέρχονται από χώρες με οικονομικά και πολιτικά προβλήματα (Νικολάου Γ., 2005).

Διαπιστώνεται ότι η διαπολιτισμικότητα δεν είναι ένα καινούργιο φαινόμενο αλλά σήμερα κάνει δυναμικά την επανεμφάνισή του στις χώρες υποδοχής μεταναστών (Taylor C., 1999).

Στην Ευρώπη σήμερα οι μετανάστες - ιδίως εκείνοι της δεύτερης και της τρίτης γενιάς, κάνουν οργανωμένες προσπάθειες με στόχο να τους αναγνωριστούν πολιτικά προνόμια και να αντιμετωπίζονται ισότιμα με τον γηγενή πληθυσμό. Οι δυτικές χώρες έχουν δημιουργήσει ένα ανεπτυγμένο δημοκρατικό σύστημα το οποίο στηρίζεται στην κατοχύρωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Βασικός στόχος αυτών των χωρών είναι, οι διάφορες εθνοτικές ομάδες να έχουν ισότιμη μεταχείριση, με την πλειοψηφούσα μερίδα των πολιτών (Taylor C., 1999).

Η διαφορετικότητα στα πολιτισμικά χαρακτηριστικά μπορεί να ευδοκιμεί μέσα σ' ένα κλίμα διαπολιτισμικής ισότητας και αμοιβαίας κατανόησης των πολιτών, όταν υπάρχει ώριμη κοινωνική συνείδηση (Taylor C., 1999).

Μία κοινωνία για να θεωρείται πολιτισμένη πρέπει να αναγνωρίζει και να υιοθετεί τα ανθρώπινα δικαιώματα. Θα πρέπει να δείχνει σεβασμό στο διαφορετικό,

να υπάρχει συνύπαρξη του ντόπιου πληθυσμού με την διαφορετική εθνοτική ομάδα, χωρίς η δεύτερη να βιώνει κοινωνική απόρριψη. Στόχος της πολιτισμένης κοινωνίας πρέπει να είναι η σωστή πολυπολιτισμική σύνδεση των λαών χωρίς να καταργούνται οι εθνικές τους ταυτότητες (Taylor C., 1999).

Θα πρέπει ακόμα να τονιστεί ότι η οικονομική παγκοσμιοποίηση και η πολυπολιτισμικότητα αρχίζουν να αποδυναμώνουν την αντίληψη των λαών για εθνοκεντρισμό, για προσκόλληση στην εθνική ταυτότητα και την πατριδολατρεία. Κάθε χώρα/ έθνος επαναπροσδιορίζεται μέσα στο υπερεθνικό πλαίσιο (Taylor C., 1999).

1.2 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ο όρος "διαπολιτισμικός" έκανε την εμφάνιση του την δεκαετία του 1930 μέσα από την μελέτη του George peter Murdock. Η μελέτη έδωσε την πρώτη οπτική της διαπολιτισμικότητας. Ο όρος πλέον χρησιμοποιείται ευρέως στις κοινωνικές επιστήμες και έχει απασχολήσει την διαπολιτισμική κοινότητα των κοινωνικών επιστήμων με κυριότερη την ίδρυση της διεθνούς ένωσης (international association for cross-cultural psychology), το 1972. Ο σκοπός της δημιουργίας, είναι να μελετηθεί ο ρόλος που έχουν οι πολιτισμικοί παράγοντες στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Επιπλέον, η έκδοση ενός περιοδικού βασισμένο στην διαπολιτισμικότητα, στοχεύει στην προώθηση και ανάπτυξη θεμάτων που αφορούν τις επιδράσεις που ασκούνται στην ατομική συμπεριφορά από τις πολιτισμικές διαφορές (<http://en.wikipedia.org/wiki/cross-cultural>).

Τις δεκαετίες του 1980 και 1990 υπήρχε έντονη αμφισβήτηση απέναντι στα επαγγέλματα υγείας και πρόνοιας για την ικανότητα των επαγγελματιών να προσφέρουν επαρκή και σωστή φροντίδα σε πολύ-πολιτισμικό πληθυσμό. Άνθρωποι από διαφορετικές εθνοτικές ομάδες και με διαφορετική κουλτούρα είχαν αντιμετωπιστεί με αδιαφορία από τους επαγγελματίες υγείας και πολλοί από αυτούς ένιωσαν παραμελημένοι και δέχτηκαν αισθήματα εχθρότητας εξαιτίας του πολιτισμού τους. Πολλές φορές, τα προβλήματα των ανθρώπων αντιμετωπίζονται επιπόλαια και με εξευτελιστικό τρόπο, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η σοβαρότητα των πραγμάτων (Ευαγγέλου Ο., 2007).

1.3 ΘΕΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η Διαπολιτισμικότητα δεν αποτελεί ένα καινούριο φαινόμενο. Πολλοί θεωρητικοί ασχολήθηκαν με την ύπαρξή της, με αποτέλεσμα να αναπτύξουν τις δικές τους θεωρίες.

1.3.1 Η Θεωρία της Κοινωνικής Κυριαρχίας

Οι Sidanius και Pratto, στη θεωρία της κοινωνικής κυριαρχίας υποστηρίζουν ότι τα άτομα χωρίζονται σε δύο ομάδες. Πρώτον, στα άτομα που βρίσκονται στην ομάδα υψηλού κύρους και δεύτερον στα άτομα που βρίσκονται στην ομάδα χαμηλού κύρους. Η θεωρία υποστηρίζει ότι οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα μέλη των δύο ομάδων είναι σταθερές και προβλέψιμες. Αναλυτικότερα, φαίνεται ότι τα άτομα που ανήκουν στην ομάδα υψηλού κύρους έχουν δημιουργήσει ένα ισχυρό σύστημα πεποιθήσεων, με το οποίο νομιμοποιείται η κυριαρχία που τους προσφέρει η ομάδα τους, και ταυτόχρονα δηλώνεται και η αφοσίωση και ο προσανατολισμός που έχουν προς αυτή. Από την άλλη πλευρά, τα άτομα που ανήκουν στην ομάδα χαμηλού κύρους, όταν υιοθετούν ένα προσανατολισμό προς την κοινωνική κυριαρχία, δεν είναι αφοσιωμένοι στην ομάδα στη οποία ανήκουν, αλλά απομακρύνονται από αυτήν. Συνεπώς, τα άτομα που είναι αφοσιωμένα στην ομάδα χαμηλού κύρους δεν μπορούν να έχουν προσανατολισμό κοινωνικής κυριαρχίας (Smith P. & Bond M. 2005).

Το άτομο που είναι στην ομάδα χαμηλού κύρους βρίσκεται σε δίλλημα ανάμεσα στην αποδοχή και στην άρνηση της ομάδας του καθώς γνωρίζει ότι θα επηρεαστούν τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στην ομάδα του. Από την μία πλευρά, όταν το άτομο αποδέχεται το χαμηλό κύρος της ομάδας του, αυτόματα αποδίδει σε αυτή δυσμενή χαρακτηριστικά ενώ από την άλλη πλευρά, όταν αρνείται το χαμηλό κύρος της ομάδας του, διατηρεί το βασικό σφάλμα απόδοσης (Smith P. & Bond M. 2005).

Συνοψίζοντας, μέσα από την θεωρία της κοινωνικής κυριαρχίας διαπιστώνουμε ότι τα δεδομένα τα οποία ερμηνεύονται μέσα από ατομικές διαφορές, μπορούν να ερμηνευτούν και σε επίπεδο ομάδας μέσα από μία θεωρία (Smith P. & Bond M. 2005).

1.3.2 Η Θεωρία της Μοιραίας Σύγκρουσης

Στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, ο καθηγητής του Χάρβαρντ, Huntington S., ανέπτυξε μια θεωρία την οποία ονόμασε θεωρία της μοιραίας σύγκρουσης. Η θεωρία αυτή αναφέρεται στην σύγκρουση που υπάρχει ανάμεσα στους πολιτισμούς, εξαιτίας του δυναμικού χαρακτήρα που προβάλλουν ο δυτικοευρωπαϊκός και αμερικανικός πολιτισμός. Ο δυναμισμός που προβάλλει ο δυτικός πολιτισμός έχει την δυνατότητα να κατακτήσει όλο τον κόσμο. Αυτό αποδεικνύεται από το μέρος του κόσμου που έρχεται σε επαφή μαζί του και δηλώνει την προτίμηση του προς αυτόν.

Ο πολιτισμός αυτός έχει να αντιμετωπίσει ισχυρούς εχθρούς και η σύγκρουση του μ' αυτούς είναι μοιραία, επειδή οι εχθρικοί πολιτισμοί εκπροσωπούν διαφορετικές θρησκευτικές, πολιτικές, ηθικές, αισθητικές και κοινωνικές αξίες.

Ως εχθρικοί πολιτισμοί απέναντι σε ένα δυτικοευρωπαϊκό και αμερικανικό πολιτισμό μπορούν να χαρακτηριστούν οι εξής:

- ο μουσουλμανικός (ισλαμικός)
- ο κινεζικός και ιαπωνικός (ινδουιστικός, βουδιστικός)
- ο σλαβωσικός (ορθόδοξος)
- ο λατινοαμερικανικός (καθολικός, προτεσταντικός)
- ο αφρικανικός (πολυθρησκευτικός)

Οι περισσότεροι από αυτούς τους πολιτισμούς έχουν έναν δημογραφικό δυναμισμό ισχυρότερο απ' τον δυτικό. Κατά τον Huntington, η διαπολιτισμικότητα αποτελεί απειλή για τον δυτικό κόσμο. Επομένως, θα πρέπει οι λαοί της δύσης να καταβάλουν προσπάθειες να προσεγγίσουν αυτούς τους πολιτισμούς με στόχο την κατανόηση, την συνεννόηση, την ανεκτικότητα αλλά και την συνεργασία μαζί τους (Smith P. & Bond M. 2005).

1.3.3 Η Θεωρία της αυτοαξιολόγησης και της κοινωνικής σύγκρισης

Το 1954 ο Leon Festinger διαμόρφωσαν τη θεωρία της κοινωνικής σύγκρισης. Ο ίδιος, διατύπωσε πέντε υποθέσεις έχοντας την σκέψη ότι οι άνθρωποι όταν θέλουν να αξιολογήσουν τον εαυτό τους, τον συγκρίνουν με άτομα τα οποία έχουν κοινά στοιχεία μαζί τους, δηλαδή ομοιότητες. Οι πέντε υποθέσεις που διατύπωσε ο

Festinger είναι οι ακόλουθες:

1. Οι άνθρωποι έχουν κίνητρο να αξιολογούν τις γνώμες και τις ικανότητές τους.
2. Όταν δεν υπάρχουν αντικειμενικά μέσα, για να αξιολογήσουν τις ικανότητες και τις γνώμες τους, τότε οι άνθρωποι αξιολογούν τις ικανότητες και τις γνώμες συγκρίνοντας τις με αυτές των άλλων.
3. Οι άνθρωποι αποφεύγουν να έρθουν σε σύγκριση με άλλους ανθρώπους που είναι πολύ διαφορετικοί από αυτούς.
4. Οι άνθρωποι όταν αξιολογούν τις ικανότητες τους έχουν ως βασικό τους στόχο να καθορίσουν ποιος είναι ο καλύτερος. Η άποψη τους αν και βασίζεται στο υποκειμενικό τους αίσθημα, θεωρούν ότι είναι σωστή και αντικειμενική.
5. Η αλλαγή των ικανοτήτων είναι δύσκολη εξαιτίας μη κοινωνικών περιορισμών, αυτοί οι περιορισμοί όμως δεν ισχύουν και στην περίπτωση των απόψεων. Έτσι όταν υπάρχει ασυμφωνία μεταξύ του εαυτού και των άλλων, οι άνθρωποι προσπαθούν να τροποποιήσουν τη θέση τους , ή προσπαθούν να τροποποιήσουν τη θέση των άλλων , για να τους φέρουν πιο κοντά στη δική τους. Ωστόσο, όταν η ασυμφωνία είναι μεγάλη, οι άνθρωποι έχουν την τάση να διακόπτουν τη σύγκριση με εκείνους που είναι πολύ διαφορετικοί (www.pess.gr).

1.3.4 Η θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων

Ο Serge Moscovici, δημιούργησε την θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων έχοντας ως στόχο την κατανόηση της παραγωγής και της επεξεργασίας της γνώσης. Υποστήριξε ότι η επιστήμη και η κοινή λογική ανήκουν σε δυο διαφορετικούς κόσμους σκέψης. Η επιστήμη βασίζεται στην εμπειρία, την επιβεβαίωση και την αναζήτηση της έγκυρης, σωστής απάντησης, ενώ η κοινή λογική βασίζεται στις πεποιθήσεις και τις δοξασίες. Όταν ένα επιστημονικό ζήτημα γίνεται αντικείμενο επικοινωνίας στην ευρύτερη κοινωνία, τότε μετασχηματίζεται σε αναπαράσταση. Η αναπαράσταση αυτή είναι κοινωνική γιατί πρόκειται για συλλογική επεξεργασία της γνώσης (Χρυσοχόου Ξ., 2005).

Επίσης, μία από τις λειτουργίες των κοινωνικών αναπαραστάσεων είναι να μπορεί το άτομο να μετατρέψει το άγνωστο σε κάτι οικείο, να το μετασχηματίσει σε συγκεκριμένες εικόνες με την διαδικασία της αντικειμενοποίησης και να το

ενσωματώσει σε οικεία πλαίσια με την διαδικασία της επικέντρωσης. Συγκεκριμένα οι άνθρωποι επικεντρώνουν τη νέα γνώση σε προηγούμενες πεποιθήσεις και αξίες τους. Επιπλέον, οι άνθρωποι που ανήκουν στις ίδιες ομάδες κατανοούν τη νέα γνώση με παρόμοιους τρόπους (Χρυσόχοου Ξ., 2005).

Στην συνέχεια, ο moscovici υποστήριξε ότι, όταν το άτομο σκέφτεται ενεργοποιεί δύο συστήματα. Το λειτουργικό σύστημα μέσω του οποίου επιτελούνται οι βασικές γνωστικές λειτουργίες και το μετασύστημα το οποίο καθοδηγεί αυτές τις λειτουργίες. Αυτό το σύστημα διέπεται από τις κοινωνικές ρυθμίσεις της κοινωνίας και των ομάδων στις οποίες συμμετέχει ο πληθυσμός. Οι διαδικασίες της αντικειμενοποίησης και της επικέντρωσης λειτουργούν στο πλαίσιο του μετασυστήματος, μεταφράζοντας αυτές τις κοινωνικές ρυθμίσεις και καθοδηγώντας τις γνωστικές λειτουργίες. Επομένως, οι κοινωνικές σχέσεις και ρυθμίσεις συνδέονται ενδογενώς με τις γνωστικές επεξεργασίες και την κοινωνική γνώση που παράγει ο άνθρωπος (Χρυσόχοου Ξ., 2005).

Τέλος, μια σημαντική λειτουργία των κοινωνικών αναπαραστάσεων είναι ότι βοηθούν τους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν καταστάσεις και περιβάλλοντα τα οποία δεν τους είναι οικεία (Χρυσόχοου Ξ., 2005).

1.3.5 Η Θεωρία της Σύγκρουσης και της Επαφής

Η θεωρία της σύγκρουσης και της επαφής αναπτύχθηκε από τον Θουκυδίδη. Για την κατανόηση της θεωρίας ο Θουκυδίδης χρησιμοποίησε ένα παράδειγμα. Όταν δυο λαοί τίθεντο ο ένας απέναντι από τον άλλον, δυο ενδεχόμενα μπορούν να υπάρχουν: είτε θα έρθουν σε επαφή είτε θα έρθουν σε σύγκρουση. Με αυτό τον τρόπο θέλησε να αναφερθεί στην θεωρία της επαφής, κατά την οποία η επαφή με άτομα αλλού υποβάθρου για μεγάλο χρονικό διάστημα οδηγεί σε καλύτερη κατανόηση και αρμονία μεταξύ των ομάδων, και η θεωρία της σύγκρουσης, κατά την οποία η προσέγγιση αυτή δημιουργεί ένταση και διχόνοια.

(<http://www.dap-nomikis.gr/forum/index.php?showtopic=18985>).

1.4 ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

1.4.1 Εισαγωγή στην διαπολιτισμική κοινωνική εργασία

Η Κοινωνική Εργασία είναι μία κοινωνική, ανθρωποκεντρική επιστήμη που έχει ως στόχο το άτομο, την ομάδα και το κοινωνικό του σύνολο. Για την εφαρμογή της βασίζεται σε βασικές αξίες όπως είναι οι αρχές της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης. Βασικό της έργο είναι να υπηρετεί και να προωθεί τις αξίες του ανθρώπου και την μοναδικότητα του. Επιπλέον να δείχνει σεβασμό στην προσωπικότητα και στις ατομικές διαφορές που έχει ο κάθε άνθρωπος και να του υπενθυμίζει το δικαίωμα για αυτοδιάθεση και αυτοπραγμάτωση (Καλλινικάκη Θ. 1998).

Η μετακίνηση πληθυσμών δεν αποτελεί ένα καινούργιο γεγονός. Η μετακίνηση πληθυσμών υπήρχε από αρχαιοτάτων χρόνων, με αποτέλεσμα όλα αυτά τα χρόνια, όλες οι χώρες να έχουν υπάρξει χώρες αποστολής μεταναστών αλλά και χώρες υποδοχής μεταναστών (Ναξάκης Χ., Χλέτσος Μ. 2001). Συνεπώς οι περισσότερες χώρες του κόσμου διακρίνονται από την πολυπολιτισμικότητα, δηλαδή την συνύπαρξη ατόμων από διαφορετική χώρα, με διαφορετικό πολιτισμό, διαφορετική κουλτούρα και διαφορετική θρησκεία.

Λόγω της νέας κατάστασης που βίωναν πολλές χώρες, θεωρήθηκε αναγκαίο να δημιουργηθεί η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία, για να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις ανάγκες που προέκυψαν από την μετακίνηση πληθυσμών. Σταδιακά, λοιπόν, το 1991 από τους Devore και Schlensinger, άρχισε να διαμορφώνεται μία ολιστική προσέγγιση της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).

Για να γίνει κατανοητή η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία θα πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε τον όρο διαπολιτισμικότητα και την διαφορά που έχει από τον όρο πολυπολιτισμικότητα.

Η διαπολιτισμικότητα αναφέρεται σε μία διαδικασία κατά την οποία η κουλτούρα του “άλλου” είναι αποδεκτή με βάση τις κουλτούρες γενικότερα και όχι με βάση το γνωστικό επίπεδο. Τα άτομα έχουν την ικανότητα να διαμορφώνουν κοινές ταυτότητες. Ως αποτέλεσμα της διαπολιτισμικότητας μπορεί να θεωρηθεί ο σεβασμός προς το “ξένο”, το διαφορετικό, να υπάρχει ισονομία των ατόμων σε όλους τους τομείς όπως είναι η υγεία, η εκπαίδευση, η πολιτική, ο πολιτισμός και

γενικά, στοιχεία που συνθέτουν την καθημερινότητα των ατόμων. Επιπλέον, μέσα από την διαπολιτισμικότητα διαμορφώνεται η κοινωνική αλληλεγγύη και αποδοχή των πολιτιστικών στοιχείων που συνθέτουν την προσωπικότητα του άλλου (Γιαννοπούλου Ε., Καπράλος Γ., Μαντζούνη Ε., Πατρώνης Γ., Στάμου Α. 2007).

Από την άλλη πλευρά, η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί ένα βασικό φαινόμενο της εποχής. Οι κοινωνίες προσπαθούν να βρουν αρμονικό τρόπο συνύπαρξης των ατόμων με διαφορετικό πολιτισμό και κουλτούρα. Η πολυπολιτισμικότητα ασκεί πίεση στις κοινωνίες για να εξελιχτούν από κοινωνίες των μαζών σε κοινωνίες των πολιτισμών και των πολιτισμικών ομάδων. Συνεπώς, αφού η διαπολιτισμικότητα συνδέεται ενώ η πολυπολιτισμικότητα περιλαμβάνει πολλούς πολιτισμούς, ο σκοπός της διαπολιτισμικότητας απορρέει από την πολυπολιτισμικότητα (Γιαννοπούλου Ε., Καπράλος Γ., Μαντζούνη Ε., Πατρώνης Γ., Στάμου Α. 2007).

Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία είναι μία υπό διαμόρφωση προσέγγιση καθώς η κοινωνικοπολιτισμική δυναμική συνεχώς μεταβάλλεται και επομένως προσθέτονται νέες γνώσεις και δεξιότητες. Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία για να μπορέσει να ανταπεξέλθει ως επιστήμη στις ανάγκες των εθνοτικών ομάδων και να τους παρέχει στήριξη και ενδυναμώσει έτσι ώστε να μπορούν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, πρέπει να βρει τα κατάλληλα μοντέλα, να ανακαλύψει στρατηγικές και δεξιότητες που θα την βοηθήσουν να ανταπεξέλθει στο έργο της (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).

Στην άσκηση της Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας, από τον επαγγελματία είναι απαραίτητη, η ελεγχόμενη και συνειδητή προσπάθεια συναισθηματικής ταύτισης ή ενσυναίσθησης με τους εξυπηρετούμενους και τις διάφορες εθνοτικές ομάδες. (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006). Ο κοινωνικός λειτουργός μέσα από την συμβουλευτική που παρέχει στα πλαίσια της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας, πρέπει να προωθεί την ένταξη των εθνοτικών ομάδων στην κοινωνία υποδοχής, την πρόσβασή τους στις υπηρεσίες και στα αγαθά της καθημερινότητας με ισότιμο τρόπο με εκείνον του γηγενή πληθυσμού και τέλος, να τους καθοδηγεί για να αποφύγουν διακρίσεις λόγω των διαφορετικών χαρακτηριστικών τους. Μέσα από την συμβουλευτική, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να στηρίζει τα άτομα των εθνοτικών ομάδων για να ενταχθούν ομαλά στον γηγενή πληθυσμό, να εκπέμπει εμπιστοσύνη για να τον εμπιστευτούν, να δείξει σεβασμό στα πολιτισμικά

χαρακτηριστικά και αξίες του κάθε ατόμου / της κάθε εθνοτικής ομάδας (<http://www.inegsee.gr/equal/equal2/diamesolavites.htm>).

Απαραίτητο κρίνεται ο κοινωνικός λειτουργός να γνωρίζει την δική του πολιτισμική ταυτότητα και τα στοιχεία που συνθέτουν την προσωπικότητά του. Όταν ο επαγγελματίας έχει αυτογνωσία και ενσυναίσθηση, τότε μπορούν να επιτευχθούν τα αποτελέσματα που θέτονται στην θεραπευτική σχέση από των επαγγελματία και τον εξυπηρετούμενο (Παπαστυλιανού Α. 2000).

Οι κοινωνικοί επιστήμονες, λόγω της ανάπτυξης της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας καλούνται να αναθεωρήσουν τα στερεότυπα και να εκπαιδεύσουν τις διάφορες κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού στην διαπολιτισμική ετοιμότητα. Είναι σημαντικό να υπάρχει κατανόηση και σεβασμός της διαφορετικότητας αλλά και η απαραίτητη γνώση, για να μπορεί να υπάρχει συνύπαρξη της κοινωνικής δράσης, της κοινωνικής αλλαγής και της κοινωνικής δικαιοσύνης (Χατζηχρήστου Χ., Γιαβρίμης Π., Λαμπροπούλου Α. 2005).

1.4.2 Χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας

Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία διαμορφώνεται από δύο μέρη. Πρώτον, από την διαπολιτισμική συμβουλευτική στο μικρό-επίπεδο, το οποίο δηλώνει το άτομο, την οικογένεια και μικρές ομάδες και δεύτερον, από τις παρεμβάσεις που γίνονται στο μακρό- επίπεδο το οποίο δηλώνει την εθνοτική ομάδα, την κοινωνία και γενικά το σύνολο. Ως παρεμβάσεις θεωρούνται η προσπάθεια κινητοποίησης της ευρύτερης κοινωνίας, η ανάπτυξη στρατηγικών ευαισθητοποίησης, οι θεσμικές αλλαγές που γίνονται προς όφελος των εθνοτικών ομάδων και γενικά ενέργειες που γίνονται για την ομαλότερη συνύπαρξη της ομάδας υποδοχής και της ομάδας προέλευσης.

Συνεπώς, τα χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας μπορούν να διαιρεθούν σε αυτά που αφορούν το μικρο- επίπεδο και σε αυτά που αφορούν το μακρο- επίπεδο (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).

1.4.2.1 Χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας στο μικρό-επίπεδο

Σε αυτή την υποενότητα καθορίζονται αναλυτικά οι παράμετροι που προσδιορίζουν την Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία όσον αφορά το μικρό-

επίπεδο, το άτομο, την οικογένεια, τις ομάδες.

1. Η Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία έχει δύο στόχους: πρώτον να αλλάξει το παραδοσιακό τρόπο με τον οποίο η Κοινωνική εργασία προσεγγίζει την πολιτισμική διάσταση του ατόμου και δεύτερον να αναδημιουργήσει το περιβάλλον των ατόμων αυτών με την κάλυψη πρώτων αναγκών όπως είναι η τροφή, η στέγη, η εργασία, η εκπαίδευση, η ένταξη στην κοινότητα. Συνεπώς στην Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία οι παρεμβάσεις στο **μικρό-επίπεδο** συναντιούνται με τις παρεμβάσεις στο μακρό-επίπεδο (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2004).
2. Το θεωρητικό κομμάτι της Συμβουλευτικής της κοινωνικής εργασίας, στην διαπολιτισμική κοινωνική εργασία δεν παραμένει αναλλοίωτο αλλά αναπροσαρμόζεται, ανάλογα με τις ανάγκες, αξίες, ιστορία και ιδεολογία κάθε εθνοτικής ομάδας με την οποία απασχολείται την δεδομένη στιγμή (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2004).
3. Ο διαπολιτισμικός σύμβουλος πρέπει να έχει ξεκάθαρη εικόνα για το πολιτισμικό του υπόβαθρο και τη πολιτιστική του κληρονομιά, καθώς επίσης να έχει αναγνωρίσει στον εαυτό του τυχόν προκαταλήψεις και στερεότυπα που μπορεί να έχει απέναντι σε άλλες φυλετικές ή εθνοτικές ομάδες. Όταν έχει επίγνωση των πιστεύω του, τότε μπορεί να θέσει το αξιακό του σύστημα απέναντι σε εκείνο του εξυπηρετούμενου χωρίς να ασκεί κριτική αλλά έχοντας αναπτύξει μία θετική στάση απέναντι στην πολυπολιτισμικότητα (<http://www.inegsee.gr/equal/equal2/diamesolavites.htm>).
4. Η επαγγελματική σχέση, μεταξύ κοινωνικού λειτουργού και εξυπηρετούμενου διαμορφώνεται από την επιρροή που ασκείται στην σχέση από τις πολιτισμικές διαφορές και των δύο (Γιωτσίδα Β. , Σταλίκας Α. 2004).
5. Στην επαγγελματική σχέση υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο μερών. Ο κοινωνικός λειτουργός γίνεται παρατηρητής της συμπεριφοράς των εθνοτικών ομάδων, μέσω της υποκειμενικής διάστασης των γνώσεων που έχει αλλά και ο εξυπηρετούμενος παρατηρεί τον επαγγελματία και διαμορφώνει την δική του προσωπική άποψη (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).
6. Ο Κοινωνικός Λειτουργός που εργάζεται σε πλαίσιο Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας έχει υποχρέωση να γνωρίζει πάρα πολύ καλά όλες εκείνες τις μεταβλητές που κάνουν κάθε πολιτισμό να ξεχωρίζει από τους

άλλους. Ως μεταβλητές ορίζονται, τα ήθη, τα έθιμα, οι παραδόσεις, η ιστορία, η θρησκεία, η κουλτούρα κάθε πολιτισμού. Όταν ο Κοινωνικός Λειτουργός μελετήσει τα στοιχεία αυτά για τον κάθε πολιτισμό ξεχωριστά, τότε θα μπορέσει να κατανοήσει τον πολιτισμό των ατόμων με τους οποίους συνεργάζεται και έρχεται σε επαφή (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2004).

7. Ο Κοινωνικός λειτουργός στην διαπολιτισμική συμβουλευτική πρέπει να κατανοήσει ότι οι μεταβλητές που υπάρχουν για κάθε πολιτισμό, όπως η φυλή, η εθνικότητα, ο πολιτισμός και άλλα, είναι αυτές που διαμορφώνουν την προσωπικότητα του κάθε εξυπηρετούμενου. Σε αυτές οφείλεται και ο τρόπος με τον οποίο ο εξυπηρετούμενος αντιμετωπίζει την συμβουλευτική σχέση με τον επαγγελματία. Από την πλευρά του ο επαγγελματίας, έχοντας γνώση αυτών των στοιχείων, έχει την δυνατότητα να προσεγγίσει τον εξυπηρετούμενο και να επιτύχει την ενδυνάμωσή του μέσα από την θεραπευτική διαδικασία (<http://www.inegsee.gr/equal/equal2/diamesolavites.htm>).

1.4.2.2 Χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας στο μακρό-επίπεδο

Στην συγκεκριμένη υποενότητα διατυπώνονται τα χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας στο μακρό-επίπεδο, την τοπική και ευρύτερη κοινότητα.

1. Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία όσον αφορά το μακρό-επίπεδο περιλαμβάνει διάφορους τομείς όπως να ενημερώσει, να ευαισθητοποιήσει και να κινητοποιήσει τα μέλη της κοινότητας. Έχει ως στόχο να επαγρυπνήσει κοινωνικές οργανώσεις για να μπορέσουν να επιτύχουν στόχους και θεσμικές αλλαγές προς όφελος των εθνοτικών ομάδων (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).
2. Οι εθνοτικές ομάδες συνήθως, επιλέγουν να είναι συγκεντρωμένες σε μία γεωγραφική περιοχή. Ο επαγγελματίας οφείλει να είναι ενήμερος για την εικόνα της συγκεκριμένης αστικής ή αγροτικής περιοχής στην οποία κατευθύνονται οι εθνοτικές ομάδες. Με αυτό τον τρόπο θα μπορέσει να φέρει σε επαφή τους ντόπιους κατοίκους με τους ανθρώπους που προσήλθαν σε

αυτήν. Ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι να βοηθήσει και τα δύο μέρη να προσαρμοστούν στην καινούργια πραγματικότητα και να αποφευχθούν προβλήματα και συγκρούσεις. Επιπλέον έργο του επαγγελματία είναι να στηρίζει τις εθνοτικές ομάδες να ενταχθούν στην κοινωνία και να κάνουν χρήση των υπηρεσιών που τους διευκολύνουν. Αυτό ο κοινωνικός λειτουργός θα το πετύχει αν εφαρμόσει τις τεχνικές και τις δεξιότητες που προκύπτουν από τους ακόλουθους ρόλους: υποστηρικτής, διαμεσολαβητής, εμπειρογνώμονας, συνήγορος, κοινωνικός ακτιβιστής (Σταθόπουλος Π. 2000).

3. Στο μακρό-επίπεδο για να γίνουν παρεμβάσεις διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας πρέπει ο επαγγελματία να γνωρίζει πάρα πολύ καλά το προφίλ της κοινότητας, τους διαφορετικούς πληθυσμούς που συνθέτουν την κοινότητα και της δομές που υπάρχουν σχετικά με την παιδεία, την πρόνοια και την εκπαίδευση σε αυτήν. Οι προσεγγίσεις παρέμβασης στο μακρο- επίπεδο είναι οι ακόλουθες:
  - α. ο σχεδιασμός
  - β. η κοινοτική οργάνωση
  - γ. η διοίκηση και
  - δ. η αξιολόγηση (Devore W., Schlesinger E. 1991).

1.4.2.2.1 Ανάλυση των προσεγγίσεων

α. Ο σχεδιασμός γίνεται σε διάφορους τομείς όπως να οριστεί το πρόβλημα, να καθοριστούν ο σκοπός και οι στόχοι, να μπου χρονικά όρια, να υπάρξουν προγράμματα που θα βοηθήσουν στην υλοποίηση των στόχων (Devore W., Schlesinger E. 1991).

β. Η κοινοτική οργάνωση βασίζεται στην κοινοτική εργασία. Μέσα από τις γνώσεις, τις αξίες, τις δεξιότητες της κοινοτικής εργασίας η κοινότητα μπορεί να οργανωθεί για να αποδεχτεί την νεοφερμένη εθνοτική ομάδα. Ο κοινωνικός λειτουργός στην συνεργασία με τις εθνοτικές ομάδες έχει ως στόχο να τις βοηθήσει να προσαρμοστούν και να ενταχθούν με ομαλό τρόπο στο ευρύτερο σύνολο, ακόμη και να προτρέψει ηγετικά άτομα των εθνοτικών ομάδων να συμμετέχουν στα κέντρα λήψεως αποφάσεων για την κοινωνία (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).

Επιπλέον, το σχολείο είναι ένα μέσο το οποίο λειτουργεί ως φορέας κοινωνικοποίησης. Συνεργάζεται με τους γονείς των νεοφερμένων μαθητών έτσι ώστε να επιτευχθεί η συναισθηματική ισορροπία των νεαρών μελών της κοινωνίας (Κανακίδου Ε., Παπαγιάννη Β. 1998).

γ. Όσον αφορά την διοικητική προσέγγιση, οι κοινωνικές οργανώσεις είναι αυτές που παίζουν σημαντικό ρόλο. Οφείλουν να έχουν ως στόχο την εκπλήρωση των αναγκών των εθνοτικών ομάδων. Αυτό επιτυγχάνεται με την δημιουργία ενός συστήματος παροχής υπηρεσιών πιο προσιτό και ευέλικτο στο οποίο θα έχουν συμμετοχή και οι εθνοτικές ομάδες με εκπροσώπους (Τρισελιώτης Ι. 1996).

δ. Τέλος, οι παρεμβάσεις που γίνονται από την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία στο μακρό- επίπεδο αξιολογούνται. Η αξιολόγηση που γίνεται αφορά τα πλαίσια που δημιουργήθηκαν για τις συγκεκριμένες εθνοτικές ομάδες μέσα στην κοινωνία και κατά πόσο έχουν εφαρμοστεί ή όχι (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).

1.4.2.3 Άξονες της Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας

Μέσα από την καταγραφή των χαρακτηριστικών της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας, συμπεραίνεται ότι οι **βασικοί άξονες** που την συνιστούν οι εξής:

- α. Η πολιτισμική αυτοαντίληψη του επαγγελματία
- β. οι αξίες και οι αρχές του επαγγελματία
- γ. οι γνώσεις
- δ. οι δεξιότητες.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός πρέπει να εφαρμόζει επαρκώς και τους τέσσερις άξονες στην Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία, τόσο στο μικρό- επίπεδο όσο και στο μακρό- επίπεδο, διαφορετικά θα υπάρξει αποτυχία στην διαχείριση του περιστατικού και γενικά στην επαγγελματική σχέση (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2004).

Στην συνέχεια, ακολουθεί η ανάλυση των βασικών αξόνων της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας έτσι ώστε να κατανοηθούν.

α. πολιτισμική αυτοαντίληψη.

Σημαντικό στοιχείο στον κοινωνικό λειτουργό είναι η αυτοαντίληψη που έχει σχετικά

με την προσωπική του ταυτότητα, την εθνική του ταυτότητα, την πολιτισμική του κουλτούρα και γενικά τα πιστεύω του. Ο επαγγελματίας που καταλαβαίνει τα στοιχεία που συνιστούν τον εαυτό του, αναπτύσσει την ικανότητα να κατανοήσει και να αποδεχτεί την ταυτότητα του άλλου, αυτού που προέρχεται από διαφορετική εθνοτική ομάδα. Όταν αποδεχτεί την ταυτότητα του “άλλου”, τότε μπορεί να συνειδητοποιήσει και την δική του ταυτότητα (Μαράτου-Αλιμπράτη Λ., Γαληνού Π. 2000). Ο Taylor (1992), θεωρεί ότι « η ταυτότητα διαμορφώνεται κατά ένα μεγάλο μέρος από την αναγνώριση ή μη αναγνώριση, συχνά δε από την παραγνώριση από τους «άλλους», ενώ η μη αναγνώριση μπορεί να δημιουργήσει κάποια απειλή στην ύπαρξη του άλλου ».

β. αξίες και αρχές.

Ο επαγγελματίας που περνάει το στάδιο της αυτοαντίληψης, συνειδητοποιεί αξίες που προηγουμένως δεν τις είχε συνειδητοποιήσει. Είναι πολύ πιθανόν να ανακαλύψει αξίες και προκαταλήψεις που θα του προκαλέσουν οργή, θυμό και απογοήτευση, λόγω των προκατειλημμένων στάσεων απέναντι σε εθνοτικές ομάδες με τις οποίες εργάζεται. Μέσα από αυτή τη διαδικασία μάθησης θα αποδεχτεί την πολυπολιτισμικότητα. Αυτός είναι ένας τρόπος να συνειδητοποιήσει την διαφορετικότητα του άλλου, και κατά επέκταση την συμπεριφορά του, αφού πρώτα έχει αντιληφθεί τα δικά του όρια, αξίες και συμπεριφορές (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).

γ. γνώσεις.

Οι γνώσεις είναι ένας πολύ σημαντικός άξονας της Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας, γιατί μέσω αυτών ο επαγγελματίας μπορεί να κατανοήσει την διαπολιτισμικότητα και να βοηθήσει τις εθνοτικές ομάδες να επιλύσουν τα ζητήματα που τους απασχολούν. Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να διευρύνει τις γνώσεις του για να κατανοήσει την ιστορία, τις παραδόσεις, τα ήθη, τα έθιμα και την πολιτική κατάσταση κάθε εθνοτικής ομάδας. Πρέπει συνεχώς να αυξάνονται οι γνώσεις του σε σχέση με την διαπολιτισμικότητα γιατί οι κοινωνίες εξελίσσονται με γρήγορο ρυθμό. Επιπλέον, ο επαγγελματίας πρέπει να γνωρίζει το νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο που έχει θεσπιστεί για την προστασία των ατόμων που είναι από διαφορετική εθνοτική ομάδα.

Τέλος, πρέπει να εξειδικεύσει τις ακαδημαϊκές του γνώσεις ώστε να μπορεί να παρέχει ουσιαστικές υπηρεσίες στους εξυπηρετούμενούς του.2.Γνώσεις της

διαπολιτισμικής ψυχολογίας και ψυχιατρικής, για να υπάρχει κατανόηση (NASW 2007).

δ. δεξιότητες

Οι δεξιότητες είναι πολύ σημαντικός άξονας στον οποίο στηρίζεται η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία και κατά επέκταση και η διαπολιτισμική πρακτική. Μέσα από τις δεξιότητες εφαρμόζεται η θεωρία και η μεθοδολογία στην πράξη. Ο επαγγελματίας οφείλει να διευρύνει τις επαγγελματικές του γνώσεις καθώς επίσης και τις δεξιότητές του μέσα από την συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση (<http://www.inegsee.gr/equal/equal2/diamesolavites.htm>).

1.5 ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η εφαρμοσμένη επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας, η οποία προωθεί την ισότητα των ευκαιριών και είναι νομικά και ηθικά υποχρεωμένη να αντιπαλεύει την ανισότητα και τις διακρίσεις, έχει αναπτύξει έναν εφαρμοσμένο κλάδο, την Διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ. 2006).

Στην σύγχρονη Κοινωνική Εργασία έχουν δημιουργηθεί τεράστιες αλλαγές στον αιώνα που διανύουμε. Τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα καθιστούν αναγκαίο τον εκσυγχρονισμό των θεωριών και της πρακτικής της Κοινωνικής Εργασίας. Ανέκαθεν οι Κοινωνικοί Λειτουργοί προβληματίζονταν σχετικά με την έννοια της ενσυναίσθησης και την αποδοχή του πολιτισμικά διαφορετικού (Σταλίκας Α., Χαμοδράκα Μ. 2004).

Πολλοί ερευνητές προσπάθησαν να εξηγήσουν τι σημαίνει ενσυναίσθηση δίνοντας τον δικό τους ορισμό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την ενσυναίσθηση οι οποίοι έχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους (Σταλίκας Α., Χαμοδράκα Μ. 2004).

Η ενσυναίσθηση αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά και ξεχωριστά στοιχεία της θεραπευτικής σχέσης. Ο κοινωνικός λειτουργός χρησιμοποιεί ενσυναίσθηση στην επαγγελματική σχέση με τον εξυπηρετούμενο με σκοπό να του δημιουργήσει ασφάλεια και να του δείξει ότι υπάρχει κάποιος που τον «ακούει» ή τον καταλαβαίνει. Μέσα από αυτή την διαδικασία ο εξυπηρετούμενος θα μπορέσει να

εξετάσει και να αποδεχτεί όψεις του εαυτού του που προηγουμένως αρνιόταν να τις δει (McLeod J. 2005).

Ο Carl Rogers, ο οποίος δημιούργησε την πελατο-κεντρική θεωρία θεωρεί ότι η ενσυναίσθηση είναι ένα από τα σημαντικά στοιχεία της θεωρίας του. Ο ίδιος ορίζει την ενσυναίσθηση ως την δυνατότητα « να αντιλαμβάνεται κανείς το εσωτερικό πλαίσιο αναφοράς κάποιου άλλου με ακρίβεια, με τα συναισθηματικά στοιχεία και νοήματα που ενυπάρχουν σε αυτό, σαν να ήταν εκείνος ο άλλος άνθρωπος, χωρίς όμως να ξεχάσει τον όρο “σαν” ». Επομένως, σύμφωνα με τον Rogers, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να μένει πιστός στην δική του προσωπική ταυτότητα (Μαλικιώση – Λοΐζου Μ. 2001). Ο Rogers, στην προσπάθειά του να εξελίξει την θεωρία του, αναδιαμόρφωσε κάποιες από τις απόψεις του σχετικά με την ενσυναίσθηση. Παρουσιάζει την ενσυναίσθηση ως μία διαδικασία κατά την οποία « εισέρχεσαι στον ιδιωτικό χώρο του άλλου και μένεις εκεί... ζεις προσωρινά στην ζωή του άλλου ». Με αυτό τον τρόπο ο κοινωνικός λειτουργός εισέρχεται κανονικά στον κόσμο του εξυπηρετούμενου και δεν λειτουργεί “σαν να” βιώνει την κατάσταση, αλλά λειτουργεί ως ουσιαστικός παρατηρητής της ζωής του εξυπηρετούμενου (Σταλίκας Α., Χαμοδράκα Μ. 2004).

Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών έκανε την εμφάνιση του ένα νέο κίνημα, το οποίο άρχισε να αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς στους κόλπους των επιστημών της ψυχικής υγείας, ιδιαίτερα, στην κοινωνική εργασία, την ψυχοθεραπεία και την συμβουλευτική. Αυτό είναι το κίνημα της διαπολιτισμικότητας, που ήρθε να αντιταχθεί στην λεγόμενη καθολική προοπτική, ή στο λεγόμενο μύθο της ομοιομορφίας. Η διαπολιτισμική προσέγγιση λειτούργησε ως αφετηρία ενός υγιούς τρόπου σκέψης που οδήγησε στην αμφισβήτηση της καταλληλότητας και της σχετικότητας, στο πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας, πληθυσμών πολιτισμικά διαφορετικών. Βάση αυτής της προοπτικής, ανάμεσα στις παραδοσιακές πρακτικές, που θεωρήθηκαν ακατάλληλες για την ορθή προσέγγιση ατόμων προερχόμενων από τους λεγόμενους «μειονοτικούς» πληθυσμούς, ή από έναν πολιτισμό διαφορετικό από εκείνον του ειδικού ψυχικής υγείας, συναντάται και η ενσυναίσθηση, η οποία αποκαλείται «πολιτισμική ενσυναίσθηση». Η πολιτισμική ενσυναίσθηση επιτρέπει στους κοινωνικούς λειτουργούς να χρησιμοποιούν τις δεξιότητές τους σε καταστάσεις όπου απουσιάζουν οι συνήθεις ενδείξεις στις οποίες

στηρίζονται για να κατανοήσουν και να επικοινωνήσουν με τον εξυπηρετούμενο από διαφορετική εθνοτική ομάδα (Dyche L., Zayas L. 2001).

Οι νέες κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώνονται και η εξέλιξη της επιστήμης, καθιστούν αναγκαίο τον εκσυγχρονισμό θεωριών, όρων και εννοιών. Συνεπώς και η έννοια της ενσυναίσθησης έχει αναθεωρηθεί και έχει προσαρμοστεί στην διαπολιτισμικότητα. Εμφανής γίνεται η διαφορά στον πίνακα που ακολουθεί.

Παραδοσιακή Ενσυναίσθηση	Αναθεωρημένη Ενσυναίσθηση
Η πραγματικότητα του εξυπηρετούμενου φαίνεται ως γνωστή	Η κατανόηση του προβλήματος από τον επαγγελματία είναι μερική και με σφάλματα
Εναρμόνιση για βαθύτερα συναισθήματα	Εναρμόνιση με τη γλώσσα και το νόημα
Κεντροανθρωποκεντρική	Πολιτισμικό και κοινωνικοπολιτικό κέντρο
Παραμελημένες κοινωνικές τοποθεσίες	Εξέταση κοινωνικών τοποθεσιών
Ειδική στάση	Μανθάνων (αρχάρια) στάση
Προνομιούχες αντιλήψεις του επαγγελματία	Προνομιούχες αντιλήψεις του εξυπηρετούμενου
Κατευθυντικός επαγγελματίας	Αμοιβαιότητα
Αφαιρετική αντίληψη	Επαγωγική και διαλεκτική κατανόηση
Υποχρεωτική αυτοαντίληψη	Υποχρεωτικός αυτό – στοχασμός (αμφισβήτηση και σκέψη)

Πηγή: Clark J.2 (χ.χ. σελ. 10),

βλ. Clark J., Beyond Empathy: An Ethnographic Approach to Cross Cultural Social Work Practice. Faculty of Social Work, University of Toronto. (χ.χ.).

Η ευαισθησία, η αμοιβαία συμμετοχή και η ενδυνάμωση, συντελούν στην αποδοχή της ετερότητας καθώς μέσω των προηγούμενων, επιχειρείται η ενίσχυση των ισχυρών σημείων των εξυπηρετούμενων (Payne M. 2000). Εξίσου σημαντική για την αποδοχή της ετερότητας αλλά και την ενδυνάμωση, κρίνεται η αποδοχή της θρησκείας, καθώς αποτελεί έναν ισχυρό παράγοντα της ψυχικής ιδιοσυγκρασίας των ατόμων και με αυτό τον τρόπο ο κοινωνικός λειτουργός, μπορεί να ασκήσει κοινοτική εργασία αλλά και κλινική κοινωνική εργασία σεβόμενος την ιδιοτυπία κάθε πολιτισμού (Μαργιπλής, 2008).

Επιπλέον, ένα μέσο, με το οποίο μπορούν να καταπολεμηθούν οι προκαταλήψεις και να ανατηχθούν θετικές αντιλήψεις για το πολιτισμικά διαφορετικό είναι η εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση αναφέρεται στην αποδοχή του άλλου, ανεξάρτητα της φυλής του και του πολιτισμού του και την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλη την μαθητική κοινότητα. (Χατζηχρήστου Χ., Γιαβρίμης Π., Λαμπροπούλου Α., 2005).

Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στοχεύει στην καθιέρωση μιας κοινωνίας με αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση, με πνεύμα αμοιβαιότητας και ισότητας στα κοινωνικά μέλη, με αλληλοαποδοχή των εκατέρωθεν αξιών και ακόμη την άποψη των βασικών δικαιωμάτων που έχουν τα κοινωνικά όντα σύμφωνα με τον χάρτη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (www.pess.gr)

Ξεκινά από την αναγνώριση και αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας των κοινωνιών και της ιδιαίτερης αξίας όλων των πολιτισμών και συναντά μια στάση ζωής και έναν ιδιαίτερο τρόπο προσέγγισης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Είναι μια προσέγγιση που είναι αντίθετη σε κάθε διαχωριστική και αφομοιωτική αντίληψη και πρακτική (dim-sapon.rod.sch.gr).

Οι Essinger και Graf (1984), αναφέρονται στους στόχους μάθησης της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης που έχουν ως σκοπό την κοινωνική ειρήνη η οποία επιτυγχάνεται με την εξάλειψη των προκαταλήψεων, την εκπαίδευση για ενσυναίσθηση, την εκπαίδευση για αλληλεγγύη, και την εκπαίδευση για απόκτηση κοινωνικής δράσης.

Η παρέμβαση στο χώρο του σχολείου είναι αναγκαία και οφείλει να στοχεύει

στην ενίσχυση και στην βελτίωση της κοινωνικής και συναισθηματικής νοημοσύνης των παιδιών. Απαραίτητη είναι και η δημιουργία θετικού κλίματος, αλλά και η ανάπτυξη διαπροσωπικής επικοινωνίας. (Χατζηχρήστου Χ., 2004). Η κοινωνία των παιδιών είναι λιγότερο ξενοφοβική από την κοινωνία των μεγάλων γι' αυτό και συμφιλιώνεται ευκολότερα με τους αλλοδαπούς.

Ωστόσο δεν θα πρέπει να παραγκωνίζεται το γεγονός ότι, για να υπάρξει κοινωνική ένταξη των μαθητών διαφορετικών πολιτισμών στο χώρο του σχολείου, εκτός από την εγκαθίδρυση θετικού κλίματος, χρειάζεται και η ενίσχυση της σχολικής επιτυχίας (Ζωγράφου Α., 1997).

Τα πρώτα προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης άρχισαν να εφαρμόζονται στην χώρα μας στις αρχές της δεκαετίας του '80, αρχικά μέσα από το θεσμό των τάξεων υποδοχής ('80-'81) και στην συνέχεια μέσω των φροντιστηριακών τμημάτων (1982-83). Ο στόχος αυτών των προγραμμάτων ήταν να γίνεται με ομαλό τρόπο η προσαρμογή και η ένταξη, των παιδιών από διαφορετικές εθνοτικές ομάδες, στο εκπαιδευτικό σύστημα και το κοινωνικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής, δηλαδή της Ελλάδας (Ευαγγέλου Ο., 2007).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι μέσα από τα προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που εφαρμόστηκαν στο ήδη υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα, αποκτήθηκε μία πλούσια εμπειρία η οποία μπορεί να συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη τέτοιων προγραμμάτων. Αναφορικά με τα ήδη υπάρχον προγράμματα κρίνονται ημιτελής και ότι δεν κάλυψαν επαρκώς τους στόχους που τέθηκαν, δηλαδή, την ομαλή προσαρμογή και ένταξη των παιδιών, των διαφορετικών εθνοτικών ομάδων, στο εκπαιδευτικό σύστημα που προδιαγράφει και την ένταξη τους στο κοινωνικό περιβάλλον. Το εκπαιδευτικό σύστημα, φάνηκε ανέτοιμο να αντιμετωπίσει με επιτυχία τη μεγάλη πρόκληση που δέχτηκε. Είναι γνωστό ότι η ένταξη δεν συντελείτε με αναμενόμενους ρυθμούς και σε πολλές περιπτώσεις μένει απραγματοποίητη (Ευαγγέλου Ο., 2007).

Διαπιστώνεται ότι παρά τη θεσμοθέτηση της διαπολιτισμικής αγωγής στην Ελλάδα βάση του νόμου 2413/96, τα διάφορα προγράμματα που δημιουργήθηκαν για την άμεση ή έμμεση αφομοίωση των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό

σύστημα δεν λειτούργησαν με επιτυχία. Με άλλα λόγια, η κατάσταση εξακολουθεί να παραμένει ίδια. Συγκεκριμένα:

- Η επιστημονική γνώση αναφορικά με την εκπαίδευση των παιδιών των αλλοδαπών στην Ελλάδα είναι σχεδόν ανύπαρκτη.
- Λείπει το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο
- Δεν υπάρχουν τα κατάλληλα αναλυτικά προγράμματα και το κατάλληλο διδακτικό υλικό.
- Το εκπαιδευτικό προσωπικό δεν έχει την αναγκαία επιμόρφωση για τη διδασκαλία σε πολύ-πολιτισμικές τάξεις.
- Ακόμη και στα πολύ-πολιτισμικά σχολεία ο προσανατολισμός του σχολείου είναι μόνο-πολιτισμικός και μονογλωσσικός.
- Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, η στάση του ντόπιου πληθυσμού απέναντι στους αλλοδαπούς είναι αρνητική. (Ζωγράφου Α., 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ

2.1 ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Στη δεκαετία του 1980 εκφράστηκαν από πολλούς θεωρητικούς ποικίλες θέσεις σχετικά με τη πολυπολιτισμικότητα και την εκπαίδευση, οι οποίες σταδιακά διαχωρίστηκαν σε συγκεκριμένες προσεγγίσεις. Οι βασικές θέσεις των προτύπων αυτών που διαμορφώθηκαν καθορίζουν την εκπαιδευτική πολιτική και διαχέουν τη φιλοσοφία στην ανάπτυξη της εκπαιδευτικής πολιτικής και του εκπαιδευτικού σχεδιασμού των προγραμμάτων που αφορούν τον κοινωνικό και εργασιακό αποκλεισμό των μεταναστών και των μειονοτήτων (Ευαγγέλου Ο., 2007).

Η εκπαίδευση αποτέλεσε το κύριο εργαλείο διαχείρισης ζητημάτων πολιτισμικής ομοιογένειας ή ανομοιογένειας και κατ' επέκταση οι στόχοι της αναφέρονταν στην εκάστοτε πολιτική που ασκήθηκε έναντι των μειονοτήτων (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Οι εμπειρίες από χώρες οι οποίες έχουν ήδη ένα ιστορικό πολυπολιτισμικής επαφής προσφέρουν πληροφορίες και ερεθίσματα έτσι ώστε η διαδικασία αναζήτησης διεξόδων και λύσεων σε ανησυχίες και προβληματισμούς που αφορούν στην εξεύρεση του τρόπου με τον οποίο και η χώρα μας θα ανταποκριθεί στις προκλήσεις ενός πολιτισμικά ανομοιογενούς κόσμου (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

2.2 ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Το λεγόμενο ως πολυπολιτισμικό μοντέλο κάνει την εμφάνιση του τη δεκαετία του '70. Την εμφάνιση του μοντέλου αυτού βοήθησαν η περιθωριοποίηση και τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα τα οποία οδήγησαν σε κοινωνικοπολιτικές ζημιώσεις κατά τις οποίες οι μειονότητες άρχισαν να διεκδικούν κάποια δικαιώματα. Στην εμφάνιση του μοντέλου αυτού συντέλεσαν και το Κίνημα Πολιτικών Δικαιωμάτων στις ΗΠΑ, καθώς και πρωτοβουλίες που ανέλαβαν κάποιοι αφροαμερικανοί ακαδημαϊκοί και διανοούμενοι, οι οποίοι έθεσαν θέμα πολιτικών δικαιωμάτων, ελευθεριών, πολιτικής ισχύος και οικονομικής ένταξης των διάφορων

μειονοτήτων. Στην Ευρώπη όμως και κυρίως στην Αγγλία, παρατηρείτε ότι από τα τέλη της δεκαετίας του 60' η σπουδαιότητα του οικείου πολιτισμού των μειονοτήτων, ως βασικό στοιχείο για την ένταξή τους στη χώρα υποδοχής (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Η πολυπολιτισμική προσέγγιση και οι θεωρητικοί αυτής μεγάλης έμφαση έδωσαν στο θέμα του σεβασμού στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μειονοτικών ομάδων. Ακόμα τόνισαν το ζήτημα της έλλειψης δικαιωμάτων των μειονοτήτων που είχαν σαν αποτέλεσμα τη διαιώνιση της καταπίεσης, της εκμετάλλευσης και της περιθωριοποίησής τους. Οι κυρίαρχες ομάδες εκβιάζουν την ένταξη των μειονοτικών ομάδων σε ένα σύστημα στο οποίο δεν έχουν το δικαίωμα άρθρωσης δικού τους λόγου (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Οι μειονότητες λόγω της κοινωνικής περιθωριοποίησης οδηγούνται σε αισθήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης αλλά και σε ενοχές λόγω της πολιτιστικής τους ιδιαιτερότητας. Οι κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες συμβάλλουν ιδιαίτερα στη δημιουργία αυτών των συναισθημάτων και τείνουν να καθιερώσουν τον «κυρίαρχο» τους ρόλο στις κοινωνικά ασθενέστερες ομάδες. Ο φόβος άλλωστε της κοινωνικής περιθωριοποίησης σε συνδυασμό με την ανάγκη για επιβίωση οδηγούν, στην προσπάθεια απόκρυψης της πολιτισμικής ταυτότητας, κάτι που έχει σαν αποτέλεσμα την καλλιέργεια συναισθημάτων αποξένωσης από το κοινωνικό σύνολο, αλλά και από τον ίδιο τον εαυτό (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Το πολυπολιτισμικό μοντέλο δίνει έμφαση στη καλλιέργεια του σεβασμού προς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όλων των διαφορετικών ομάδων μίας κοινωνίας, ενώ η διαφορετικότητα αυτή δεν εμφανίζεται σαν απειλή για την ομαλή λειτουργία της κοινωνίας αλλά σαν πλούτος. «Η ιδέα της πολυπολιτισμικότητας αποβλέπει στην ανάδειξη και προστασία του εθνικοπολιτισμικού υπόβαθρου της κάθε κοινότητας, γιατί αποδίδει σε αυτό ένα ξεχωριστό νόημα.» Έτσι σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η πολιτισμικές διαφορές που υπάρχουν μέσα σε ένα κοινωνικό σύνολο δίνουν τη δυνατότητα διεύρυνσης των πολιτισμικών οριζόντων μιας χώρας. Γι αυτό στόχος δεν θα πρέπει να είναι η εξίσωση των πολιτισμικών διαφορών και η προώθηση των μειονοτήτων στο κυρίαρχο πολιτισμικό μοντέλο (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

2.3 ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Το **διαπολιτισμικό μοντέλο** κάνει την εμφάνισή του τη δεκαετία του '80, κυρίως στην Ευρώπη. Προτεραιότητα του μοντέλου αποτελεί η αλληλεπίδραση και η αμοιβαία συνεργασία ανάμεσα σε άτομα με διαφορετική πολιτισμική προέλευση. Στόχος του είναι το δημιουργήσει ανοιχτές κοινωνίες οι οποίες θα έχουν σαν χαρακτηριστικό την αλληλοκατανόηση και την αλληλοαποδοχή. Η διαπολιτισμική προσέγγιση δεν επικεντρώνεται μόνο στις γλωσσικές και πολιτισμικές μειονότητες, αλλά σε όλες τις ομάδες του πληθυσμού. Στοχεύει στην αναγνώριση των πολιτισμικών διαφορών και της αξίας κάθε πολιτισμού. Έτσι, ο όρος **διαπολιτισμικός** δηλώνει «μια διαλεκτική σχέση, μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφορετικών ομάδων» (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Το πολυπολιτισμικό όσο και το διαπολιτισμικό μοντέλο δίνουν έμφαση στο στοιχείο της ευρύτερης πολιτισμικής ταυτότητας. Ωστόσο και για τα δύο αυτά μοντέλα σημαντικό ρόλο παίζει το στοιχείο της γλώσσας, αυτό γιατί η γλώσσα αποτελεί το κύριο μέσο επικοινωνίας αλλά και βασικό πολιτισμικό χαρακτηριστικό του κάθε ατόμου αλλά και των κοινωνιών γενικότερα. Η απόκτηση δεύτερης γλώσσας δεν πρόκειται για μία απλή διαδικασία, όπως σημαίνει με τους υποστηρικτές του αφομοιωτικού μοντέλου της ενσωμάτωσης. Το θέμα της γλώσσας δεν χάνει τη σημασία του, αφού η γλώσσα αποτελεί το κύριο μέσο επικοινωνίας, αλλά και φορέα πολιτισμικού κεφαλαίου του ατόμου και των κοινωνιών. Η πρόσκτηση της δεύτερης γλώσσας δεν αποτελεί μια απλουστευμένη διαδικασία, όπως συμβαίνει με τους υποστηρικτές του αφομοιωτικού μοντέλου και του μοντέλου της ενσωμάτωσης. Προβάλλεται και εφαρμόζεται η λεγόμενη δίγλωσση εκπαίδευση, που έχει σκοπό την προώθηση της ικανότητας γραπτού λόγου και στις δύο γλώσσες (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Οι υπερασπιστές της δίγλωσσης εκπαίδευσης υποστηρίζουν ότι η δεύτερη γλώσσα διδάσκεται παράλληλα με τη μητρική γλώσσα, αφού η διδασκαλία της πρέπει να είναι μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος. Υποστηρίζουν ότι η καλή γνώση της μητρικής γλώσσας αποτελεί βασικό στοιχείο για την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας. Η εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα, εκτός των άλλων, αναμένεται να τονώσει το αίσθημα της περηφάνιας για την οικεία κουλτούρα και να μειώσει τα

αρνητικά συναισθήματα της ενοχής άρα και τα συναισθήματα της χαμηλής αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Οι υποστηρικτές του μοντέλου αυτού δεν αρνούνται πως οι δομές εξουσίας ευνοούν και προωθούν τις φυλετικές διακρίσεις, όπως και την εκμετάλλευση των μειονοτήτων. Υποστηρίζουν όμως πως με κύριο εργαλείο υποστήριξης την εκπαίδευση ενισχύεται η προοπτική κοινωνικής αλλαγής, για μία κοινωνία στην οποία τα μέλη των μειονοτήτων θα μπορούν να έχουν ένα ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση καλύτερων συνθηκών για τους ίδιους (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Η εξάλειψη του αναλφαβητισμού στις μειονοτικές ομάδες αλλά και γενικότερα σε όλο το κοινωνικό σύνολο είναι δυνατό να οδηγήσει σε τόνωση των συναισθημάτων αυτοεκτίμησης και διεκδίκηση δικαιωμάτων. Όλα αυτά αποτελούν στοιχεία που μπορούν να προκαλέσουν κοινωνικές αλλαγές όχι μόνο προς τις μειονότητες, αλλά και προς όφελος του πληθυσμού (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

2.4 ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η δημιουργία των μοντέλων αυτών έχει αρχίσει στο δυτικό πολιτισμό με αποτέλεσμα να εκπροσωπούν την ιδεολογία, τις γνώσεις αλλά και τις δεξιότητες που απορρέουν από ένα εθνοκεντρικό σύστημα. Πιο κάτω, αναφέρονται επιγραμματικά τα μοντέλα αυτά, ενώ δύο από αυτά παρουσιάζονται, επειδή θεωρούνται αποτελεσματικά στην επαγγελματική πολυπολιτισμική πρακτική:

1. Το ψυχοδυναμικό-ψυχοκοινωνικό μοντέλο
2. Το ροτζεριανό-προσωποκεντρικό μοντέλο
3. Το μοντέλο παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσης
4. Το μοντέλο της επικεντρωμένης σε στόχους κοινωνικής εργασίας
5. Το συστημικό-οικολογικό μοντέλο
6. Το γενικό-ολιστικό-διαμεθοδικό μοντέλο
7. Το μοντέλο εναντίωσης στην καταπίεση και τις διακρίσεις
8. Το μεταμοντέρνο μοντέλο των «κοινωνικών κατασκευών»

2.4.1 Το μοντέλο εναντίωσης στην καταπίεση και τις διακρίσεις

Η ιδεολογία της πρακτικής ενάντια στην καταπίεση, αναφέρεται στην απόδοση κοινωνικής δικαιοσύνης και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των καταπιεσμένων από τις κοινωνικές δομές ατόμων, ομάδων και κοινοτήτων. Η καταπίεση είναι γενικευμένη, και αποδίδεται σε όλες τις μορφές της κοινωνικής ζωής-στο νομικό πλαίσιο, στον πολιτισμό, στους δεσμούς, στο πολιτικό σύστημα, στην κοινωνικοοικονομική διάρθρωση και στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Η πρακτική ενάντια στην καταπίεση αναγνωρίζει ότι τα προσωπικά προβλήματα των ατόμων αυτών είναι αποτέλεσμα κοινωνικής και πολιτικής αδικίας. Κατά τον Dominelli η πρακτική εναντίωσης στην καταπίεση (anti-oppressive practice), «είναι μια μορφή κοινωνικής εργασίας που απευθύνεται στις κοινωνικές διαιρέσεις και τις δομικές ανισότητες. Στοχεύει στην παροχή κατάλληλων και ευαίσθητων υπηρεσιών, ανταποκρινόμενη στις ανάγκες των χρηστών, ανεξάρτητα από την κοινωνική τους θέση. Ενσωματώνει μια προσωποκεντρική φιλοσοφία και ένα ισότιμο σύστημα αξιών, που αποσκοπεί στη μείωση των επιπτώσεων των δομικών ανισοτήτων που επιβάλλονται στη ζωή των ανθρώπων. Είναι μια μέθοδος που στοχεύει στην ενδυνάμωση των χρηστών με τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της ιεραρχίας» (Dominelli L., 1993).

Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, οι επαγγελματίες ευαισθητοποιούνται στην πρακτική ενάντια στις διακρίσεις και ιδιαίτερα στη διερεύνηση των προκαταλήψεών τους, που αναφέρονται στην προέλευση, τη φυλή, τη θρησκεία, την κοινωνική τάξη, το γένος, τη σωματική ή ψυχική απόκλιση. Η προκατειλημμένη στάση περιλαμβάνει άρνηση αποδοχής της διαφορετικότητας και των «κοινωνικών κατασκευών», όπως οι παραπάνω παράμετροι (Payne M., 2000).

Επιπροσθέτως, η ενδυνάμωση και η συνηγορία, είναι δύο βασικές δεξιότητες των προσεγγίσεων εναντίωσης στην καταπίεση και τις διακρίσεις. Και οι δύο δεξιότητες, οι οποίες αναλύονται και χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα στη μέθοδο της κοινοτικής εργασίας, διαμορφώθηκαν στη σύγχρονή τους μορφή, κατά τις δεκαετίες του '80 και του '90 (Payne M., 2000).

Σκοπός της ενδυνάμωσης είναι, να βοηθήσει τα άτομα να αναπτύξουν την ικανότητα να λαμβάνουν αποφάσεις και πρωτοβουλίες για τη ζωή τους, να

περιορίσουν όσο το δυνατόν περισσότερο την επίδραση και τη δύναμη των κοινωνικών ή προσωπικών παραγόντων, οι οποίοι παρεμποδίζουν την ήδη υπάρχουσα άσκηση δύναμης και να γίνουν ικανοί να τη χρησιμοποιήσουν προς ίδιο όφελος (Payne M., 2000). Η θεώρηση αυτή, έχει ως σκοπό, να επιτρέπει στα άτομα να ικανοποιήσουν τις ατομικές τους ανάγκες-προσωπική δύναμη- να αυξάνει την ικανότητά τους να επηρεάσουν τους άλλους-διαπροσωπική δύναμη-και στη συνέχεια, να αναπτύσσει μια ικανότητα για επηρεασμό της ευρύτερης κατανομή της δύναμης-πολιτική δύναμη- (Payne M., 2000), (Anderson C., Wilson K., Ledwe-Katembula M., Kwaku H., 1994). Παράλληλα, ο σκοπός της **συνηγορίας** είναι, η εκπροσώπηση των συμφερόντων ανίσχυρων ατόμων και ομάδων από ισχυρά άτομα και κοινωνικές δομές. Η συνηγορία, εφόσον μπορεί να εφαρμοστεί για την διεκδίκηση πόρων ή για την αλλαγή του τρόπου με τον οποίο οι ισχυρές ομάδες αντιλαμβάνονται τις αδύνατες ομάδες, συνιστά εν μέρει ένα στοιχείο της ενδυνάμωσης (Payne M., 2000).

Επιπλέον, τα μοντέλα εναντίωσης στις διακρίσεις και στην καταπίεση περιλαμβάνουν στην ιδεολογία τους αρχές, οι οποίες αναφέρονται στη συνειδητοποίηση της πολιτικής αδικίας, της άνιση κατανομής της δύναμης, της αναγνώρισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για όλους τους πολίτες ανεξάρτητα από τη φυλή, την πολιτισμική προέλευση, την κοινωνική τάξη, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, τη σωματική και ψυχική ικανότητα ή ανεπάρκεια. Το σκεπτικό όλων αυτών των προσεγγίσεων, υπαγορεύει ότι σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες, η κατανομή της δύναμης μεταξύ των εθνοτικών ομάδων και της κυρίαρχης κουλτούρας επαναπροσδιορίζεται, απαιτώντας αλλαγή στα ευρύτερα θεσμικά συστήματα. Και οι δύο προσεγγίσεις εκφράζουν στο σύνολό τους μια κριτική για την παραδοσιακή μορφή της κοινωνικής εργασίας, σχετικά με την αποτυχία της, να ενσωματώνει την ουσιαστική κοινωνική αλλαγή, με στόχο την ισότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη για τις μειονοτικές και καταπιεσμένες ομάδες (Payne M., 2000).

Τέλος, είναι φανερό ότι τα μοντέλα εναντίωσης στην καταπίεση και τις διακρίσεις, ταυτίζονται με τη σύγχρονη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία στη ριζοσπαστική της διάσταση (Δημοπούλου-Λαγωνίκα M., 2006).

2.4.2 Το μεταμοντέρνο μοντέλο των «κοινωνικών κατασκευών»

Το μοντέλο αυτό, επεξεργάζεται θεωρητικά τις «κοινωνικές κατασκευές» οποιουδήποτε τμήματος της κοινωνίας και ως εκ τούτου τις εθνοτικές και μειονοτικές ομάδες και την πολυπολιτισμικότητα στο σύνολό της.

Οι Berger και Luckman (2003), υποστηρίζουν ότι η «πραγματικότητα αποτελεί γνώση που καθοδηγεί τη συμπεριφορά μας, όλοι όμως έχουμε διαφορετικές απόψεις γι' αυτήν. Ο **κονστρουκτιβισμός** αναφέρεται στην πεποίθησή μας ότι δεν μπορούμε να είμαστε γνώστες μιας αλήθειας αντικειμενικής, ξεχωρίζοντάς την από τις απόψεις τις οποίες έχουμε γι' αυτήν. Ο **κοινωνικός κονστρουκτιβισμός**, δίνει έμφαση στις κοινωνικές μορφές της γνώσης, καθώς και στην επιρροή των πολιτισμικών, ιστορικών, πολιτικών και οικονομικών συνθηκών. Αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα, συμβιβασόμενοι με τις κοινωνικά αποδεκτές αναπαραστάσεις του κόσμου, τις οποίες δεχόμαστε ως πραγματικότητα» (en.wikipedia.org/.../Social_constructionism).

Οι ιδέες του μεταμοντερνισμού, άρχισαν να επηρεάζουν την κοινωνική εργασία από την δεκαετία του '90 (Chambon A., Irving A., 1994), (Howe D., 1994). Ερμηνεύουν τους τρόπους με τους οποίους η μεταβιομηχανική κοινωνία επηρεάζει το «κοινωνικό γίνεσθαι», δηλαδή όλες τις πλευρές οργάνωσης και χωρισμού της κοινωνίας που αναφέρονται σε «κατασκευές» σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων (Payne M., 2000).

Η κοινωνική εργασία, μέσα σε αυτό το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, ως εκ τούτου ανταποκρίνεται με τις ίδιες δυναμικές στη σύγχρονη κοινωνία. Συνεπώς, η «κοινωνική κατασκευή» αποτελεί μέρος των μεταμοντέρνων ιδεών.

Ο θεωρητικός προσανατολισμός της κοινωνικής εργασίας των «κοινωνικών κατασκευών», περιλαμβάνει ιδέες και υποθέσεις οι οποίες προέρχονται από τη θεωρία του «κονστρουκτιβισμού» (constructivism), από τη δύναμη της γλώσσας, από το ανθρώπινο δυναμικό, τη φύση των προβλημάτων και την αλλαγή. Επίσης, περιλαμβάνει αξίες και έννοιες της αντικαταπιεστικής πρακτικής, τη δέσμευση για κοινωνική δικαιοσύνη, την ενδυνάμωση, τη βοήθεια και τη φροντίδα, καθώς και την εφαρμογή του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας που ισχύει για κάθε χώρα (Parton N., O' Burne P., 2000).

Ακόμη, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις σχέσεις εξουσίας, που εκφράζονται μέσω της γλώσσας, οι οποίες διαμορφώνουν επιχειρήματα υπέρ της ενδεχόμενης δύναμης ή αδυναμίας ορισμένων ανθρώπων ή ιδιαίτερων ομάδων (Payne M., 2000).

Η αφηγηματική προσέγγιση στην εφαρμογή του συγκεκριμένου μοντέλου, των «κοινωνικών κατασκευών» στην κοινωνική εργασία, επηρεάστηκε από τις απόψεις του Foucault (1980, 1984), και των White και Epston (1990). Κατασκευάζονται πρότυπα καθορισμένα κοινωνικοπολιτισμικά, βάση των οποίων διαμορφώνεται η ζωή των ανθρώπων, με τέτοιο τρόπο, ώστε η ζωή τους να υποτάσσεται σε αυτά (Parton N., O' Burne P., 2000).

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι το μοντέλο αυτό, των «κοινωνικών κατασκευών», διατυπώνει ένα σημαντικό ιδεολογικό προσανατολισμό για την πολυπολιτισμικότητα, χωρίς ωστόσο να διαμορφώνει ακόμη μια σαφή μέθοδο προσέγγισης για επαναπροσδιορισμό και αλλαγής της ήδη υπάρχουσας κατάστασης (Δημοπούλου-Λαγωνίκα M., 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑΣ

Η διαπολιτισμική ετοιμότητα ορίζεται ως η ικανότητα εξασφάλισης αποτελεσματικών υπηρεσιών για όλους τους ανθρώπους, λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτισμικές πεποιθήσεις, τις συμπεριφορές τους και τις ανάγκες τους. Η διαπολιτισμική ετοιμότητα είναι και διαδικασία και αποτέλεσμα μαζί και απορρέει από την σύνθεση της γνώσης και της εξειδίκευσης που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια της προσωπικής και επαγγελματικής ζωής και που συνεχώς εμπλουτίζεται (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μ., 2004).

Η γένεση του μοντέλου της διαπολιτισμικής ετοιμότητας αναπτύχθηκε για πρώτη φορά το 1994 από τις Papadopoulou, Tilki, Taylor ακολουθώντας μια μελέτη έρευνας για την διαπολιτισμική εκπαίδευση και εκδόθηκε το 1998. Το μοντέλο αυτό αποτελεί ένα εύχρηστο εργαλείο το οποίο συμβάλλει στην προώθηση αλλά κυρίως στην εμπέδωση της διαπολιτισμικής συνειδητότητας προχωρώντας το ζήτημα αυτό σε ένα πιο πέρα επίπεδο, αυτό δηλαδή της ευαισθητοποίησης αλλά κυρίως στην εκδήλωση μίας διαπολιτισμικής συμπεριφοράς (The Papadopoulou, Tilki, and Taylor model for the development of cultural competence in nursing, Center for Transcultural Studies in Health, Middlesex University.mht).

3.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑΣ

Το μοντέλο της διαπολιτισμικής ετοιμότητας υποδεικνύει τρόπους διαπολιτισμικής συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα, σημαντικό σημείο σε πρώτο επίπεδο, είναι η επίτευξη της πολιτισμικής αυτογνωσίας (cultural awareness), δηλαδή να κατανοηθεί η δημιουργία της πολιτισμικής ταυτότητας, οι προσωπικές αξίες, οι νόρμες και πεποιθήσεις, όπως επίσης η δημιουργία του εθνοκεντρισμού και η διαδικασία παραγωγής στερεοτύπων (The Papadopoulou, Tilki, and Taylor model for the development of cultural competence in nursing, Center for Transcultural Studies in Health, Middlesex University.mht).

Εν συνεχεία, και εφόσον έχει επιτευχθεί αυτό το στάδιο, θα είναι εφικτή η διαπολιτισμική γνώση (cultural knowledge), η διεργασία δηλαδή, γνωριμίας και εκμάθησης των πολιτισμικών διαφορών των άλλων αλλά και η διεργασία κατανόησης

των πολιτισμικών ομοιοτήτων (The Papadopoulos, Tilki, and Taylor model for the development of cultural competence in nursing, Center for Transcultural Studies in Health, Middlesex University.mht).

Τέλος, από την στιγμή που κάποιος έχει κατακτήσει αυτά τα δύο επίπεδα, θα μπορέσει να προχωρήσει στην διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση (cultural sensitivity) δηλαδή να αποκτήσει ο επαγγελματίας θετική στάση απέναντι στον άλλον, κάνοντας τον αληθινό συμμετόχο στην διεργασία βελτίωσης της ποιότητας ζωής του (The Papadopoulos, Tilki, and Taylor model for the development of cultural competence in nursing, Center for Transcultural Studies in Health, Middlesex University.mht).

Η διαπολιτισμική ετοιμότητα περιλαμβάνει τις εξής δομές και στάδια: α) Πολιτισμική Ενημέρωση β) Πολιτισμική / Διαπολιτισμική Γνώση, γ) Πολιτισμική Ευαισθητοποίηση, δ) Διαπολιτισμική Ετοιμότητα (The Papadopoulos, Tilki, and Taylor model for the development of cultural competence in nursing, Center for Transcultural Studies in Health, Middlesex University.mht).

3.2 ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑΣ

3.2.1 Πολιτισμική ενημέρωση

Το πρώτο στάδιο του μοντέλου αναφέρεται στην πολιτισμική ενημέρωση η οποία περιλαμβάνει:

- Την διαδικασία ανάπτυξης της αυτογνωσίας η οποία βοηθά στην κατανόηση της διαδικασίας ανάπτυξης της πολιτισμικής ταυτότητας και στην προστασία από την δημιουργία στερεοτύπων.
- Την πολιτισμική ταυτότητα του επαγγελματία.
- Την αναγνώριση της πολιτισμικής του κληρονομιάς.
- Αναγνώριση του εθνοκεντρισμού του.
- Γνώση της εθνικής του ιστορίας.

Που και πότε αναπτύσσεται; Από τι επηρεάζεται;

- Στα αρχικά στάδια της ζωής του ατόμου.
- Στην οικογένεια και σχετίζεται άμεσα με το οικογενειακό περιβάλλον.
- Από τα κοντινά κοινωνικά περιβάλλον της πρώιμης παιδικής ηλικίας (σχολείο, φίλοι).

- Από τον πολιτισμό της κοινωνίας στην οποία μεγαλώνει το άτομο.
(<http://www.ieneproject.eu/download/Outputs/intercultural%20model.pdf>).

3.2.2 Ανάλυση πρώτου σταδίου

Το πρώτο στάδιο στο μοντέλο είναι η πολιτισμική ενημέρωση, η οποία ξεκινάει με μία διερεύνηση της προσωπικής βάσης αξιών και πεποιθήσεων του κάθε επαγγελματία. Οι αξίες και τα πιστεύω είναι αρχές που χρησιμοποιούνται για να καθοδηγηθεί ο κάθε άνθρωπος στη ζωή και να παίρνει αποφάσεις. Είναι το πρίσμα μέσα από το οποίο βλέπει τον κόσμο. Διαμορφώνει τις αξίες του από μικρή ηλικία και συνεπώς η οικογένεια του, η κουλτούρα της οικογένειας του και το κοντινό κοινωνικό του περιβάλλον επηρεάζει τις αξίες του. Ο Tajfel (1981), στη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας υποστηρίζει ότι το κοινωνικό μέρος της ταυτότητας του ατόμου προέρχεται από την ομάδα στην οποία ανήκει. Όταν συγκριθούν ευνοϊκά τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στην ομάδα του ατόμου με τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται σε εξωομάδες, αποκτά ταυτόχρονα μία θετική αίσθηση για αυτό που είναι, αλλά και σαφή κατανόηση των τρόπων με τους οποίους θα πρέπει να δρα απέναντι στα μέλη της εσωομάδας και της εξωομάδας (Smith P., Bond M., 2005).

Για παράδειγμα, αν συγκριθούν οι αξίες του ατόμου με έναν άνθρωπο που προέρχεται από διαφορετική πολιτιστική καταγωγή, σύντομα θα ανακαλύψει ότι έχει πολλά κοινά, όπως, ότι και οι δύο έχουν ως πρότυπο την αγάπη, την ζωή, τη δικαιοσύνη, την οικογενειακή ζωή, την υγεία κ.τ.λ. Όμως, μπορεί να ανακαλύψει πως οι ερμηνείες της αγάπης, της ζωής, της δικαιοσύνης, της οικογενειακής ζωής και της υγείας, διαφέρουν σε κάποιο βαθμό. Αυτή η διαφορά οφείλεται σε έναν αριθμό παραγόντων όπως το διαφορετικό φύλο, η διαφορετική ηλικία, η διαφορετική πολιτιστική προέλευση και κυρίως οι εμπειρίες τους στη ζωή. Αυτό βοηθά να συνειδητοποιήσει πως παρά τα τόσα κοινά σημεία που έχουν ως άνθρωποι, οι μικρές και ανεπαίσθητες διαφορές είναι σημαντικές, καθώς είναι αυτές που καθορίζουν την μοναδικότητα και την ατομικότητα του κάθε ανθρώπου (Smith P., Bond M., 2005).

Η ατομικότητα συνδέεται στενά με την αντίληψη της προσωπικής ταυτότητας, η οποία επίσης επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες. Είναι σημαντικό να κατανοηθεί πως ακόμα και αν δεν υπάρχει συνειδητή επίγνωση των αξιών, των πεποιθήσεων και

της πολιτισμικής ταυτότητας, υπάρχουν σε ένα υποσυνείδητο επίπεδο και επηρεάζουν την συμπεριφορά του εκάστοτε ατόμου έναντι των άλλων. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν κάποια στιγμή κρίνει ανθρώπους με αρνητικό τρόπο, απλά γιατί η συμπεριφορά τους και ο τρόπος ζωής τους δεν ανταποκρινόταν στα δικά τους πρότυπα. Όταν θεωρείται πως οι αξίες της κάθε εθνικής ή πολιτισμικής ομάδας είναι ανώτερες από εκείνες ανθρώπων διαφορετικής εθνικής ή πολιτιστικής προέλευσης, οι άνθρωποι γίνονται εθνοκεντρικοί (Γιωτσίδη Β., Σταλίκας Α., 2004)

Ο Summer όρισε τον εθνοκεντρισμό ως « *εκείνη την θεώρηση των πραγμάτων κατά την οποία η δική μας ομάδα είναι το κέντρο των πάντων, ενώ όλες οι υπόλοιπες προσδιορίζονται και αξιολογούνται σε αναφορά με αυτήν* ». Αυτός μάλλον ο ουδέτερος ορισμός μίας οικουμενικής γνωστικής διεργασίας απέκτησε με τον καιρό πιο ασταθείς συνυποδηλώσεις. Πιο πρόσφατοι ορισμοί αναφέρονται στον εθνοκεντρισμό ως εννοιοκρατική αντιμετώπιση της εσωομάδας και απόρριψη της εξωομάδας (Smith P., Bond M., 2005).

Ο Triandis επισήμανε τέσσερις γενικεύσεις όσον αφορά αυτή την οικουμενική τάση:

1. Ό, τι συμβαίνει στον πολιτισμό του ατόμου θεωρείται "φυσικό" και "ορθό" ενώ ό, τι συμβαίνει σε άλλους πολιτισμούς θεωρείται "αφύσικο" και "ανάρμοστο".
2. Το άτομο θεωρεί ότι τα ήθη της εσωομάδας έχουν οικουμενική εγκυρότητα. Θεωρεί πέραν πάσης αμφιβολίας ότι οι κανόνες, οι ρόλοι και οι αξίες της εσωομάδας είναι ορθά.
3. Πιστεύει ότι είναι φυσικό να βοηθά μέλη της εσωομάδας και να συνεργάζεται μαζί τους, να εκδηλώνει την προτίμηση του για την εσωομάδα και να αισθάνεται υπερήφανος για αυτήν, ενώ αντίστοιχα θεωρεί φυσικό να δυσπιστεί ή να είναι εχθρικός προς τις εξωομάδες .
4. Υπό αυτό το πρίσμα, η εσωομάδα ορίζει το πρότυπο βάσει του οποίου το άτομο αξιολογεί άλλες ομάδες, ενώ ο εθνοκεντρισμός καθορίζει την προθυμία του ανθρώπου να συσχετιστεί μαζί τους. Κατ' επέκταση, όσα περισσότερα κοινά πιστεύει ότι έχουν οι εξωομάδες με το δικό τους πρότυπο, τόσο λιγότερο εχθρικός είναι απέναντι τους (Smith P., Bond M., 2005).

Άρα πριν επιχειρηθεί η κατανόηση της σημαντικότητας της εθνικής προέλευσης των άλλων πρέπει πρώτα ο επαγγελματίας και ο κάθε άνθρωπος να κατανοήσει την

δική του πολιτισμική προέλευση. Μία άλλη σημαντική υποδομή σχετιζόμενη με την πολιτισμική αυτογνωσία ή την πολιτισμική ενημέρωση είναι η εθνο-ιστορία. Ο Heininger όρισε την εθνο-ιστορία ως « *όλα εκείνα τα γεγονότα του παρελθόντος, συμβάντα, περιστάσεις, εμπειρίες ατόμων, ομάδων, πολιτισμών και ιδρύματα ανθρωποκεντρικά που περιγράφουν, εξηγούν και μεταφράζουν τον τρόπο ζωής ανθρώπων μέσα σε συγκεκριμένα πολιτιστικά πλαίσια σε μεγάλες ή μικρές περιόδους* ». Σε πρακτικούς όρους αυτό σημαίνει ότι πρέπει να κατανοηθεί το ιστορικό, γεωγραφικό και κοινωνικοπολιτικό παρελθόν των ανθρώπων (www.komvos.edu.gr).

Σε αντίθεση με άλλες ηπείρους, η Ευρώπη χαρακτηρίζεται όχι μόνο από μία μεγάλη γεωγραφική αλλά και εθνική διαίρεση. Ακόμη και μέσα στα ίδια τα έθνη διαπιστώνεται ότι υπάρχουν διαφορετικές εθνότητες. Στη σημερινή εποχή παρατηρείται η διάδοση ενός τεχνικού, γραφειοκρατικού, βιομηχανικού πολιτισμού, ο οποίος τείνει να ομογενοποιήσει πολύ μεγάλες περιοχές και όπου υπάρχει η τάση για αποδιάρθρωση των πιο παλιών πολιτιστικών παραδόσεων που δεν μπόρεσαν να τις διαλύσουν οι εθνικές ενοποιήσεις, υπό το πλήγμα της εξέλιξης αυτή. Δημιουργήθηκε λοιπόν, ο ορθολογισμός και ο ανθρωπισμός, που μέσα από τις τεχνοεπιστήμες επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των ατόμων, τη μοίρα των εθνών και τις ιδεολογίες που κυριαρχούν στην πολιτική ζωή (www.komvos.edu.gr).

Με μία γρήγορη ματιά, στην ιστορία της κοινωνίας και της κουλτούρας ο εκάστοτε άνθρωπος θα μπορέσει να κατανοήσει το πολιτιστικό υπόβαθρο του άλλου του "διαφορετικού". Κατανοώντας την εθνο-ιστορία του συνειδητοποιεί το γεγονός της πολυεθνικότητας και της πολυπολιτισμικότητας ως πραγματικό, το εκτιμά ως θετικό και το αποδέχεται ως μία καινούρια μορφή της κοινωνικής οργάνωσης (Καναλίδου Ε., Παπαγιάννη Β., 1998).

Τέλος, η παιδεία του ατόμου θεωρείται ως ο ακρογωνιαίος λίθος για να χαρακτηριστεί το άτομο ως πολιτισμικά ενημερωμένο. Δεν αρκεί μόνο η απλή πληροφόρηση στο σχολείο, αλλά πρέπει να μεταδοθεί και η εκτίμηση τόσο του ατομικού πολιτισμού όσο και των άλλων πολιτισμών. Οι δε δάσκαλοι και παιδαγωγοί πρέπει να συνειδητοποιήσουν τον προσωπικό τους εθνοκεντρισμό και να κατανοήσουν ότι οι προσωπικές προκαταλήψεις αποτελούν τμήμα της συνολικής κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας (Ζωγράφου Α., 1997).

3.2.3. Πολιτισμική / Διαπολιτισμική Γνώση

Το δεύτερο στάδιο του μοντέλου διαπολιτισμικής ετοιμότητας αναφέρεται στην πολιτισμική ενημέρωση και περιλαμβάνει:

- Την ικανότητα να ενθαρρύνει ο επαγγελματίας τους ανθρώπους να μιλήσουν για την ζωή τους.
- Την ικανότητα να ακούει προσεκτικά τι αυτοί λένε.
- Την ανάπτυξη της ικανότητας να μπορεί να δει τα πράγματα από την δική τους οπτική γωνία.
- Να κατανοεί τις αξίες, τις απόψεις και τις πρακτικές τους.
- Να γίνει ικανός να κατανοεί γιατί κάνει ότι κάνει.
- Την ικανότητα να χρησιμοποιεί την επικοινωνία μαζί τους για να αναπτύξει την γνώση του για αυτούς και τον πολιτισμό τους.
(<http://www.ieneproject.eu/download/Outputs/intercultural%20model.pdf>).

3.2.4 Ανάλυση δεύτερου σταδίου

Τι είναι η πολιτισμική γνώση και ποιος την παράγει; Χρησιμοποιώντας τον ορισμό που έχει δοθεί « Πολιτισμική παράδοση είναι ο τρόπος ζωής μιας ομάδας ανθρώπων που περιλαμβάνει πιστεύω, αξίες, ιδέες, γλώσσα, επικοινωνία, κανόνες και ορατά εκφρασμένες μορφές όπως έθιμα, τέχνη, μουσική, ένδυση και εθιμοτυπίες. Η κουλτούρα επηρεάζει τον τρόπο ζωής των ατόμων, την προσωπική ταυτότητα και τις σχέσεις με τους άλλους, μέσα και έξω από τον πολιτισμό τους » τότε μπορεί να γίνει εμφανές ότι η πολιτισμική γνώση είναι εμπειρική, κατακτιέται καθημερινά μέσω της κοινωνικοποίησης και τις συναναστροφής με άλλους πολιτισμούς και όχι μέσω κάποιου θεσμικού φορέα (www.komvos.edu.gr).

Το σημείο αυτό εφοδιάζει τους επαγγελματίες με τις απαραίτητες ικανότητες που αφορούν την πρόσκτηση και την ανάπτυξη της ικανότητας να μπορεί να δει τα πράγματα από την οπτική γωνία των ανθρώπων διαφορετικής εθνότητας και στην αυξημένη ικανότητα να αποδέχονται τον πολιτισμό των αλλόγλωσσων (www.komvos.edu.gr).

Σύμφωνα με τον κώδικα του NASW (National Association of Social Worker) (2007), το οποίο αποτελεί εγχειρίδιο για την πρακτική των κοινωνικών λειτουργών

σχετικά με την διαπολιτισμική ετοιμότητα, αναγνωρίζεται ότι ο πολιτισμός και το έθνος μπορεί να επηρεάσουν τον τρόπο αντιμετώπισης των ατόμων με προβλήματα.

Για να αντιληφθούν πλήρως και να εκτιμήσουν τις διαφορές αυτές, οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με διαφορετικές πολιτιστικές παραδόσεις και κανόνες. Το πολιτιστικό υπόβαθρο των εξυπηρετούμενων μπορεί να επηρεάσει τη βοήθεια που θα τους παρέχουν αλλά και τη συμπεριφορά τους απέναντι τους (NASW 2007).

Η γνώση, η κατανόηση και η αποδοχή της αλληλεξάρτητης γλώσσας και πολιτισμού, θεωρείται μία σημαντική δεξιότητα, απαραίτητη για τους επαγγελματίες. Η πολιτισμική γνώση πρέπει να εφοδιάζει τους επαγγελματίες με ικανότητα ώστε να αναγνωρίζουν τις πολιτισμικές ρίζες της γνώσης των άλλων ανθρώπων και την ικανότητα να χρησιμοποιούν την επικοινωνία μαζί τους για να γνωρίσουν αυτούς και τον πολιτισμό τους (Dr. Bradford De Costa S., 2004).

Οι επαγγελματίες, πρέπει να εκμεταλλευτούν κάθε ευκαιρία για να διευρύνουν την πολιτισμική γνώση επεκτείνοντας την κατανόηση τους από τους ακόλουθους τομείς: την επίδραση του πολιτισμού στη συμπεριφορά, τις στάσεις και τις αξίες, το ρόλο της γλώσσας κ.α. Με τα πολιτισμικά αυτά πρότυπα αποκτούν μία μοναδική παγκόσμια άποψη/αντίληψη για το πως αντιλαμβάνονται τον κόσμο. Αυτή η "παγκόσμια" άποψη ερμηνεύει το σκοπό της ζωής, τη φύση της ζωής και την σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο. Έτσι μπορούν να κατανοήσουν πως ο πολιτισμός έχει επιπτώσεις στον τρόπο που οι άνθρωποι ταξινομούν και οργανώνουν τον κόσμο με το τι γι' αυτούς είναι σημαντικό και τι όχι. Η επιμορφωτική διαδικασία πρέπει να διεξάγεται κατά την διάρκεια ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης (Δημοπούλου - Λαγωνίκα Μ., 2004).

Τα προγράμματα ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης για τους επαγγελματίες οφείλουν να εστιάζουν στις ανάγκες της υπηρεσίας και της τοπικής κοινωνίας και να επιφέρουν αλλαγές τόσο στη συμπεριφορά όσο και στο γνωστικό, συναισθηματικό τομέα. Οι θεσμοί συνεχιζόμενης εκπαίδευσης των επαγγελματιών είναι ανάγκη να ενσωματώσουν άμεσα στα προγράμματα βιωματικές δραστηριότητες διαπολιτισμικού χαρακτήρα, έτσι ώστε όλοι οι επαγγελματίες να είναι οι ικανοί να αναπτύξουν δραστηριότητες και προγράμματα, να επιλέγουν κατάλληλο και ευέλικτο υλικό και μεθόδους που να ενισχύουν την αυτοαντίληψη και τα εσωτερικά κίνητρα όλων των

ανθρώπων, οι οποίοι περιθωριοποιούνται εξαιτίας της κοινωνικής και πολιτισμικής τους προέλευσης (Δημοπούλου - Λαγωνίκα Μ., 2004).

3.2.5 Πολιτισμική Ευαισθητοποίηση

Το τρίτο στάδιο είναι η πολιτισμική ευαισθητοποίηση και περιλαμβάνει:

- Empathy / ενσυναίσθηση.
- Αναγνώριση των εμποδίων ανάπτυξης διαπολιτισμικής επικοινωνίας.
- Ικανότητα διαπροσωπικής επικοινωνίας.
- Εμπιστοσύνη και σεβασμό.
- Αποδοχή της διαφορετικότητας.
- Επιλογή κατάλληλων πρακτικών από μέρους των διαμεσολαβητών ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων τους (www.ieneproject.eu/download/Outputs/intercultural_model.pdf)

3.2.6. Ανάλυση τρίτου σταδίου

Η πολιτισμική ευαισθητοποίηση συνεπάγεται την ανάπτυξη κατάλληλων διαπροσωπικών σχέσεων με τους εξυπηρετούμενους. Ένα σημαντικό στοιχείο στην ανάπτυξη της πολιτισμικής ευαισθητοποίησης είναι πως οι επαγγελματίες βλέπουν τους ανθρώπους ως προς την φροντίδα τους. Η ανάπτυξη της συνεργασίας στην επαγγελματική φροντίδα των εξυπηρετούμενων βασίζεται στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων με βάση την εμπιστοσύνη και την αποτελεσματική επικοινωνία. Οι Husband και Hoffman το 2003 πρότειναν πως όλες οι διαπροσωπικές σχέσεις περικλείουν την πιθανότητα ασάφειας ή μη κατανόησης. Οι πιθανότητες μη κατανόησης και φτωχής επικοινωνίας γίνονται μεγαλύτερες σε περιπτώσεις που υπάρχουν πολιτιστικά όρια (Δημοπούλου - Λαγωνίκα Μ., 2004).

Οι Purnell και Paulanka πρότειναν, οι επιδεξιότητες επικοινωνίας να περιλαμβάνουν δεξιότητες λεκτικής γλώσσας, παραγλωσσικές ποικιλίες, μη λεκτικές επικοινωνίες, χρονικότητα και το βαθμό επισημότητας στη χρήση των ονομάτων. Όλα αυτά τα συστατικά μπορεί να ποικίλουν από κουλτούρα σε κουλτούρα και η αγνόηση τους να οδηγεί σε εμπόδια επικοινωνίας. Σε πολλές μελέτες βρέθηκαν ότι τα εμπόδια στην επικοινωνία όχι μόνο υπήρχαν αλλά ήταν και οι κύριες αιτίες ανικανότητας φροντίδας (Δημοπούλου - Λαγωνίκα Μ., 2004).

Η ευαισθητοποίηση για τον οικείο πολιτισμό, ο οποίος είναι ένας σημαντικός στόχος στη διαδικασία ανάπτυξης της διαπολιτισμικής δεξιότητας, δεν είναι δυνατή χωρίς το καθρέφτισμα του ατόμου μέσα από την "ξένη" ματιά δηλαδή να βλέπει με τα μάτια του άλλου, να ακούει με τα αυτιά του άλλου και να αισθάνεται με την καρδιά του. Η ξενικότητα, λοιπόν, στηρίζεται στην αμοιβαιότητα. Τρέφεται από την αντίθεση ανάμεσα στο "εμείς" και οι "άλλοι" και κάθε φορά που κατονομάζεται το ξένο στην ουσία αποφαίνεται με πλάγιο έστω τρόπο και για το οικείο (www.emil.ikk.imu).

Στην πραγματικότητα, όμως, μόνο ελάχιστοι συνειδητοποιούν ότι κάθε φορά που ορίζουν κάτι ως ξένο, αποφαίνονται συγχρόνως και για τον ίδιο τους τον εαυτό. Γιατί αυτή η αίσθηση του ξένου προκύπτει τις περισσότερες φορές από την υποσυνείδητη σύγκριση που γίνεται με την οικεία συμπεριφορά και τη διάσταση προς αυτή που διαπιστώνεται. Αν αλλάξει η βάση της σύγκρισης, τότε θα αλλάξει και το αίσθημα του ξένου (www.emil.ikk.imu).

Η γνώση πως το αίσθημα της ξενικότητας είναι σχετικό αποτελεί μια σημαντική βοήθεια στη διαδικασία της διαπολιτισμικής μάθησης. Ο επαγγελματίας μπορεί να αξιοποιήσει κάθε διαπίστωση της διαφορετικότητας, για να θέσει υπό έλεγχο το δικό του πλέγμα προσδοκιών και κατηγοριοποιήσεων, το οποίο συνήθως ενεργοποιείται αυτόματα (Δημοπούλου - Λαγωνίκα Μ., 2004).

Το γεγονός, ότι η σχέση ανάμεσα στο "Οικείο" και το "Ξένο" είναι συμπληρωματική και βοηθάει να κατανοηθεί, για ποιό λόγο η συναναστροφή με το ξένο μπορεί να είναι συναισθηματικά φορτισμένη και "επιβαρυντική", προϋποθέτει την ετοιμότητα να αμφισβητήσει κάποιος όχι μόνο την οικεία καθημερινότητα αλλά και τον ίδιο του τον εαυτό. Το να μην αφηθεί κανείς σε μια "ματιά" που προέρχεται από το "ξένο", απαιτεί προσωπική υπέρβαση και συναισθηματικό έλεγχο (www.emil.ikk.imu).

Η διαπολιτισμική προσέγγιση καθιστά αναγκαία όχι μόνο την άριστη εκπαίδευση του κοινωνικού λειτουργού αναφορικά με το λειτούργημα του αλλά και ένα φάσμα γνώσεων και εμπειριών στον τομέα της εφαρμογής της διαπολιτισμικής αγωγής τόσο στην φροντίδα όσο και στην ένταξη των εξυπηρετούμενων στην κοινωνία (Ζωγράφου Α. 1997).

Αυτό εξηγεί, γιατί η οργανωμένη εκμάθηση και ανάπτυξη της διαπολιτισμικής δεξιότητας στην ενήλικη ζωή, η οποία είναι διαφορετική από ό, τι στα παιδιά που

συμβαίνει με αυθόρμητο και διαισθητικό τρόπο, είναι για τους περισσότερους επαγγελματίες μια διαδικασία αγγιγόνος, που απαιτεί ιδιαίτερα ψυχικά αποθέματα. Οι επαγγελματίες οφείλουν να γνωρίσουν τις διάφορες μορφές πολιτισμικής έκφρασης που υπάρχουν στον οικείο εθνικό πολιτισμό και σε κοινότητες μεταναστών και να έχουν την δυνατότητα να αναγνωρίζουν ότι οι ίδιοι κατέχουν καταλυτικό ρόλο στην διαδικασία διαπολιτισμικής ανταλλαγής και εξέλιξης. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να είναι ικανός να ταχτοποιείται παροδικά με το άτομο, βιώνοντας εν μέρει τα συναισθήματα του και προσπαθώντας να σκεφτεί και να αισθανθεί σαν να ήταν το ίδιο το άτομο που χρήζει ανάγκη φροντίδας. Αυτό, λοιπόν πρέπει να το λαμβάνουν υπόψη τους και οι δάσκαλοι και οι εκπαιδευτές στο χώρο της διαπολιτισμικότητας, τόσο από άποψη ηθικής όσο και επαγγελματικής ευθύνης (Ζωγράφου Α. 1997).

3.2.7. Διαπολιτισμική ετοιμότητα

Σύμφωνα με τις Papadopoulou, Tilki και Taylor (2001), η διαπολιτισμική ετοιμότητα " αποτελεί την έμπρακτη έκφραση της ανάπτυξης των προαναφερθεισών ικανοτήτων εάν και εφόσον σκοπός είναι να γίνει ο επαγγελματίας διαπολιτισμικά έτοιμος ως επαγγελματίας υγείας/διαμεσολαβητής.

Φτάνοντας σε αυτό το στάδιο του μοντέλου οι επαγγελματίες υγείας θα έχουν αναπτύξει:

- Ικανότητα αξιολόγησης των καταστάσεων.
- Διαγνωστική ικανότητα.
- Ικανότητα να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά την Προκατάληψη, τις Διακριτικές πρακτικές και την Ανισότητα στην αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας των μεταναστών (www.ieneproject.eu/download/Outputs/interculturalmodel.pdf).

3.2.8. Ανάλυση τέταρτου σταδίου

Η διαπολιτισμική ετοιμότητα αναφέρεται στη διαδικασία από την οποία τα άτομα και τα συστήματα αποκρίνονται με σεβασμό και αποτελεσματικά στους ανθρώπους όλων των πολιτισμών, διαφορετικής εθνικής καταγωγής, φύλων, γλωσσικών κατηγοριών, θρησκειών και άλλων παραγόντων ποικιλομορφίας με έναν τρόπο που

αναγνωρίζει, βεβαιώνει και εκτιμά την αξία των ατόμων, των οικογενειών και των κοινοτήτων, προστατεύει και συντηρεί την κάθε μία αξιοπρέπεια. Είναι ένα σύνολο σύμφωνων συμπεριφορών, τοποθετήσεων και πολιτικών που ενώνονται σε ένα σύστημα ή μια αντιπροσωπεία ή μία μεταξύ των επαγγελματιών και επιτρέπουν στο σύστημα, στην αντιπροσωπεία ή στους επαγγελματίες να εργαστούν αποτελεσματικά στις διαπολιτισμικές καταστάσεις (NASW, 2007).

Το τέταρτο στάδιο ως τελικό και πιο σημαντικό στάδιο του μοντέλου στον οποίο στηρίζεται η διαπολιτισμική πρακτική αποτελούν το μέσο, το εργαλείο με το οποίο η θεωρία και η μεθοδολογία εφαρμόζεται στην πράξη. Πιο συγκεκριμένα, είναι η ολοκλήρωση και ο μετασχηματισμός της γνώσης για τα άτομα και τις ομάδες ανθρώπων στα συγκεκριμένα πρότυπα, των πολιτικών πρακτικών και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται στις κατάλληλες πολιτισμικές τοποθετήσεις για να αυξήσουν τη ποιότητα εξυπηρέτησης με τρόπο που παράγει την καλύτερη έκβαση. Η ετοιμότητα στη διαπολιτισμική λειτουργία σημαίνει τα νέα σχέδια της συμπεριφοράς να είναι αποτελεσματικά στις κατάλληλες τοποθετήσεις (Δημοπούλου - Λαγωνίκα Μ., 2004).

Ο Gallegos το 1982 παρείχε μία από τις πρώτες συλλήψεις της εθνικής ικανότητας ως σύνολο διαδικασιών και δραστηριοτήτων που χρησιμοποιούνται στην απόκτηση των πολιτισμικά σχετικών ιδεών στα προβλήματα των εξυπηρετούμενων μειονότητας και τα μέσα / ιδέες στην ανάπτυξη των στρατηγικών επέμβασης που είναι πολιτισμικά κατάλληλες για αυτούς τους εξυπηρετούμενους, το οποίο αυτό είδος περίπλοκης διαπολιτισμικής ετοιμότητας δεν έρχεται φυσικά σε οποιοδήποτε κοινωνικό λειτουργό και απαιτεί ένα υψηλό επίπεδο του επαγγελματισμού και της γνώσης. Υπάρχουν πέντε απαραίτητα στοιχεία που συμβάλλουν στη δυνατότητα ενός συστήματος να γίνουν πιο διαπολιτισμικά ικανά. το σύστημα πρέπει να έχει α) ποικιλομορφία αξιών β) την ικανότητα για την πολιτισμική αυτογνωσία γ) επίγνωση της έμφυτης δυναμικής όταν αλληλεπιδρούν οι πολιτισμοί δ) να θεσμοποιούν πολιτισμική γνώση, ε) να αναπτύσσουν τα προγράμματα και τις υπηρεσίες που απεικονίζουν την ποικιλομορφία ανάμεσα και μέσα στους πολιτισμούς. Αυτά τα πέντε στοιχεία πρέπει να φανερωθούν σε κάθε επίπεδο του συστήματος παροχής υπηρεσιών και να απεικονιστούν στις τοποθετήσεις, τις δομές, τις πολιτικές και τις υπηρεσίες (NASW 2007).

Συμπερασματικά, οι επαγγελματίες υγείας χαρακτηρίζονται διαπολιτισμικά έτοιμοι όταν έχουν επιτευχθεί τα εξής:

- Αποδοχή ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι επηρεασμένη πολιτιστικά.
  - Να μπορεί το άτομο να δει τα διαφορετικά πολιτιστικά πρότυπα ως διαφορετικά από τα δικά του χωρίς να τα κρίνει με θετικό ή αρνητικό τρόπο.
  - Να μπορεί να εντοπίσει τα δικά του πολιτιστικά πιστεύω και να μπορεί να κρίνει τα αποτελέσματα όταν αλληλοεπιδρά με άλλα άτομα διαφορετικού πολιτισμού.
  - Να διευρύνει τα πρότυπα της πολιτιστικής συμπεριφοράς του.
  - Να χρησιμοποιεί τους πολιτιστικούς κανόνες με ευέλικτο τρόπο.
  - Να μπορεί να υιοθετεί επιλεγμένες αξίες από άλλους πολιτισμούς.
  - Να δημιουργεί θετικές σχέσεις με άτομα άλλων πολιτισμών και να μπορεί να αντιμετωπίζει "πολιτισμικές εντάσεις"
- (www.ieneproject.eu/download/Outputs/interculturalmodel.pdf).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Β1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

1.1 ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην εργασία μας θα χρησιμοποιήσουμε ποιοτική έρευνα διότι πρόκειται για ένα πάρα πολύ λεπτό ζήτημα που δεν μας αρκούν μόνο ερωτήσεις κλειστού τύπου.

Θέλουμε να εκμαιεύσουμε πληροφορίες που θα μας οδηγήσουν στο σωστό δρόμο της έρευνας. Πρέπει να μπορούμε να ελέγχουμε τα δεδομένα μας και να καταλάβουμε το 100% των όσων λένε οι συνεντευξιαζόμενοι. Μέσω της ποιοτικής έρευνας μπορούμε να διευκρινίσουμε απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων και να καταλάβουμε το καθετί. Η διαπολιτισμική προσέγγιση είναι ένα σύνθετο θέμα μελέτης. Οι διηγήσεις και οι αφηγήσεις των συνεντευξιαζόμενων περιγράφονται ποικιλοτρόπως και είναι πιο << ζωντανές >> και πιο κοντά στη μελέτη. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης μπορεί να προκύψει κάτι απρογραμμάτιστο κάτι που να μην το είχε σκεφτεί ο ερευνητής αλλά η ποιοτική έρευνα που χρησιμοποιεί να του επιτρέψει να πάρει τις πληροφορίες αυτές που μπορεί να του φανούν σημαντικές για την εξέλιξη της ερευνάς του.

1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Με βάση τα δεδομένα της διεθνούς αλλά και της ελληνικής διαθέσιμης βιβλιογραφίας που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, κεντρικός σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη των διαπολιτισμικών εκπαιδευτικών αναγκών των επαγγελματιών Κοινωνικών Λειτουργών και η διερεύνηση των απόψεων τους σχετικά με την ανάγκη για την ανάπτυξη διαπολιτισμικού προσανατολισμού στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας του σήμερα.

1.3 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Επιμέρους στόχοι της έρευνας, είναι η μελέτη, αφενός των γνώσεων που οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί έχουν σχετικά με τη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία και το επίπεδο παροχών φροντίδας που παρέχεται σε εξυπηρετούμενους από

διαφορετική κουλτούρα, αφετέρου η αναγνώριση αναγκαιότητας ανάπτυξης διαπολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας. Η έρευνα στοχεύει επίσης, στην γνώμη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για το διαπολιτισμικό προσανατολισμό που έχουν οι κοινωνικές υπηρεσίες στις οποίες εργάζονται. Τέλος, προσβλέπει στην εισήγηση προτάσεων για περαιτέρω ανάπτυξη των γνώσεων και των ικανοτήτων των κοινωνικών λειτουργών ώστε να μπορούν να παρέχουν ποιοτικότερες και διαπολιτισμικά ευαίσθητες υπηρεσίες προς τους εξυπηρετούμενους.

1.4 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1.4.1 Πλεονεκτήματα

1. Η διερεύνηση στην ποιοτική έρευνα χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια και βάθος.
2. Υπάρχει πιθανότητα να οδηγήσει στην εξέταση διαδικασιών, φαινομένων και συμπεριφορών που δεν είχαν προνοηθεί από πριν.
3. Είναι η διερεύνηση της εμπειρίας των κοινωνικών υποκειμένων. Ο ερευνητής αποκτά σαφή αντίληψη και βλέπει τον κόσμο μέσα από τα μάτια και την κατανόηση των κοινωνικών υποκειμένων.
4. Επιδιώκεται η αποφυγή των a priori κρίσεων.
5. Δίνει την δυνατότητα στον ερευνητή να διευκρινίσει τις απαντήσεις του συνεντευξιαζόμενου (Ιωσηφίδης Θ., 2003).

1.4.2 Μειονεκτήματα

1. «Συνήθως αφορά μικρά δείγματα».
2. Η δυνατότητα γενίκευσης και σύγκρισης είναι σχεδόν αδύνατη.
3. Είναι αρκετά εξαρτημένη από τις ικανότητες επικοινωνίας του ερευνητή και τις προσωπικές του αντιλήψεις.
4. Τα χαρακτηριστικά του υπό μελέτη φαινομένου μπορεί να τροποποιηθούν με την συμμετοχή ή την εμπλοκή του ερευνητή (Ιωσηφίδης Θ., 2003).

1.5 ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ

Στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιήσουμε ως μέθοδο την ημιδομημένη συνέντευξη γιατί με τον τρόπο αυτό ο ερευνητής κατευθύνει τον ερωτώμενο σε βασικά θέματα χωρίς να τον περιορίζει να αναπτύξει τις σκέψεις, τις απόψεις και τις στάσεις του ελεύθερα και σε βάθος. Με την συνέντευξη υπάρχει η δυνατότητα συλλογής πολλών πληροφοριών σχετικά με τις εμπειρίες και τις αναπαραστάσεις των συμμετεχόντων (Ιωσιφίδης Θ., 2003).

Ο τύπος της συνέντευξης που θα χρησιμοποιήσουμε είναι η ημιδομημένη συνέντευξη η οποία χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων. Αυτός ο τύπος συνέντευξης μας δίνει τη δυνατότητα ευελιξίας των ερωτήσεων τόσο ως προς τη σειρά τους όσο και ως προς το περιεχόμενό τους. Επίσης μας παρέχει τη δυνατότητα να αφαιρούμε ή να προσθέτουμε ερωτήσεις καθώς και θέματα προς συζήτηση (Ιωσιφίδης Θ., 2003).

Η συνέντευξη που θα πραγματοποιήσουμε θα είναι πρόσωπο με πρόσωπο και σύμφωνα με τον Colin Robson (2007), το σχέδιο της συνέντευξης μπορεί να είναι απλούστερο από εκείνο της δομημένης συνέντευξης. Είναι πιθανό να περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Εισαγωγικά σχόλια.
- Κατάλογο από επικεφαλίδες θεμάτων και πιθανά βασικές ερωτήσεις για να τεθούν υπό αυτές τις επικεφαλίδες.
- Ένα σύνολο από διερευνητικές ερωτήσεις.
- Καταληκτικά σχόλια (Robson C., 2007).

1.6 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ως πληθυσμός ορίζεται το ευρύτερο σύνολο των ομοειδών περιπτώσεων στο οποίο ενδιαφερόμαστε να γενικευθούν τα εμπειρικά μας ευρήματα (Παρασκευόπουλος Ι., 1993).

Στην παρούσα έρευνα που διεξάγεται στο δήμο Πατρέων του νομού Αχαΐας κατά την περίοδο Ιουνίου 2009- Νοεμβρίου 2009 ως πληθυσμός ορίζονται οι

επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε κοινωνικές υπηρεσίες που βρίσκονται εντός των ορίων του δήμου Πατρών.

Ο καθορισμός του πληθυσμού εξαρτάται από το ίδιο το αντικείμενο έρευνας, τις επιλεγμένες υποθέσεις εργασίας, τον τύπο του υιοθετημένου δείγματος και τα υλικοτεχνικά εμπόδια που προκύπτουν (Javeau C., 1996).

1.7 ΔΕΙΓΜΑ

Ως δείγμα ορίζεται το κλασματικό μέρος το οποίο μελετάμε στη πράξη και με βάση το οποίο θα διατυπώσουμε συμπεράσματα για τον πληθυσμό (Παρασκευόπουλος Ι., 1993).

Το δείγμα, δηλαδή το σύνολο των ατόμων που πρόκειται να ερωτηθούν είναι μέρος του ευρύτερου πληθυσμού από το οποίο ξεκινά (Javeau C., 1996).

Από το υποσύνολο αυτό ή την μικρότερη ομάδα του πληθυσμού συλλέγουμε πληροφορίες κατά τρόπο ώστε η γνώση που αποκομίζεται να είναι αντιπροσωπευτική του συνολικού μελετώμενου πληθυσμού (Cohen L., Manion L., 2000).

Στην ποιοτική έρευνα το δείγμα πρέπει να συμπεριλαμβάνει 10 συνεντεύξεις ώστε τα αποτελέσματα να θεωρηθούν αξιόπιστα. Στην παρούσα έρευνα η οποία διεξάγεται στο δήμο Πατρών το διάστημα Ιουνίου 2009 – Νοεμβρίου 2009 το δείγμα θα αποτελέσουν 10 επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί οι οποίοι εργάζονται σε κοινωνικές υπηρεσίες της Πάτρας. Τα άτομα επιλέχθηκαν με τη μέθοδο της απλής τυχαίας δειγματοληψίας. Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή το δείγμα επιλέγεται στη τύχη μέσα από έναν κατάλογο του πληθυσμού (ένα πλαίσιο δειγματοληψίας) ο απαιτούμενος αριθμός υποκειμένων που θα αποτελέσουν το δείγμα (Cohen L., Manion L., 2000).

1.8 ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ

Τα στοιχεία συλλέχθηκαν από τον Σεπτέμβριο του 2009 έως και τον Οκτώβριο του 2009, στην πόλη της Πάτρας. Στις υπηρεσίες που στελεχώνονται από επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς και βρίσκονται στα γεωγραφικά πλαίσια του Δήμου Πατρών.

1.9 ΘΕΜΑΤΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη Θ., (2003) θέματα ηθικής και δεοντολογίας ανακύπτουν σε όλα τα είδη κοινωνικής έρευνας, ποιοτικής ή ποσοτικής. Στην ποιοτική κοινωνική έρευνα τα θέματα αυτά έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα και σημασία λόγω της άμεσης επαφής του ερευνητή ή των ερευνητών με πλευρές της ζωής των κοινωνικών υποκειμένων. Τα θέματα αυτά θα πρέπει να λαμβάνουν κεντρική θέση στην ερευνητική διαδικασία και να αποτελούν οργανικό μέρος. Γενικά τα θέματα ηθικής και δεοντολογίας στην ποιοτική κοινωνική έρευνα σχετίζονται με τα μέσα που χρησιμοποιεί ο εκάστοτε ερευνητής για να επιτύχει τους σκοπούς του. Η προσπάθεια που έχει σαν στόχο την επίτευξη των ερευνητικών σκοπών δεν δικαιολογεί τη χρήση κάθε δυνατού μέσου, αλλά αυτών τα οποία είναι γενικά, κοινωνικά και επιστημονικά αποδεκτά, ενδεδειγμένα και συναντούν τη συναίνεση των συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία.

Μερικές φορές γίνεται διαχωρισμός μεταξύ δεοντολογίας και ηθικής. Αν και τα δύο ασχολούνται με το τι είναι καλό ή κακό, σωστό ή λάθος, η δεοντολογία συνήθως θεωρείται ότι αναφέρεται σε γενικές αρχές σχετικά με το τι πρέπει κάποιος να κάνει, ενώ η ηθική θεωρείται συνήθως ότι αναφέρεται στο εάν μια πράξη είναι συνεπής με την έννοια του σωστού ή του λάθους ή όχι. Οι όροι «δεοντολογία» και «ηθική» στη ποιοτική κοινωνική έρευνα χρησιμοποιούνται όταν αναφερόμαστε στην «σωστή» συμπεριφορά (Robson C., 2007).

Ορισμένα από τα πιο συνηθισμένα και πιο σημαντικά θέματα ηθικής και δεοντολογίας που ανακύπτουν στην ποιοτική κοινωνική έρευνα είναι τα ακόλουθα :

- *Εμπιστευτικότητα και ανωνυμία.*
- *Εντιμότητα και εμπιστοσύνη. (Punch M., 1986).*
- *Προστασία από τυχόν κινδύνους.*
- *Πληροφορημένη συναίνεση.*
- *Κόστος, όφελος και αμοιβαιότητα.*
- *Πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας.*
- *Χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας (Huberman M., Miles B., 1994).*

Στην παρούσα έρευνα, τα θέματα ηθικής και δεοντολογίας, αποτέλεσαν έναν από τους βασικούς άξονες για την σωστή διεξαγωγή της. Αναλυτικότερα, τα θέματα που ανέκυψαν ήταν η διαφύλαξη των προσωπικών στοιχείων των επαγγελματιών με τους οποίους συνεργαστήκαμε, αλλά και των υπηρεσιών όπου εργάζονται. Επιπροσθέτως, επιδείξαμε συνέπεια στα προκαθορισμένα ραντεβού και σεβαστήκαμε τον χρόνο που μας παραχώρησαν παρόλο το φόρτο εργασίας τους. Επιπλέον, κατά την διάρκεια της συνέντευξης βασικό ρόλο είχε η διακριτικότητα ώστε ο εκάστοτε συνεντευξιαζόμενος να νοιώσει ασφαλής μέσα στην διαδικασία.

Ακόμα, οι συνεντευξιαζόμενοι είχαν ενημερωθεί, από την τηλεφωνική επικοινωνία που είχαμε μαζί τους, αλλά και από την επιστολή, που τους δώσαμε πριν την πραγματοποίηση της συνέντευξης, στην οποία εσωκλείονται πληροφορίες, σχετικά με το αντικείμενο της ερευνάς μας. Τέλος, όπως προαναφέρθηκε οι συμμετέχοντες είχαν ενημερωθεί για την τήρηση του απορρήτου, όπως επίσης για την χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας, η οποία είναι καθαρά ακαδημαϊκή και δεν θα χρησιμοποιηθεί για να αλλοιώσει την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχει η κάθε υπηρεσία.

1.10 ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ

Η εγκυρότητα έχει σχέση με το πόσο σωστή είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων που προκύπτει από την ερευνά μας. Επίσης έχει σχέση και με το όργανο μέτρησης της θεωρίας μας. Το όργανο μέτρησης πρέπει να καλύπτει αποκλειστικά την θεωρητική έννοια για την οποία κατασκευάστηκε (Κυριαζή, 2005).

Στην παρούσα έρευνα για την έγκυρη και σωστή διεξαγωγή συμπερασμάτων, οι συνεντεύξεις έγιναν σε επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας. Επιπλέον, οι συνεντεύξεις έγιναν με τη χρήση μαγνητοφώνου για την πλήρη καταγραφή όσων ειπώθηκαν.

1.11 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Κριτήρια εισαγωγής στην έρευνά μας ήταν:

1. Να είναι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί
2. Να εργάζονται σε υπηρεσίες υγείας και Πρόνοιας

3. Οι υπηρεσίες στις οποίες εργάζονται να υπάγονται στο Δήμο της Πάτρας.
4. Η συνέντευξη να γίνεται απευθείας.

Ενώ κριτήρια αποκλεισμού ήταν:

1. Να είναι εκπαιδευόμενοι κοινωνικοί λειτουργοί
2. Να μην εργάζεται σε υπηρεσίες υγείας και Πρόνοιας που δεν υπάγονται στο δήμο της Πάτρας.

Τελικά, πραγματοποιήθηκαν επιτυχώς και οι δέκα συνεντεύξεις.

B2 ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος «θεμελιωμένης θεωρίας» η οποία, περιλαμβάνει το ότι ο ερευνητής πρέπει να βγει στο πεδίο για την συλλογή των δεδομένων. Ο λόγος που θα χρησιμοποιήσουμε την μέθοδο της «θεμελιωμένης θεωρίας», είναι γιατί η θεωρία μας οδήγησε σε αυτό. Σε αυτό το είδος ο ερευνητής καλείται να πραγματοποιήσει διάφορες επισκέψεις για να συλλέξει τις απαραίτητες πληροφορίες (Robson C., 2007).

Στην πτυχιακή εργασία οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε επαρκές ποσοστό ώστε να υπάρξει επαρκής αριθμός απαντήσεων και εξαγωγή αξιόπιστων αποτελεσμάτων.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε υπηρεσίες που βρίσκονται στο Δήμο Πατρέων. Ως δείγμα είχαμε ορίσει δέκα κοινωνικές υπηρεσίες, από τις οποίες όλες συμφώνησαν να λάβουν μέρος στην ερευνητική διαδικασία.

Σύμφωνα με την Collaizi (1978), η ποιοτική ανάλυση είναι η παρουσίαση των απόψεων και των εμπειριών των συμμετεχόντων στην έρευνα και η ανταπόκριση τους στο προς διερεύνηση θέμα. Στο βιβλίο της Collaizi A.M. (1978) “Social Analysis”, Edited Cicago Press, εισάγει την έννοια των παραμέτρων/αξόνων της ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας.

Ο στόχος είναι να δημιουργηθεί μία θεωρία που να εξηγεί τι είναι κεντρικό στα δεδομένα. Στην παρούσα έρευνα κεντρικό πυρήνα αποτέλεσαν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών με βάση τον διαπολιτισμικό προσανατολισμό. Για την επίτευξη της έρευνας επιλέχθηκαν τέσσερις βασικοί

κώδικες/άξονες που είχαν ως βάση τον κεντρικό πυρήνα της έρευνας. Αναλυτικότερα, διαιρέσαμε τις ερωτήσεις βάση των οποίων φτιάχτηκε το ερωτηματολόγιο σε διακριτά τμήματα, δηλαδή στους τέσσερις βασικούς άξονες, βάζοντας ως στόχο τι θέλουμε να αντλήσουμε από τον κάθε άξονα σε σύγκριση με τον κεντρικό πυρήνα. Στην συνέχεια, μέσω της επιλεκτικής κωδικοποίησης επιλέξαμε μία πτυχή ως κεντρική κατηγορία- πυρήνα σε κάθε άξονα και εστίασαμε σε αυτήν. Δηλαδή, θέλαμε να εξετάσουμε την γνώση που έχουν για την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία, αν αναγνωρίζουνε την ανάγκη διαπολιτισμικού προσανατολισμού, την γνώμη τους για το διαπολιτισμικό προσανατολισμό των υπηρεσιών στις οποίες εργάζονται και τι προτείνουν. Καθ' όλη την διάρκεια της ανάλυσης τα αποτελέσματα δομήθηκαν μέσω αλληλεπίδρασης με την κεντρική κατηγορία –πυρήνα που είχε δοθεί σε κάθε άξονα, κάνοντας συγκρίσεις και θέτοντας ερωτήσεις σχετικά με τις απαντήσεις που μας δόθηκαν. Σύμφωνα με τον Robson, η μέθοδος αυτή ονομάζεται μέθοδος συνεχούς σύγκρισης (Robson C., 2007).

Οι τέσσερις βασικοί άξονες είναι οι εξής:

1. Η γνώση των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία και την σημασία/επίδραση της στην αποτελεσματική και ποιοτικότερη παροχή φροντίδας προς τους εξυπηρετούμενους από διαφορετική κουλτούρα.
2. Αναγνώριση αναγκαιότητας ανάπτυξης διαπολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας.
3. Η γνώμη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για τον διαπολιτισμικό προσανατολισμό των κοινωνικών υπηρεσιών στις οποίες εργάζονται(εμπειρία)
4. Οι προτάσεις των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για περαιτέρω ανάπτυξη των γνώσεων και των ικανοτήτων τους για παροχή ποιοτικότερων και διαπολιτισμικά ευαίσθητων υπηρεσιών προς τους εξυπηρετούμενους.

2.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η γνώση των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία και την σημασία/επίδραση της στην αποτελεσματική και ποιοτικότερη παροχή φροντίδας προς τους εξυπηρετούμενους από διαφορετική κουλτούρα

Οι ερωτήσεις που απαντούν στον συγκεκριμένο κώδικα/άξονα είναι η πρώτη, η δεύτερη και η τέταρτη ερώτηση.

Ζητήσαμε να μάθουμε για τις γνώσεις των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών σχετικά με τη ανάπτυξη διαπολιτισμικής διάστασης στη κοινωνική εργασία. Έξι από τους ερωτηθέντες ανέφεραν πως οι γνώσεις τους για τη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία είναι γενικές, κυρίως γύρω από τον ορισμό της. Όσο αναφορά τη διαπολιτισμική διάσταση της κοινωνικής εργασίας στις ευρωπαϊκές χώρες μας απάντησαν ότι γνωρίζουν ευρωπαϊκά κράτη που έχουν αναπτύξει διαπολιτισμικό προσανατολισμό, όπως είναι η Αγγλία, η Σουηδία και η Γερμανία. Τρεις από αυτούς απάντησαν πως οι γνώσεις τους για τη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία είναι περιορισμένες έως ελάχιστες, ενώ μόνο ένας ανέφερε πως δεν έχει καθόλου γνώση για τη διαπολιτισμική διάσταση παρά μόνο έχει ακούσει τον ορισμό.

Όλοι οι ερωτηθέντες επαγγελματίες απάντησαν ότι οι γνώσεις που έχουν σχετικά με την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία αλλά και την ανάπτυξη δράσεων της προέρχονται από προσωπική τους διερεύνηση. Όταν ρωτήθηκαν τι εννοούν, απάντησαν ότι αναφέρονται στην συμμετοχή τους σε ημερίδες και συνέδρια με θέμα τη διαπολιτισμική διάσταση της Κοινωνικής Εργασίας, την αναζήτηση βιβλιογραφίας σχετική με το θέμα και τέλος ανέφεραν ότι έχουν προσκομίσει γνώσεις από την αναζήτηση μέσω του διαδικτύου. Ένας κοινωνικός λειτουργός απάντησε πως απέκτησε γνώσεις σχετικά με την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία από επαγγελματική εμπειρία. Χαρακτηριστικά είπε « *Τις δικές μου γνώσεις τις απέκτησα εκτός σχολής τις απέκτησα μέσω της επαγγελματικής μου εμπειρίας. Θεωρώ ότι έχω πολλά ακόμα να μάθω επειδή ως άνθρωποι αλλά και ως επαγγελματίες όσο δουλεύουμε σαν επαγγελματίες και όσο έχουμε να κάνουμε με ανθρώπους μαθαίνουμε* ». Επίσης, δυο από τους ερωτηθέντες ανέφεραν ότι η επαφή με εξυπηρετούμενους από άλλες εθνότητες, διαφορετικές κουλτούρες και διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους βοήθησαν να κατανοήσουν την σημασία της διαφορετικότητας στην ζωή των

ανθρώπων άλλα και στην διαμόρφωση της αντίληψης τους για την ζωή και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Εστίασαν επίσης στην επίδραση της συνεργασίας με επαγγελματίες από άλλες χώρες που θεωρούν ότι τους βοήθησε να διευρύνουν τις γνώσεις τους για τη διαπολιτισμική προσέγγιση στη κοινωνική εργασία. Πιο συγκεκριμένα ο πρώτος είπε τα εξής, « Έτσι είναι οι κοινωνίες πλέον υπάρχουν μετακινήσεις μεταναστών, διαφορετικές εθνικότητες που συνυπάρχουν. Δεν θεωρώ ότι ποια στα κράτη επικρατούν οι εθνικιστές, έχει αλλάξει το κλίμα οπότε ούτως η άλλως υπάρχει ανάγκη να τα βλέπουμε όλα σύμφωνα με τη διαπολιτισμικότητα. Δουλεύοντας με ανθρώπους από την ευρωπαϊκή ένωση ξέρω ότι όλοι προσπαθούν να προσανατολίζονται σε αυτό » και ο δεύτερος απάντησε ότι « Κυρίως από συνεργασία με συναδέλφους από άλλες χώρες γνωρίζω ότι έχουν αναπτύξει δράσεις διαπολιτισμικού χαρακτήρα αν και δεν έχω εργαστεί στο εξωτερικό. Το πιο σημαντικό είναι ότι σε χώρες του εξωτερικού η κοινωνική εργασία απ' όσο είμαι σε θέση να γνωρίζω, τα γραφεία δηλαδή, στελεχώνονται πολυπολιτισμικά δηλαδή υπάρχουν και επαγγελματίες άλλων εθνοτήτων και γενικά η φιλοσοφία της πολυπολιτισμικότητας υπάρχει στον τρόπο που δουλεύουν σε αντίθεση με εμάς ».

Επιπροσθέτως, υπήρξαν πέντε από αυτούς που μας απάντησαν πως οι γνώσεις τους σχετικά με την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία προέρχονται και από την ακαδημαϊκή τους εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα δύο ανέφεραν την ύπαρξη σχετικού μαθήματος στο πρόγραμμα σπουδών της σχολής αν και χαρακτήρισαν τις γνώσεις που προσκόμισαν από αυτό, ανεπαρκείς για την μετέπειτα επαγγελματική τους πορεία. Ο ένας είπε « Στην εκπαίδευσή μου υπήρχε μάθημα επιλογής το οποίο λεγόταν διαπολιτισμική αγωγή και ανέφερε τον όρο, δηλαδή πως θα έπρεπε να είναι τα πράγματα αλλά δεν υπήρχε καθόλου βιωματική μάθηση. Τα συγγράμματα στη σχολή ήταν ανεπαρκέστατα ». Ο δεύτερος ανέφερε « Στην σχολή υπήρχε μάθημα επιλογής το οποίο λεγόταν διαπολιτισμική αγωγή και το είχα παρακολουθήσει για ένα εξάμηνο, το οποίο ήταν ένα μάθημα που δεν ήταν προαπαιτούμενο άρα πολλοί δεν το παρακολουθούσαν, οι καθηγητές, μάλλον ο καθηγητής δεν βοηθούσε ιδιαίτερα. Επομένως δεν το ψάξαμε το θέμα. Άρα ο καθένας ότι κάνει μετά μόνος του ».

Στην συνέχεια αναφέρουμε ότι εννέα επαγγελματίες τόνισαν πως οι ακαδημαϊκές γνώσεις που η σχολή προσφέρει είναι ελάχιστες και δεν επαρκούν για την εφαρμογή διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας. Όπως χαρακτηριστικά ένας από αυτούς δήλωσε « Εγώ έχω πάρει τις γνώσεις μου μέσα από προσωπικό διάβασμα και δική μου

διερεύνηση έχοντας στο μυαλό μου τι γίνεται και παρακολουθώντας τα πράγματα. Δεύτερον όσο αναφορά τις γνώσεις που πήρα από τη σχολή ήταν πολύ λίγες αυτές που έδωσαν », « Οι γνώσεις που έχει ο κοινωνικός λειτουργός είναι μηδαμινές. Αισθάνομαι ότι οι βάσεις από τη σχολή δεν υπάρχουν » και ένας δεύτερος είπε « Σύμφωνα με εμένα οι εκπαιδευτικές γνώσεις μας είναι ελάχιστες. Εγώ στην υπηρεσία ενημερώθηκα από παλαιότερους συναδέλφους που είχαν εμπειρία ». Παρόλα αυτά ένας από τους ερωτηθέντες αν και θεωρεί ότι οι γνώσεις που αποκτήθηκαν από την σχολή είναι ελάχιστες, πιστεύει ότι λειτουργούν ως ερέθισμα για να υπάρξει περαιτέρω διερεύνηση του θέματος μετά την απόκτηση της επαγγελματικής ιδιότητας. « Οι θεωρητικές γνώσεις θεωρώ ότι είναι μάλλον μέτριες. Η πρακτική άσκηση όμως, δηλαδή η ανάγκη να δουλεύεις με ανθρώπους με αναγκάζει να κάνω ότι καλύτερο μπορώ. Από τις σπουδές μου έχω ελάχιστα ερεθίσματα που με έκαναν να αναζητήσω γνώση, περισσότερο οι γνώσεις προέρχονται από προσωπική μου προσπάθεια μέσω internet μέσω βιβλίων. Η γνώση που έχω δεν έχει να κάνει με τη δομή των σπουδών ήταν μόνο ένα ερέθισμα ».

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι μόνο ένας επαγγελματίας είπε ότι οι γνώσεις του σχετικά με την διαπολιτισμική αγωγή δεν βασίζονται στην ακαδημαϊκή του εκπαίδευση και το διατύπωσε ως εξής « Οι γνώσεις μου είναι μέτριες, δεν προέρχονται καθόλου από την εκπαίδευση μου. Όταν εγώ σπούδαζα δεν υπήρχε καν ο όρος διαπολιτισμική κοινωνική εργασία. Έχω ενημερωθεί από ημερίδες και μέσα από την επαφή μου με εξυπηρετούμενους από διαφορετικές εθνοτικές ομάδες. Οι γνώσεις μου προέρχονται από προσωπικό διάβασμα ».

Η διαπολιτισμική προσέγγιση καθιστά αναγκαία όχι μόνο μια άριστη εκπαίδευση του επαγγελματία αναφορικά με το λειτούργημα του ως κοινωνικό λειτουργό αλλά και ένα φάσμα γνώσεων και εμπειριών στον τομέα της εφαρμογής της διαπολιτισμικής αγωγής. Όσον αφορά τη γνώση των ερωτηθέντων επαγγελματιών σχετικά με την σημασία της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας στην αποτελεσματικότερη και ποιοτικότερη παροχή φροντίδας προς τους εξυπηρετούμενους από διαφορετικές κουλτούρες και με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά, οκτώ εξ αυτών απάντησαν ότι καταβάλλουν προσωπική προσπάθεια για να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους και να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν. Χαρακτηριστικά ένας επαγγελματίας αναφέρει ότι « Η αλήθεια είναι ότι η δουλειά με τον εαυτό μου στη σχολή με έχει βοηθήσει να δουλέψω με ανθρώπους από άλλες κουλτούρες αλλά όχι

ικανοποιητικά. Δουλεύω με τον εαυτό μου, δείχνω σεβασμό στους άλλους, αναζητώ την κουλτούρα των άλλων, που εδώ τη παίρνουμε μέσω του διερχόμενου που έχουμε. Προσπαθώ να ενημερώνομαι από το τύπο και το διαδίκτυο για θέματα που αφορούν τις χώρες προέλευσης των εξυπηρετούμενων. Αυτό που κυρίως κάνω εγώ είναι μέσω της δικής μου φιλοσοφίας / προσέγγισης, είναι να είμαι εδώ και να είμαι ανοιχτός απέναντι στον άλλο » και ένας δεύτερος θεωρεί πως « χρειάζεται ο κοινωνικός λειτουργός να επιστρατεύει τον εαυτό του, τις δικές του δεξιότητες, τις δικές του αξίες και ανάλογα με το χαρακτήρα του να ψάχνει ο ίδιος προκειμένου να είναι καλός σε αυτό που κάνει ». Ενώ δύο θεωρούν πως η θετική αλληλεπίδραση με ανθρώπους διαφορετικών εθνοτήτων τους βοήθη να παρέχουν καλύτερες υπηρεσίες προς αυτούς, ο ένας έδωσε ως απάντηση «Εγώ ούτως η άλλως από πεποίθηση αντιμετωπίζω τους ανθρώπους με ισότητα, άρα δεν νομίζω ότι έχει να κάνει με θέμα γνώσεων αλλά έχει να κάνει καθαρά με θέμα νοοτροπίας. Οπότε σε αυτά τα πλαίσια όλοι οι άνθρωποι έχουν τη κατάλληλη αντιμετώπιση. Δηλαδή για να εργαστώ με κάποιον συμβουλευτικά ή με οποιοδήποτε τρόπο στο κομμάτι της κοινωνικής εργασίας δε με αφορά ποιες είναι οι αντιλήψεις του, η γλώσσα του, από πού κατάγεται, τους βλέπω όλους με τον ίδιο τρόπο ».

Επιπροσθέτως δύο επαγγελματίες απάντησαν ότι έχουν αποκτήσει γνώση σχετικά με την διαπολιτισμική αγωγή επειδή οι συνάδελφοι τους κοινωνικοί λειτουργοί έχουν μοιραστεί μαζί τους τις εμπειρίες τους πάνω στην διαπολιτισμική κοινωνική εργασία. Αυτό τους έχει βοηθήσει στην ανάπτυξη και εξέλιξη τους ως επαγγελματίες.

Συγκεκριμένα ο ένας είπε « Η υπηρεσία μου είναι αρκετά ενημερωμένη σχετικά με την διαπολιτισμική αγωγή και βοήθησε και εμένα ώστε να ενημερωθώ όπως επίσης και η συνεργασία μου με παλαιότερους συναδέλφους που έχουν εμπειρία με βοήθησε να αναπτύξω τις γνώσεις μου » και ο δεύτερος είπε « Στηρίζομαι σε όσα έχω μάθει από την πείρα παλαιότερων συναδέλφων και από την επικοινωνία μου με έμπειρους επαγγελματίες από άλλες υπηρεσίες ». Τέλος ένας ανέφερε ότι η υπηρεσία του είναι δομημένη με τέτοιο τρόπο ώστε να μην επιτρέπεται να γίνεται χρήση μεθόδων διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας στην εξυπηρέτηση ανθρώπων με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. « Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία δεν μπορεί να εφαρμοστεί στο συγκεκριμένο χώρο γιατί δεν υπάρχει πρόγραμμα. Η υπηρεσία δεν αφήνει τα περιθώρια στους κοινωνικούς λειτουργούς να αναπτύξουν δραστηριότητες και εφαρμογές οι οποίες πιστεύουν ότι θα ανακουφίσουν τους αλλοδαπούς. Προσπαθώ βέβαια μέσα από προσωπική επαφή να τους βοηθήσω όσο περισσότερο μπορώ ».

Αναγνώριση αναγκαιότητας ανάπτυξης διαπολιτισμικής διάστασης στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας

Η ερώτηση που απαντά στον δεύτερο άξονα είναι η έβδομη ερώτηση. Θέλοντας να λάβουμε μία πιο εμπειρισταωμένη εικόνα, ζητήσαμε να μάθουμε την γνώμη του εκάστοτε επαγγελματία κοινωνικού λειτουργού, σχετικά με το πόσο ο καθένας αναγνωρίζει την ανάγκη ανάπτυξης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία. Οκτώ επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί απάντησαν ότι θεωρούν αναγκαίο να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών για να είναι προετοιμασμένοι για την πολυπολιτισμική κοινωνία του σήμερα. Ενδεικτικά, παραθέτουμε τις απαντήσεις τριών από αυτών. Ο ένας κοινωνικός λειτουργός είπε « *Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών ώστε να εξοικειωθούν με τις έννοιες πολυτισμικότητα – αντιρατσιστική πρακτική της κοινωνικής εργασίας ψυχολογική και κοινωνική ταυτότητα των μετακινούμενων πληθυσμών, κοινωνική ενσωμάτωση κ.α. ώστε σαν επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας να μπορούν να συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξη των μειονοτήτων ή αλλοδαπών στην τοπική κοινωνία* ». Ο δεύτερος κοινωνικός λειτουργός απάντησε « *Ναι πιστεύω πως υπάρχει και νομίζω ότι η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία μπορεί να δώσει πράγματα* » και ο τρίτος επαγγελματίας είπε « *Καταρχήν πρέπει να αλλάξει ο τρόπος σπουδών πάνω σε αυτό. Δεν νομίζω ότι εστιάζουν όσο χρειάζεται. Ξεκινώντας από ένα σχολείο και φτάνοντας σε ένα νοσοκομείο ο κοινωνικός λειτουργός υποτίθεται σε όλες τις χώρες αλλά και στη δική μας πλέον δουλεύει με ανθρώπους οι οποίοι δεν είναι μόνο έλληνες, έχουν άλλες εθνικότητες, άλλες κουλτούρες* ».

Αδιακρίτως, ένας από τους ερωτηθέντες επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς απάντησε πως υπάρχει ανάγκη για επιπλέον εκπαίδευση στην διαπολιτισμική κοινωνική εργασία, αλλά τονίζει ότι ο εκάστοτε επαγγελματίας πρέπει να εξειδικεύεται στην διαπολιτισμική κοινωνική εργασία μόνο σε περιπτώσεις που χρειάζεται να την εφαρμόσει. Συγκεκριμένα είπε « *Όταν πτυχιούχος επαγγελματίας θέλει να ασχοληθεί με την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία θα πρέπει να εξειδικευτεί*

γιατί το επάγγελμα μας είναι μία μεγάλη γκάμα πληροφοριών και δεν μπορεί να καλύψει των κάθε κλάδο ξεχωριστά ».

Από την άλλη πλευρά είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως ένας από τους επαγγελματίες απάντησε ότι δεν θεωρεί αναγκαίο να υπάρχει επιπλέον εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών όσον αφορά το συγκεκριμένο κλάδο. Χαρακτηριστικά ανέφερε « Το ζήτημα δε το εντοπίζω στο θεωρητικό μέρος του κοινωνικού λειτουργού. Δε θεωρώ ότι αν δεν εξυπηρετηθεί ένας εξυπηρετούμενος από άλλη εθνότητα φταίει ο κοινωνικός λειτουργός σαν επαγγελματίας πιστεύω ότι δεν έχει εργαλεία ο κοινωνικός λειτουργός. Η κοινωνική εργασία έχει σαν αρχή τη προσφορά υπηρεσιών διαπολιτισμικά, δεν νομίζω δηλαδή ότι υπολείπεται κάτι εκπαιδευτικά. Τι παραπάνω να μάθεις ».

Η γνώμη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για τον διαπολιτισμικό προσανατολισμό των κοινωνικών υπηρεσιών στις οποίες εργάζονται(εμπειρία).

Οι ερωτήσεις που απαντούν στον τρίτο άξονα είναι η τρίτη και η πέμπτη ερώτηση.

Επιθυμώντας να μάθουμε πως χειρίζονται οι κοινωνικές υπηρεσίες τις απαιτήσεις της πολυπολιτισμικής κοινωνίας του σήμερα ρωτήσαμε αν οι δέκα υπηρεσίες στις οποίες εργάζονται οι συγκεκριμένοι επαγγελματίες έχουν εξυπηρετούμενους διαφορετικών εθνοτήτων. Οι εννέα εξ αυτών μας απάντησαν ότι στην υπηρεσία στην οποία δουλεύουν απευθύνεται ποικίλος αριθμός εξυπηρετούμενων με διαφορετική κουλτούρα και με διαφορετική εθνότητα ενώ μόνο ένας απάντησε πως εξυπηρετούμενοι με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά δύσκολα καταφεύγουν στην υπηρεσία αν και αυτή είναι ανοιχτή προς αυτούς. Όπως χαρακτηριστικά είπε «Όχι ιδιαίτερα. Η υπηρεσία είναι ανοιχτή προς όλους αλλά οι ομάδες πληθυσμού όπως τσιγγάνοι, μουσουλμάνοι δεν είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με μη κυβερνητικές οργανώσεις δεν γνωρίζουν οι περισσότεροι άνθρωποι, αυτός μάλιστα είναι ο στόχος μας, στοχεύουμε σε όλες τις ομάδες πληθυσμού ». Στην συνέχεια, θέλαμε να εξετάσουμε αν οι κοινωνικοί λειτουργοί και γενικότερα οι υπηρεσίες στις οποίες εργάζονται οι συγκεκριμένοι, αντιμετωπίζουν όλους τους εξυπηρετούμενους με τον ίδιο τρόπο. Δηλαδή, αν έχουν υιοθετήσει ισόνομη αντιμετώπιση απέναντι στους εξυπηρετούμενους ανεξάρτητα από την χώρα προέλευσης τους, τις θρησκευτικές και

πολιτικές τους πεποιθήσεις και γενικότερα τα διαφορετικά στοιχεία που συνθέτουν την προσωπικότητα τους. Έξι από τους ερωτηθέντες απάντησαν ότι οι ίδιοι οι επαγγελματίες αλλά και οι υπηρεσίες στις οποίες εργάζονται αντιμετωπίζουν ισότιμα όλους τους εξυπηρετούμενους ανεξάρτητα την χώρα προέλευσης τους. Επίσης ένας επαγγελματίας υποστήριξε ότι όλοι οι εξυπηρετούμενοι έχουν ισόνομη μεταχείριση και η υπηρεσία στην οποία εργάζεται έχοντας αυτή την κατεύθυνση προσπαθεί να μεταδώσει το μήνυμα και σε άλλες υπηρεσίες. Χαρακτηριστικά δήλωσε « *Η αντιμετώπιση είναι όχι απλά ισότιμη αλλά μπορώ να πω και κάτι παραπάνω με αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες. Ακόμα και στη συνεργασία μας με άλλες υπηρεσίες προσπαθούμε να το περάσουμε αυτό, και δουλεύει λειτουργεί* ». Στη συνέχεια, δύο επαγγελματίες παραδέχτηκαν ότι υπάρχει μερική προκατάληψη στο τρόπο συμπεριφοράς από συναδέλφους της υπηρεσίας στην οποία βρίσκονται προς εξυπηρετούμενους διαφορετικής κουλτούρας ή προέλευσης αλλά δεν είναι η πλειονότητα. Όπως είπε ο ένας « *Η προσπάθεια είναι να συμβαίνει αυτό, πρακτικά όμως δε συμβαίνει τελείως γιατί δουλεύουμε σε ομάδες οπότε όλοι συμμετέχουν με τον ίδιο τρόπο. Η πραγματικότητα όμως είναι ότι βλέπω μέσα στην ομάδα τέτοιοι εξυπηρετούμενοι αντιμετωπίζονται με λίγο διστακτικότητα από τους άλλους επαγγελματίες της υπηρεσίας* ». Από την άλλη πλευρά, υπήρξε ένας επαγγελματίας ο οποίος δήλωσε πως μόνο όταν είναι νόμιμος ο εξυπηρετούμενος στην χώρα μας αντιμετωπίζεται ισότιμα. Όπως ανέφερε « *Θεωρώ ότι η αντιμετώπιση των εξυπηρετούμενων με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά είναι ισόνομη μόνο σε όσους εξυπηρετούμενους είναι νόμιμα στην χώρα μας. Σε όσους έχουν έρθει και παραμένουν παράνομα δυστυχώς υπάρχουν τα κολλήματα, η πίεση εφαρμογής γραφειοκρατίας και των νόμων ή των κανόνων της υπηρεσίας* ».

Όσον αφορά την αξιολόγηση που οι ίδιοι οι επαγγελματίες έκαναν για τις υπηρεσίες τους και συγκεκριμένα την αξιολόγηση πάνω στην παροχή υπηρεσιών σε εξυπηρετούμενους από διαφορετική εθνοτική ομάδα από την υπηρεσία τους, τέσσερις κοινωνικοί λειτουργοί ανέφεραν ότι οι υπηρεσίες είναι ικανοποιητικές. Από αυτούς ένας διευκρίνισε ότι αυτό ισχύει σύμφωνα με αυτό που ορίζει το νομοθετικό πλαίσιο. Αναφορικά με αυτό ο κοινωνικός λειτουργός είπε « *Τηρουμένων των δυνατοτήτων που έχει η υπηρεσία θεωρώ ότι οι δράσεις μας είναι ικανοποιητικές. Δεν ικανοποιούμε γιατί θα ήθελα να μπορούσαμε να λύσουμε τα προβλήματα όλων των ανθρώπων κάτι το οποίο δεν είναι εφικτό αλλά σε σχέση με το υπάρχον νομικό πλαίσιο νομίζω ότι οι*

υπηρεσίες είναι ικανοποιητικές ». Αντίθετα, δύο από τους ερωτηθέντες παραδέχτηκαν ότι οι υπηρεσίες που προσφέρονται είναι ανύπαρκτες. Συγκεκριμένα ο πρώτος επαγγελματίας δήλωσε « Θα έλεγα ότι είναι ανύπαρκτες, στην θεωρία προσπαθούμε με το μανδύα του να κοιτάμε όλους με αλληλεγγύη και σεβασμό όλους να καλύπτουμε τα κενά που υπάρχουν. Στη πράξη όμως οι επαγγελματίες κοινωνική λειτουργοί χρειάζονται μεγάλη προσωπική προσπάθεια στο να γνωρίσουν τι συμβαίνει με τον εαυτό τους και τους άλλους ώστε να μπορούν να εργάζονται έτσι. Πρακτικά όμως δε συμβαίνει ». Ομοίως, ο δεύτερος είπε « Η διαπολιτισμική κοινωνική εργασία δεν μπορεί να εφαρμοστεί στο συγκεκριμένο χώρο γιατί δεν υπάρχει πρόγραμμα. Η υπηρεσία δεν αφήνει τα περιθώρια στους επαγγελματίες να αναπτύξουν δραστηριότητες και εφαρμογές οι οποίες πιστεύουν ότι θα ανακουφίσουν τους αλλοδαπούς ». Ενώ ένας κοινωνικός λειτουργός υποστήριξε ότι οι παροχές που προσφέρει η υπηρεσία είναι ελλιπής σε σχέση με τις ανάγκες της πόλης. Όπως δήλωσε « Ως υπηρεσία νομίζω ότι έχει ελλιπή προγράμματα υποστήριξης , μιας και η πόλη μας ως λιμάνι φιλοξενεί πολλούς μετανάστες ».

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τρεις από τους ερωτηθέντες απέφυγαν να μας απαντήσουν αξιολογώντας τις υπηρεσίες οι οποίες προσφέρονται σε άτομα με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο.

Ζητήσαμε να μάθουμε αν οι υπηρεσίες στις οποίες εργάζονται οι συγκεκριμένοι κοινωνικοί λειτουργοί κρίνουν ότι υπάρχει ανάγκη να εφαρμόζουν διαπολιτισμική κοινωνική εργασία. Οι εννέα κοινωνικοί λειτουργοί μας απάντησαν θετικά ότι δηλαδή υπάρχει ανάγκη στις υπηρεσίες όπου εργάζονται. Από αυτούς, δύο τόνισαν ότι η υπηρεσία τους κρίνει απαραίτητο την κάλυψη αποκλειστικά πρακτικών ζητημάτων των εξυπηρετούμενων από διαφορετική εθνοτική ομάδα. Ο ένας κοινωνικός λειτουργός είπε « Ναι την αναγνωρίζουμε την ανάγκη κυρίως στον τομέα των παροχών, δηλαδή αν είναι νόμιμοι, αν είναι παράνομοι αν δικαιούνται να πάρουν φάρμακα αν έχουν βιβλιάρια ». Ένας εξ αυτών επισήμανε ότι η προσπάθεια είναι ελλιπής λόγω έλλειψης οικονομικών δυνατοτήτων. Χαρακτηριστικά είπε « Η υπηρεσία μας σαφώς και αναγνωρίζει την ανάγκη. Η αλήθεια είναι όμως ότι δε τη στηρίζει όσο θα έπρεπε λόγω περιορισμένων οικονομικών δυνατοτήτων, γι αυτό και η όποια προσέγγιση γίνεται, γίνεται μέσω προγραμμάτων που διαρκούν για όσο διαρκούν τα προγράμματα. Άρα ναι μεν τις αναγνωρίζουμε αλλά στην εφαρμογή έχουμε πρόβλημα ». Στην συνέχεια, ένας από αυτούς ανέφερε ότι υπάρχει προκατάληψη σε

ορισμένους συναδέλφους που βρίσκονται στην υπηρεσία του. Ο ίδιος είπε «
*Θεωρητικά ναι πρακτικά πάρα πολύ λίγα πράγματα κάνει για να μπορεί να
νομοθετήσει η να φτιάξει έστω θεωρητικά ένα πλαίσιο στο οποίο όλοι θα εργαζόμαστε
με αυτό τον τρόπο. Επίσης οι συνάδελφοι με τους οποίους συνεργάζομαι νομίζω ότι δεν
έχουν διεισδύσει αρκετά σε αυτό το ζήτημα λόγω των προκαταλήψεων που έχουν,
οπότε βρίσκουμε δυσκολίες*».

Τέλος, ένας από τους ερωτηθέντες δήλωσε ότι η υπηρεσία δεν κρίνει αναγκαίο τον
διαπολιτισμικό προσανατολισμό επειδή ως υπηρεσία ακολουθεί υπουργικά
διατάγματα και στηρίζεται αποκλειστικά σε αυτά. Συγκεκριμένα είπε «*Η υπηρεσία
μου δεν αναγνωρίζει ανάγκη διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας επειδή δεν έχει
κριθεί αναγκαίο μέχρι στιγμής. Υπάρχουν κάποια προγράμματα για τους αλλοδαπούς,
υπάρχουν κάποιες υπουργικές διαταγές αλλά αυτές είναι μέσα στο όλο κλίμα
λειτουργίας της υπηρεσίας. Ως υπηρεσία θεωρεί ότι πρέπει να καλύψει μόνο κάποια
πρακτικά ζητήματα των εξυπηρετούμενων. Η συγκεκριμένη υπηρεσία δεν είναι
ευαισθητοποιημένη*».

**Οι προτάσεις των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών για περαιτέρω
ανάπτυξη των γνώσεων και των ικανοτήτων τους για παροχή ποιοτικότερων και
διαπολιτισμικά ευαίσθητων υπηρεσιών προς τους εξυπηρετούμενους.**

Οι ερωτήσεις που απαντούν στον τέταρτο άξονα είναι από την ερώτηση επτά το
υπό-ερώτημα επτά άλφα και η έκτη ερώτηση.

Μέσα από την ερευνητική διαδικασία ένας από τους στόχους μας ήταν οι
ερωτηθέντες κοινωνικοί λειτουργοί να διατυπώσουν προτάσεις από την μία πλευρά
για την περαιτέρω ανάπτυξης των ικανοτήτων τους και από την άλλη πλευρά
προτάσεις για την βελτίωση των υπηρεσιών. Η ανάπτυξη των ικανοτήτων των
επαγγελματιών πραγματοποιείται μέσα από την μετεκπαίδευση με την οποία μπορούν
να παρέχουν ποιοτικότερες και διαπολιτισμικά ευαίσθητες υπηρεσίες στους
εξυπηρετούμενους τους και κατά συνέπεια, οι ίδιοι θα συμβάλουν στην βελτίωση των
υπηρεσιών.

Αναφορικά με την ανάπτυξη των προσωπικών ικανοτήτων των κοινωνικών
λειτουργών ώστε να είναι διαπολιτισμικά έτοιμοι οι ίδιοι, έξι επαγγελματίες θεωρούν
πως η συμμετοχή σε συνέδρια, σεμινάρια και ημερίδες, που έχουν ως θέμα την

διαπολιτισμική διάσταση, βοηθά στην ενημέρωση αλλά και στο να τεθούν βάσεις για επιπλέον αναζήτηση στο θέμα αυτό. Επιπλέον, δύο κοινωνικοί λειτουργοί θεώρησαν σημαντικό να δημιουργηθεί στην Ελλάδα ένα μεταπτυχιακό πάνω στην διαπολιτισμικότητα, το οποίο να είναι οικονομικά προσιτό προς αυτούς που ενδιαφέρονται να επεκτείνουν τις γνώσεις τους πάνω στον διαπολιτισμικό προσανατολισμό. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο ένας είπε « μέσα από ένα απλό συνέδριο η μία απλή ημερίδα η οποία δεν νομίζω, δεν έχει πέσει στην αντίληψή μου να έχει γίνει. Ακόμα να ανοίξει ένα μεταπτυχιακό στην Ελλάδα σχετικά με τη διαπολιτισμική αγωγή που δε δημιουργούνται μεταπτυχιακά για τη κοινωνική εργασία. Έχουμε αξιόλογους καθηγητές και υπήρχαν σχέδια για τη δημιουργία ενός μεταπτυχιακού που δεν έγινε. Ας κάνουν ένα μεταπτυχιακό που να εμπεριέχει τη διαπολιτισμική αγωγή » και ο δεύτερος επαγγελματίας απάντησε « Τα μέσα που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει είναι σίγουρα ημερίδες, σεμινάρια, φυλλάδια, αλλά αν υπάρχει επαγγελματική συνείδηση οφείλουμε να είμαστε πάντα επίκαιροι, ενημερωμένοι και να παρακολουθούμε τις κοινωνικές εξελίξεις και ανάγκες. Σαφώς θα πρέπει να δημιουργηθούν μεταπτυχιακά εντός Ελλάδας με θέμα τον διαπολιτισμικό προσανατολισμό ».

Στην συνέχεια, ένας κοινωνικός λειτουργός πρότεινε να αλλάξει ο τρόπος σπουδών των κοινωνικών λειτουργών ώστε να επιτυγχάνεται η εκπαίδευση και η επιμόρφωσή τους στην διαπολιτισμική αγωγή. Πιο συγκεκριμένα, πρότεινε την έκδοση νέων συγγραμμάτων ή την υποχρεωτική συμμετοχή των εκπαιδευόμενων κοινωνικών λειτουργών σε προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών, π.χ. πρόγραμμα Erasmus, έτσι ώστε οι απόφοιτοι κοινωνικοί λειτουργοί να είναι άρτια διαπολιτισμικά εκπαιδευμένοι. Όπως ανέφερε ο κοινωνικός λειτουργός « με συγκεκριμένο μάθημα διαπολιτισμικής αγωγής ή πολιτισμικής ετερότητας, εργασία σχετικά με το θέμα και ανάλυση της σε κάποιο εργαστήριο των πρώτων εξαμήνων, ημερίδες, σεμινάρια και ενημερώσεις από τους καθηγητές. Να παροτρύνονται οι σπουδαστές να συμμετέχουν στα προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών (πχ Erasmus) ».

Επιπλέον ένας επαγγελματίας θεωρεί ότι ο κοινωνικός λειτουργός για να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της πολυπολιτισμικής κοινωνίας χρειάζεται εργαλεία και όχι επιπλέον θεωρητική γνώση. Χαρακτηριστικά είπε « Να υπάρχουν περισσότερα εργαλεία για τους κοινωνικούς λειτουργούς για να παρέχουμε υπηρεσίες στους εξυπηρετούμενους. Όχι θεωρητική γνώση, ο κοινωνικός λειτουργός είναι ευαίσθητος

επαγγελματίας και συνεπώς θα εξυπηρετούσε ανθρώπους από άλλους πολιτισμούς ούτως η άλλως. Γιατί είναι μέσα στις αρχές της κοινωνικής εργασίας η παροχή υπηρεσιών άνευ κοινωνικών και φυλετικών διακρίσεων, δε νομίζω ότι το πρόβλημα έγκειται στη θεωρητική γνώση πιστεύω ότι το πρόβλημα είναι στα εργαλεία ». Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας στην ανάπτυξη της διαπολιτισμικής διάστασης της κοινωνικής εργασίας είναι η προσωπική επαφή μεταξύ επαγγελματία και εξυπηρετούμενου διαφορετικής εθνοτικής ομάδας. Ο κοινωνικός λειτουργός χρειάζεται στην επαφή με τον εξυπηρετούμενο να συμπεριφέρεται με τέτοιο τρόπο ώστε ο εξυπηρετούμενος να αντιληφθεί ότι μπορεί να του έχει εμπιστοσύνη αλλά και να βιώσει μία θετική στάση προς τον επαγγελματία με αποτέλεσμα να μιλήσει για τον εαυτό του. Ένας κοινωνικός λειτουργός πρότεινε το θέμα αυτό ως ακόμη μία παράμετρο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης δηλαδή την ύπαρξη ουσιαστικής επικοινωνίας στη θεραπευτική σχέση με το άτομο διαφορετικής εθνοτικής ομάδας έτσι ώστε να αντλεί πληροφορίες γι' αυτό αλλά και για την εθνοτική ομάδα την οποία αντιπροσωπεύει. Πιο συγκεκριμένα είπε « Όταν βλέπει ότι υπάρχει ανάγκη, έρχεται σε επαφή με διαφορετικούς ανθρώπους που πρέπει να μάθει γι αυτούς είτε ψάχνει για τα λιγοστά βιβλία που υπάρχουν είτε όπως έκανα εγώ, απευθείας από τον ίδιο τον άνθρωπο. Του έλεγα πες μου για εσάς γιατί δεν ξέρω για τη μοναδικότητά σας, ξέρω ότι είστε διαφορετικοί ότι ζείτε με διαφορετικό τρόπο πείτε λοιπόν τι πρέπει να ξέρω για να δουλέψουμε μαζί. Αυτό είχα κάνει και αυτό δούλεψε ».

Επιπροσθέτως, ένας από τους ερωτηθέντες θεώρησε ότι ο Σύλλογος Κοινωνικών Λειτουργών πρέπει να έχει πιο ενεργό ρόλο σε δραστηριότητες με αντικείμενο την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής αγωγής. Ο ίδιος ανέφερε « Ίσως ο σύλλογος κοινωνικών λειτουργών θα έπρεπε να διοργανώνει πιο συχνά δραστηριότητες όπως ημερίδες και συνέδρια τα όποια να είναι προσιτά οικονομικά και να απευθύνονται στον ευρύ πληθυσμό των επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας ».

Τέλος ένας επαγγελματίας ανέφερε ως ιδέα την συνεργασία με κοινωνικούς λειτουργούς άλλων χωρών που έχουν αναπτύξει την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία. Χαρακτηριστικά είπε « Θα μπορούσαμε να έρθουμε σε επαφή με επαγγελματίες από άλλες χώρες που έχουν αναπτύξει διαπολιτισμικό προσανατολισμό όπως η Ισπανία ή χώρες της βόρειας Ευρώπης θα μπορούσαμε να δούμε πως δουλεύουν εκεί βιωματικά, δεν αρκεί να διαβάσουμε κάτι ».

Από την άλλη πλευρά, οι κοινωνικοί λειτουργοί εξέφρασαν προτάσεις μέσω των οποίων θα επέλθει η βελτίωση των υπηρεσιών. Πέντε από τους ερωτηθέντες θεωρούν ότι είναι σημαντικό ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός να βρίσκεται σε μία συνεχή εξέλιξη και βελτίωση των δεξιοτήτων του, των ικανοτήτων του και γενικότερα της προσωπικότητάς του. Μέσα από την εξέλιξη και βελτίωση του επαγγελματία κατά επέκταση υπάρχει εξέλιξη και βελτίωση και στις υπηρεσίες στις οποίες εργάζονται οι συγκεκριμένοι κοινωνικοί λειτουργοί. Επίσης, ένας επαγγελματίας υποστήριξε ότι οι υπηρεσίες πρέπει να στελεχώνονται από νέους επαγγελματίες, Ο ίδιος είπε « *Να μούνε νεότεροι άνθρωποι που δεν θα είναι τόσο στενόμυαλοι και να φροντίσει ο καθένας τη προσωπική του βελτίωση γιατί πρέπει να βελτιωνόμαστε και σαν επαγγελματίες αλλά και σαν άνθρωποι στο πως αποδεχόμαστε το διαφορετικό* ». Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τέσσερις επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί θεωρούν ως βασικό βήμα για την εξέλιξη των υπηρεσιών να υπάρξει αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου πάνω στο θέμα αυτό. Ένας από αυτούς ανέφερε « *Να υπάρχει ένα διαφορετικό νομοθετικό πλαίσιο. Θα έπρεπε να είναι πιο χαλαρά τα πράγματα όσον αφορά την διαδικασία των νόμων. Να υπάρχουν ειδικές ρυθμίσεις για τους αλλοδαπούς* ». Επιπλέον, πέντε από τους ερωτηθέντες θεωρούν ότι χρειάζεται να δημιουργηθούν ειδικά προγράμματα τα οποία θα έχουν ως στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των εξυπηρετούμενων από διαφορετική εθνότητα. Ένας από αυτούς δήλωσε « *Πρέπει να αναπτυχθούν προγράμματα για την πρόληψη και την πολυπολιτισμική συμβουλευτική παρέμβαση, χωρίς διακρίσεις και αντιρατσιστική στάση* ». Αναντίλεκτα, δύο επαγγελματίες πρότειναν να υπάρχουν μεταφραστές στις υπηρεσίες και να εκδοθούν έντυπα σε διάφορες γλώσσες που θα εξηγούν το έργο της υπηρεσίας και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να τους βοηθήσει. Με αυτό τον τρόπο θα επιτευχθεί η καλύτερη εξυπηρέτηση των εξυπηρετούμενων. Όπως ανέφερε ένας επαγγελματίας « *Νομίζω ότι χρειαζόμαστε μεταφραστές, θα μπορούσαν επίσης να εργάζονται ακόμα άτομα από διαφορετικές κουλτούρες και εθνοτικές ομάδες, να υπάρχουν έντυπα στη γλώσσα των εξυπηρετούμενων* ». Τέλος, δύο από τους ερωτηθέντες αναφέρθηκαν στην έννοια του ρατσισμού και συγκεκριμένα υποστήριξαν ότι πρέπει να υπάρχουν κυρώσεις σε όσους εργάζονται σε υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας και εκδηλώνουν ρατσιστική συμπεριφορά απέναντι σε εξυπηρετούμενους της υπηρεσίας τους. Χαρακτηριστικά ο ένας από τους δύο είπε « *Αρχικά πρέπει να αναληφθούμε όλοι πόσο μεγάλη ανάγκη είναι να το κάνουμε, δηλαδή*

θέλω να πω μπορεί να το λέμε όλοι, μπορεί όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί να έχουμε ένα θεωρητικό πλαίσιο που να λέει ότι τους κοιτάμε όλους με τον ίδιο τρόπο, στη πράξη όμως χρειάζεται πάρα πολύ δουλειά με τον εαυτό μας. Σαν επαγγελματίες θεωρώ ότι είναι θέμα προσωπικής συνείδησης το αν θα δουλέψεις όπως χρειάζεται ή όχι. Ίσως θα

έπρεπε να υπάρχουν και κάποιες κυρώσεις για τους ανθρώπους που εργάζονται ρατσιστικά και δε φροντίζουν να καλύπτουν αυτή την ισονομία των ανθρώπων ».

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

3.1 ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η παρούσα εργασία ξεκίνησε με έναυσμα από το εργαστήριο των σεμιναρίων που πραγματοποιήθηκε στο έβδομο εξάμηνο της σχολής με θέμα την διαπολιτισμική εκπαίδευση. Μελετώντας το φαινόμενο της διαπολιτισμικότητας, στο εργαστήριο, μας κίνησε το ενδιαφέρον να ασχοληθούμε περαιτέρω και να δημιουργήσουμε μία εργασία στην οποία θα εξετάζουμε σε τι βαθμό η εκπαίδευση των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών, τους έχει βοηθήσει να ανταπεξέλθουν στην πολυπολιτισμική κοινωνία που ζούμε. Με βάση την βιβλιογραφική επισκόπηση και την έρευνα που πραγματοποιήθηκε, ως κύριο συμπέρασμα είναι, ότι η διαπολιτισμική διάσταση της κοινωνικής εργασίας δεν αποτέλεσε αντικείμενο εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών.

Κατά την ακαδημαϊκή τους πορεία, στο πρόγραμμα σπουδών του τμήματος της κοινωνικής εργασίας δεν υπάρχει βασικό μάθημα διαπολιτισμικής αγωγής παρά μόνο κάποιες γενικές αναφορές σε αυτό το θέμα. Η εκπαίδευση των επαγγελματιών βασίζεται στην επαγγελματική τους πορεία και στην προσωπική διερεύνηση με το θέμα αυτό. Δηλαδή, η ακαδημαϊκή τους εκπαίδευση δεν αποτελεί το ερέθισμα, τις περισσότερες φορές, για την δημιουργία ενός διαπολιτισμικά έτοιμου επαγγελματία, αλλά το πόσο ο ίδιος έχει την ανάγκη και την θέληση να προετοιμαστεί διαπολιτισμικά. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω παρακολουθήσεις σεμιναρίων, ημερίδων, συνεδρίων σε σχέση με το θέμα αλλά παρ' όλα αυτά τα συγκεκριμένα μέσα δεν είναι επαρκείς.

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι, είναι απαραίτητο το πρόγραμμα σπουδών του τμήματος κοινωνικής εργασίας να περιλαμβάνει ένα σημαντικό μέρος το οποίο θα έχει ως βασικό πυρήνα την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία. Δηλαδή, μέσα από την θεωρητική και πρακτική μάθηση να οδηγείται στην ανάπτυξη αλλά και στην εκμάθηση μεθόδων διαπολιτισμικής ετοιμότητας, ώστε μακροπρόθεσμα ο επαγγελματίας να είναι άρτια εκπαιδευμένος ως προς την διαπολιτισμική διάσταση της κοινωνικής εργασίας.

Επιπλέον, θεωρούμε ότι η ανάπτυξη της διαπολιτισμικότητας δεν είναι απαραίτητη μόνο στον τομέα υγείας και πρόνοιας, στον οποίο υπάγονται οι κοινωνικοί λειτουργοί, αλλά και σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η δικαιοσύνη, η

θησκεία κ.λπ. Μπορούμε λοιπόν, να υποθέσουμε πως η δημιουργία προγραμμάτων στα σχολεία που θα αφορούν την διαπολιτισμικότητα, τα οποία θα προετοιμάζουν τα παιδιά για την πολυπολιτισμική κοινωνία, είτε η υιοθέτηση νόμων στην Ελλάδα άλλων εθνοτικών κρατών που χαρακτηρίζονται ως διαπολιτισμικά έτοιμα, είτε η προσπάθεια ενημέρωσης στην εκκλησία, για παράδειγμα στην κατήχηση, για άλλες θρησκείες θα βοηθούσε το άτομο να δεχθεί το διαφορετικό και να μπορεί να συνυπάρχει ομαλά με αυτό. Ως αποτέλεσμα η διαπολιτισμικότητα θα μπορεί να θεωρείται πεποίθηση κάθε ατόμου έτσι ώστε να θέτονται οι βάσεις για την σωστή ανάπτυξη της.

Ένα ακόμα εύρημα το οποίο είδαμε είναι ότι, οι υπηρεσίες, είτε είναι μη κυβερνητικές, είτε δημόσιες, είτε ιδιωτικές, αν και απευθύνονται σε κάθε εθνοτική ομάδα παρόλα αυτά δεν είναι διαπολιτισμικά έτοιμες. Οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί στις υπηρεσίες αυτές, καταβάλουν μία μονοδιάστατη προσπάθεια, δηλαδή, οι ίδιοι προσπαθούν να προετοιμαστούν και να προετοιμάσουν την υπηρεσία. Οι λόγοι που συμβαίνει αυτό σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας είναι είτε νομικοί, είτε οικονομικοί, είτε η πολιτική που ακολουθεί η υπηρεσία. Επιπλέον, όπως είδαμε από την έρευνα, οι επαγγελματίες δεν έχουν μόνο να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην προσπάθεια τους να προετοιμαστούν και να ανταπεξέλθουν στην πολυπολιτισμική κοινωνία αλλά πολλές φορές έρχονται αντιμέτωποι με τον ρατσισμό, την καχυποψία και την αρνητική συμπεριφορά που προβάλλουν είτε οι συνάδελφοι τους είτε επαγγελματίες άλλων υπηρεσιών. Θεωρούμε ότι κάθε υπηρεσία πρέπει να δημιουργήσει ένα πρόγραμμα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, το οποίο θα παρακολουθούν όλοι οι επαγγελματίες που θα πρόκειται να εργαστούν στην συγκεκριμένη υπηρεσία ανεξάρτητα της ειδικότητας τους.

Τέλος, μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε διαπιστώνουμε ότι το κράτος πρόνοιας στον ελλαδικό χώρο δεν έχει αναπτυχθεί σε επαρκές σημείο ώστε να υπάρχουν προγράμματα διαπολιτισμικής ετοιμότητας. Αυτό συμβαίνει λόγω ανύπαρκτων μέσων σε σύγκριση με τα κράτη-πρόνοιας άλλων χωρών. Όπως είδαμε από την έρευνα που κάναμε, οι επαγγελματίες έρχονται σε συνεργασία με επαγγελματίες που εργάζονται σε υπηρεσίες άλλων εθνοτικών κρατών και προσπαθούν να μάθουν και να υιοθετήσουν τις μεθόδους τους για να πετύχουν την βελτίωση του συστήματος. Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι η συνεργασία με ευρωπαϊκά

κράτη θα βοηθήσει στην εξέλιξη της διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα.

3.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα ευρήματα αυτής της μελέτης δείχνουν ότι υπάρχει ανάγκη για περισσότερες εκτενείς και νέες προσεγγίσεις για το φαινόμενο της διαπολιτισμικότητας. Παρακάτω παραθέτονται τρόποι που έχουν ως στόχο την διαπολιτισμική προετοιμασία των επαγγελματιών.

- Βασική ανάγκη είναι να ενταχθεί στο πρόγραμμα σπουδών ένα μάθημα εκπαίδευσης και κατάρτισης το οποίο να προσφέρει ευκαιρίες στους κοινωνικούς λειτουργούς να αποκτήσουν την απαραίτητη διαπολιτισμική ετοιμότητα προς όφελος των πολιτισμικά και γλωσσικά διαφορετικών ατόμων.
- Κρίνεται απαραίτητο όλες οι υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας να εντάξουν ένα πρόγραμμα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και συνεχούς επιμόρφωσης με την μορφή ενός υποχρεωτικού σεμιναρίου, στο οποίο θα συμμετέχουν όλοι οι εργαζόμενοι.
- Να διοργανώνονται σεμινάρια, συνέδρια και ημερίδες από τους τοπικούς φορείς, σε τακτά χρονικά διαστήματα χωρίς να έχουν χρηματική επιβάρυνση, τα οποία θα απευθύνονται στο ευρύ κοινό και θα έχουν ως στόχο την ενημέρωση και την εξοικείωση με ανθρώπους με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο.
- Η διαπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει να ξεκινάει από τα αρχικά στάδια της ζωής μας, δηλαδή από την ένταξη μας στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να προετοιμάζουν τους μαθητές για την πολυπολιτισμική κοινωνία στην οποία ζουν μέσω διαφόρων μεθόδων. Για παράδειγμα θα μπορούσε να ενταχθεί στο διδακτικό πρόγραμμα ένα μάθημα το οποίο να αναφέρεται σε κουλτούρες άλλων πολιτισμών. Επίσης, η προβολή ταινιών ή ακόμα και η δημιουργία θεατρικών παραστάσεων με βάση το

διαπολιτισμικό προσανατολισμό είναι τρόποι που μπορούν να δώσουν το ερέθισμα στο μαθητή για την μακροπρόθεσμη εξέλιξη του.

- Η αλλαγή του υπάρχον νομοθετικού πλαισίου σε ένα νομοθετικό πλαίσιο που θα προάγει την ενσωμάτωση των ατόμων από διαφορετική εθνοτική ομάδα στην Ελληνική κοινωνία, με δικαίωμα να διατηρούν την ταυτότητα και την κουλτούρα τους, το οποίο θα προωθεί τον σεβασμό της ισότητας και των δικαιωμάτων τους και θα προάγει την ειρηνική συμβίωση με τους ομογενείς.
- Επαγγελματίες της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες να διοργανώνουν μετεκπαιδευτικά σεμινάρια για κάθε υπηρεσία κοινωνικής φροντίδας με σκοπό την ενίσχυση της προστασίας των προσφύγων αλλά και την αναζήτηση διαρκών και βιώσιμων λύσεων για τους πρόσφυγες.
- Να διδάσκουν σε σχολεία και πανεπιστήμια άτομα με διαφορετική εθνικότητα και διαφορετική κουλτούρα με απώτερο στόχο οι μαθητές /οι φοιτητές να κατανοούν από νωρίς την σημασία της διαφορετικότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

1. Γιαννοπούλου, Ε., Καπράλος, Γ., Μαντζούνη, Ε., Πατρώνης, Γ. & Στάμου, Α. (2007). *Δημοσιογράφος και διαπολιτισμικότητα*. Ιώ: Δίκτυο προώθησης της διαπολιτισμικότητας.
2. Γιωτσίδη, Β. & Στάλικας, Α. (2004). *Η διαπολιτισμική συμβουλευτική και ψυχοθεραπεία σε πρόσφυγες: Ψυχοκοινωνικές ανάγκες και πολιτισμικές διαφορές*. ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ, (περι.) της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 11 (1).
3. Δαμανάκης, Μ. (Επιμ.) (2004) *Η εκπαίδευση των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα: διαπολιτισμική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
4. Δημοπούλου-Λαγωνίκα, Μ. (2004). *Πολυπολιτισμικότητα στην Ελλάδα. Πρόκληση για την κοινωνική εργασία. Μοντέλα παρέμβασης στην διαπολιτισμική κοινωνική εργασία*. ΣΕΚΕ Αθήνα.
5. Δημοπούλου-Λαγωνίκα, Μ. (2006). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας. Μοντέλα παρέμβασης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
6. Ευαγγέλου, Ο. (2007). *Διαπολιτισμικά Αναλυτικά Προγράμματα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
7. Ζωγράφου, Α. (1997). *Η εκπαιδευτική κατάσταση των παιδιών των Ελλήνων μεταναστών και η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής αγωγής στην Ελλάδα*. Πάτρα: Τ.Ε.Ι. Πάτρας.
8. Ζωγράφου, Α. (2003). *Διαπολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη και την Ελλάδα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
9. Javeau, C., (1996). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
10. Ιωσιφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
11. Καλλινικάκη, Θ. (1998). *Κοινωνική εργασία. Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

12. Κανακίδου, Ε. & Παπαγιάννη, Β. (1998). *Διαπολιτισμική Αγωγή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
13. Κανδυλάκη, Α. (2001). *Η συμβουλευτική στην κοινωνική εργασία. Δεξιότητες επικοινωνίας και τεχνικές παρέμβασης*. Αθήνα: Σύγχρονες Ακαδημαϊκές και Επιστημονικές Εκδόσεις.
14. Κυριαζή, Ν. (2005). *Η Κοινωνιολογική έρευνα κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
15. Cohen, L., Manion, L., (1994). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο
16. Luckmann, T. & Berger, P. (2003). *Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας*. Αθήνα: Νήσος.
17. Μαгриπλής Δ., (2008). «*Η Αποδοχή της Θρησκείας ως Συμβολή στην κατανόηση του Πολιτισμικά Διαφορετικού*». Κοινωνική Εργασία, 90, 29, 36.
18. Μαλικιώση – Λοΐζου, Μ. (2001). *Η συμβουλευτική ψυχολογία στην εκπαίδευση. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
19. Μαράτου - Αλιμπράντη, Λ. & Γαληνού, Π. (2000). *Πολιτισμικές Ταυτότητες: Από το τοπικό στο Παγκόσμιο, στο «Εμείς» και οι «άλλοι». Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα*. Κωνσταντόπουλος, Χρ., Μαράτου-Αλιμπράντη, Λ., Γερμανός, Δ. & Οικονόμου, Θ., (Επιμέλεια). Αθήνα: Τυπωθήτω.
20. McLeod, J., (2005). *Εισαγωγή στην συμβουλευτική*. Αθήνα: Μεταίχμιο
21. Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.
22. Ναξιάκης, Χ. & Χλέτσος, Μ. (2001). *Μετανάστες και μετανάστευση*. Αθήνα: Πατάκη.
23. Νικολάου, Γ. (2005). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
24. Παπαστυλιανού, Α. (2000). *Θεωρητικά και Ερευνητικά Στοιχεία για μια Εμκή Θεραπευτική Παρέμβαση σε Οικογένειες Παλιννοστώντων*. στο Καλαντζί Αζίζι Α. & Μπεζεβέγκης Η. (επιμ.), Θέματα Επιμόρφωσης Ευαισθητοποίησης Στελεχών Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
25. Παρασκευόπουλος, Ι., (1993). *Κλινική ψυχολογία. Διάγνωση, πρόληψη και θεραπεία των ψυχικών διαταραχών*. Αθήνα:
26. Payne, M. (2000). *Η σύγχρονη θεωρία της κοινωνικής εργασίας*. Καλλινηκάκη,

- Θ. (επιμέλεια). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
27. Robson, C. (2005). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg.
28. Σταθόπουλος, Π. (2000). *Κοινοτική εργασία. Διαδικασία, μέθοδοι και τεχνικές παρέμβασης*. Αθήνα: Παπαζήση.
29. Σταλίκας, Αν. & Χαμοδράκα, Μ. (2004). *Η Ενσυναίσθηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
30. Smith, P. & Bond, M. (2005). *Διαπολιτισμική Κοινωνική Ψυχολογία*. Παπαστυλιανού, Αν. (επιμέλεια). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
31. Taylor, Ch. (1999). *Πολυπολιτισμικότητα. Εξετάζοντας την πολιτική της αναγνώρισης*. Παιονίδης, Φιλ. (μετάφραση). Αθήνα: Πόλλις.
32. Τρισελιώτης, Ι. (1996). *Διαπολιτισμική κοινωνική εργασία: Μετακινούμενοι πληθυσμοί*. Σ.Ε.Κ.Ε. Αθήνα: Έλλην.
33. Χατζηδάκη, Μ. (1992). *Λεξικό της Ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Τέσσερα Έφυλλον.
34. Χατζηχρήστου, Χ. (2004). *Εισαγωγή στη Σχολική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
35. Χατζηχρήστου, Χ., Γιαβρίμης, Π. & Λαμπροπούλου Α. (2005). *Γηγενείς και αλλοδαποί μαθητές στο ελληνικό σχολείο: Ενδοπροσωπικές διαστάσεις και στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων*. Παπαστυλιανού, Α. (Επιμ.), *Διαπολιτισμικές διαδρομές: Παλιννόστηση και Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
36. Χρυσόχου, Ξ., (2005). *Πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Οι κοινωνιοψυχολογικοί προσδιορισμοί της πολιτισμικής πολλαπλότητας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
37. Δρ. Ψημμένος, Ι. Δημοπούλου – Λαγωνίκα, Μ.(επιμ.) (2004). *Πολυπολιτισμικότητα στην Ελλάδα. Πρόκληση για την κοινωνική εργασία*. ΣΕΚΕ Αθήνα.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

1. Anderson, S. C., Wilson, M. K., Lengwe-Katembula M. & Kwaku O. H. (1994). *Empowerment and social work education and practice in Africa*.

Journal of Social Development in Africa

2. Chambon, A. & Irving, A. (eds) (1994). *Essays on Postmodernism and Social Work*. Toronto: Canadian Scholars Press.
3. Clark J., (χ.χ.). *Beyond Empathy: An Ethnographic Approach to Cross Cultural Social Work Practice*. Faculty of Social Work, University of Toronto.
4. Collaizi, A.M. (1978). *Social Analysis*. Edited: Cicago Press
5. Devore, W. & Schlesinger, E. (1991). *Ethnic Sensitive Social Work Practice*. New York: Merill.
6. Dominelli, L. (1993). *Social Work. Mirror of Society or its Conscience?* Sheffield: Department of Sociological Studies.
7. Dyche, L. & Zayas, L., (2001). *Cross cultural empathy and training the contemporary psychotherapist*. Clinical Social Work Journal, 29, 245, and 258.
8. Essinger, H. & Graf, J. (1984). *Interkulturelle Erziehung als Friedenserziehung* στο (επιμ.), στο *Interkulturelle Erziehung in Praxis und Theorie*. Band 1, Erziehung in der multikulturellen Gesellschaft, Sulzberg/Allgau, 15, 34.
9. Foucault, M. (1980). *Power (Knowledge)*. New York: Pantheon.
10. Foucault, M. (1984). *Space, Knowledge and Power*. New York: Pantheon.
11. Howe, D. (1994). *Modernity, postmodernity and social work*. British Journal of Social Work. 24(5)
12. Huderman, A. M. and Miles, M. B, *Data management and analysis* Denzin, N. K and Lincoln, Y.S (Επιμέλεια έκδοσης). Handbook of qualitative Research. Thousand Oaks : Sage Publications.
13. National Association of Social Workers, (2007). *Indicators for the achievement of the NASW standards for Cultural Competence in social Work Practice*.
14. Parton, N. & O' Burne, P. (2000). *Constructive Social Work*. New York: Palgrave.
15. Punch, M. (1986). *The politics and Ethics of Fieldwork* Beverly Hills. Sage Publications.
16. Thompson, N. (2001). *Anti Discriminatory Practice*. London: Palgrave.
17. White, M. & Epston, D. (1990). *Narrative Means to Therapeutic Ends*. New

York: Norton.

Δικτυακοί τόποι

1. www.proodeftikidask.com Πρόσβαση: 26/11/2009, 9:16.
2. www.wikipedia.gr Πρόσβαση: 7/11/2009, 14:35
3. www.scips.gr Πρόσβαση: 28/10/2009, 12:20
4. www.nemertes.gr Πρόσβαση: 3/12/2009, 13:26
5. <http://www.inegsee.gr/equal/equal2/diamesolavites.htm> Πρόσβαση:
5/10/2009, 16:46
6. www.pess.gr Πρόσβαση: 6/10/2009, 10:36
7. www.dim-sapon.rod.sch.gr Πρόσβαση: 6/10/2009, 11:58
8. www.komvos.edu.gr Πρόσβαση: 8/11/2009, 13:12
9. www.emil.ikk.imu. Πρόσβαση: 11/12/2009, 9:23
10. www.equal-greece.gr Πρόσβαση: 25/10/2009, 13:40
11. www.ifsw.org Πρόσβαση: 7/10/2009, 17:25
12. <http://en.wikipedia.org/wiki/cross-cultural> Πρόσβαση: 20/09/2009, 16:00
13. <http://www.dap-nomikis.gr/forum/index.php?showtopic=18985> Πρόσβαση:
09/08/2009, 20:20
14. www.ieneproject.eu/download/Outputs/intercultural_model.pdf Πρόσβαση:
20/08/2009, 19:43

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Συνέντευξη Έρευνας

Ενημερωτική επιστολή προς τους επαγγελματίες Κοινωνικούς Λειτουργούς.

Σας ευχαριστούμε που δεχτήκατε να λάβετε μέρος στη συνέντευξη που πραγματοποιούμε για τη διεξαγωγή της πτυχιακής μας εργασίας με τίτλο: **Η διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών των κοινωνικών λειτουργών προς την διαπολιτισμική κοινωνική εργασία.**

Σας διαβεβαιώνουμε ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία των συμμετεχόντων και δεν θα κρατηθούν αντίγραφα, τα οποία να ταυτοποιούν εσάς και την υπηρεσία σας. Η τήρηση του απορρήτου και η διαφύλαξη των προσωπικών σας στοιχείων είναι βασική δεοντολογική αρχή για την σωστή διεξαγωγή μιας κοινωνικής έρευνας και την ομαλή συνεργασία μας.

Για την διεξαγωγή της συνέντευξης θα γίνει χρήση μαγνητοφώνου ή θα κρατηθούν χειρόγραφες σημειώσεις.

Η διαπολιτισμικότητα είναι η αλληλεπίδραση και η αμοιβαία συνεργασία ανάμεσα σε ευπαθής ομάδες διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης και έχει σαν στόχο τη δημιουργία ανοιχτών κοινωνιών που θα χαρακτηρίζονται από αλληλοκατανόηση και αλληλοαποδοχή. Η διαπολιτισμική προσέγγιση δεν επικεντρώνεται μόνο στις γλωσσικές και πολιτισμικές μειονότητες, αλλά σε όλες τις ομάδες του πληθυσμού. Υπερασπίζεται και σέβεται την αξία κάθε πολιτισμού, ενισχύει την προώθηση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας αφήνοντας πίσω την παραδοσιακή παραδοχή της πολιτισμικής ομοιογένειας (Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μαρία, 2004).

Σύμφωνα με τη Δημοπούλου – Λαγωνίκα Μαρία, ο όρος **διαπολιτισμικότητα** δηλώνει μια διαλεκτική σχέση, μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης, αμοιβαίου σεβασμού και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφορετικών ομάδων.

Σύμφωνα με τους Papadopoulos, Tilki και Taylor (2002) η Διαπολιτισμική Ετοιμότητα: *«Αποτελεί την έμπρακτη έκφραση ανάπτυξης των ικανοτήτων της πολιτισμικής γνώσης, της πολιτισμικής ευαισθητοποίησης και τις πολιτισμικής*

ενημέρωσης εάν και εφόσον σκοπός μας είναι να γίνουμε διαπολιτισμικά έτοιμοι ως επαγγελματίες υγείας/ διαμεσολαβητές».

Ερώτηση 1^η

Γνωρίζετε ότι στις ευρωπαϊκές χώρες η κοινωνική εργασία έχει αναπτύξει διαπολιτισμικό προσανατολισμό;

A. Αν ναι τι γνωρίζετε γι αυτόν;

B. Από πού έχετε ενημερωθεί γι αυτόν;

Ερώτηση 2^η

Πως θα αξιολογούσατε τις γνώσεις σας σχετικά με τη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία;

A. Από πού προέρχονται οι γνώσεις σας σχετικά με τη διαπολιτισμική κοινωνική εργασία; (π.χ. ακαδημαϊκή εκπαίδευση, σεμινάρια, ημερίδες, μετεκπαιδεύσεις κ.α.)

Ερώτηση 3^η

Στην υπηρεσία στην οποία εργάζεστε έχετε εξυπηρετούμενους που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς και κουλτούρες;

A. Η υπηρεσία σας, αναγνωρίζει την ανάγκη εφαρμογής διαπολιτισμικής κοινωνικής εργασίας;

Ερώτηση 4^η

Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικές γνώσεις που παρέχονται στους κοινωνικούς λειτουργούς, τους βοηθούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της πολυπολιτισμικής κοινωνίας της Ελλάδας;

A1. Αν όχι. Εσείς πώς το χειρίζεστε; Τι επιστρατεύεται;

A2. Αν ναι, μου αναφέρεται από ποια σχολή προσκομίσате τις γνώσεις αυτές;

Ερώτηση 5^η

Πως αξιολογείτε τις υπηρεσίες που παρέχονται στους εξυπηρετούμενους εθνικών μειονοτήτων από την υπηρεσία στην οποία εργάζεστε;

A. Πιστεύετε ότι η αντιμετώπιση των εξυπηρετούμενων με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά είναι ισόνομη-ισότιμη σε σύγκριση με τους έλληνες πολίτες;

Ερώτηση 6^η

Τι θα θέλατε να προτείνετε για τη βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχονται στους εξυπηρετούμενους με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά;

Ερώτηση 7^η

Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη για επιπλέον διαπολιτισμική εκπαίδευση των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών;

A. Αν ναι με τι μέσα θα μπορούσε να επιτευχθεί η ανάγκη αυτή; (π.χ σεμινάρια, ημερίδες, μετεκπαιδεύσεις κ.α.)

Ευχαριστήριο σημείωμα.

Σας ευχαριστούμε πολύ που μας βοηθήσατε και αφιερώσατε το χρόνο σας για την υλοποίηση της έρευνάς μας. Τέλος, θα θέλατε να αναφέρετε κάποια πτυχή του θέματός μας που δε θίχτηκε στις παραπάνω ερωτήσεις;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Η ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΤΟ 13^ο ΑΝΤΙΡΑΤΕΙΣΤΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Ήμαστε και εμείς εκεί!

Σε μία διοργάνωση, που απ' ότι φαίνεται τείνει να γίνει θεσμός, η ΚΛΙΜΑΚΑ, συμμετείχε για μία ακόμη χρονιά με περίπτερο ενημέρωσης και την παρουσία μελών και εθελοντών για τρεις μέρες γιορτής, συνεύρεσης, συζήτησης, δημιουργικού προβληματισμού, τρεις μέρες με χαρά, επικοινωνία, τρεις μέρες που γίναμε μέρη ενός πολύχρωμου καμβά.

Ήμαστε και εμείς εκεί!

«Για ν' ακουστούν δυνατά όσοι δεν έχουν φωνή!».

Κλίμακα

Επένδυση Ανάπτυξης Ανθρώπινου και Κοινωνικού Κεφαλαίου

Εκεί όπου συνυπήρξε αρμονικά με τους μετανάστες η άλλη Ελλάδα.

Αυτή της έμπρακτης φιλοξενίας, της αξιοπρέπειας και του σεβασμού.

Σε ένα ζωντανό χώρο που κατάφερε να συμπυκνώσει την πολυπολιτισμική σύγχρονη πραγματικότητα αντιστρέφοντας ταυτόχρονα τους όρους που αυτή καθημερινά εμφανίζεται,

γνωριστήκαμε, γιορτάσαμε,

τραγουδήσαμε στις γλώσσες όλου του κόσμου.

Κλίμακα

Εορέας Ανάπτυξης Ανθρώπινου και Κοινωνικού Κεφαλαίου

Πιστεύουμε πως
καταφέραμε να ακουστεί
ηχηρά το μήνυμα και η
πεποίθηση όλων των
ανθρώπων της ΚΛΙΜΑΚΑ
πως ο ρατσισμός
γεννάει το φόβο ενώ
η αλληλεγγύη την
ελπίδα.

Μάθε παιδί μου γράμματα...

Επιπλοκή Ανήλικων Ρομ με την Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Προσεγγίζοντας δυναμικά τον κοινωνικό αποκλεισμό των Ρομά

Σε μια διαμορφωμένη με ανταγωνιστικούς όρους κοινωνία, που συνεχώς εξελίσσεται τεχνολογικά ποιος μπορεί να οραματιστεί ένα ελπιδοφόρο μέλλον για τους Ρομά όταν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι αγράμματοι; Όταν οι τέχνες και τα παραδοσιακά τους επαγγέλματα δεν έχουν πλέον λόγο εξέτασης;

Είναι ευρέως γνωστή η προβληματική σχέση των νεαρών Ρομ με την υποχρεωτική εκπαίδευση όχι μονάχα στον Ελληνικό χώρο αλλά σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Η αποχή των Ρομά από το σχολείο ή η ελλιπής εκπαίδευση τους καθώς και η περιορισμένη διαισθητική τους να παρακολουθήσουν τις τεχνολογικές εξελίξεις τους οδηγούν ανεπίσημα στην επαγγελματική αδράνεια, το οικονομικό αδιέξοδο, τις συνθήκες ανέχειας και εξαθλίωσης.

Οι νεαροί Ρομά κατά παράδοση απέχουν από το εκπαιδευτικό σύστημα με την ανοχή ή και με την προτροπή των γονιών τους. Σήμερα που το σχολείο εκχωρεί ένα μεγάλο μέρος των ευθυνών του στην οικογένεια, είναι σαφές ότι οι Τσιγγάνοι μαθητές βρίσκονται σε πολύ δύσκολη θέση δεδομένου ότι οι οικογένειές τους δεν μπορούν να τους στηρίξουν και να ενισχύσουν την εκπαίδευση τους στο σπίτι. Οι Ρομά στην πλειοψηφία τους αγνοούν ή δεν κατανοούν την αναγκαιότητα για μόρφωση για αυτό και θεωρούν ότι η σχέση τους με το σχολείο είναι θέμα επιλογής τους. Σε αυτό συνάδει και ο τρόπος με τον οποίο αναγκάζονται να επιβιώνουν οι Ρομά ο οποίος είναι άκρως ανταγωνιστικός προς το σχολείο. Η σχολική φροντίση των Ρομά είναι εξαιρετικά ελάχιστη σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως η έλλειψη κατάλληλης και μόνιμης στέγης, τα οικονομικά προβλήματα που οδηγούν στην παιδική εργασία, η απόσταση από το σχολείο και κυρίως οι ρατσιστικές πρακτικές εις βάρος όσων επιχειρούν να εκπαιδευτούν. Δεν είναι λίγες οι απόπειρες αποκλεισμού των τσιγγανοπαίδων από τα σχολεία με κινητοποίηση της κοινωνίας, γονιών, μαθητών και δασκάλων. Συχνά πολλά παιδιά Ρομά μιας περιοχής εξαναγκάζονται να διασκορπίζονται σε πολλά σχολεία για να αποφευχθεί η «υποβαθμισμένη» ενός σχολείου λόγω «υπερβολικής συγκέντρωσης» μαθητών Ρομά σε αυτό.

Ο μεγαλύτερος και σοβαρότερος αποκλεισμός γίνεται μέσα στη τάξη. Τα παιδιά Ρομά ανταποκρίνονται καλά όταν η εκπαιδευτική διαδικασία λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών (π.χ. ότι δεν έχουν μητρική γλώσσα την ελληνική). Αυτό όμως δεν γίνεται τις περισσότερες φορές. Τα παιδιά Ρομά αντιμετωπίζονται από μαθητές και δασκάλους ως ενοχλητικοί παρίες που καθυστερούν την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος και υποβαθμίζουν την εικόνα του σχολείου. Μέσα σε αυτές τις κάκιστες συνθήκες τα παιδιά Ρομά είναι φυσικό να νιώθουν ανεπιθύμητα, να απογοητεύονται και να εγκαταλείπουν το σχολείο.

Μάθε (Ρομά) παιδί μου γράμματα...

Έχοντας την εμπειρία του κοινωνικού αποκλεισμού και την γνώση των παραμέτρων που εγκλωβίζουν ανθρώπους και ομάδες στο φούλο κύκλο του, η ΚΛΙΜΑΚΑ προσεγγίζει από ετών το θέμα του αναλφαριθμητισμού των Ρομά μέσα από τη δράση του Κέντρου Ημέρας Ζεφυρίου – Μενιδίου για τους Έλληνες Ρομ. Προσεγγίζοντας πολύπλευρα τον κοινωνικό αποκλεισμό των Ρομά, στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής θεώρησης της ψυχικής υγείας, το Κέντρο Ημέρας συμπεριέλαβε στις δραστηριότητές του τη λειτουργία προγράμματος αλφαριθμητισμού για ενήλικες καθώς και τη λειτουργία προγράμματος ενισχυτικής διδασκαλίας για παιδιά.

Η δράση αυτή ενισχύθηκε τους τελευταίους μήνες με ένα νέο πρόγραμμα «Επιπλοκή Ανήλικων Ρομ με την Υποχρεωτική Εκπαίδευση» το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος «Δράσεις

Κλίμακα

Φορέας Ανάπτυξης Ανθρώπινου και Κοινωνικού Κεφαλαίου

ενίσχυσης της απασχόλησης με την ενεργό συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων» Β' Κύκλος του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Το Πρόγραμμα το οποίο περιλαμβάνει τη λειτουργία υπηρεσίας για την επανασύνδεση των Ρομ με το σχολείο και παρακολούθηση της φοίτησής τους καθώς και δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης απευθύνεται στους ανήλικους Ρομ που φοιτούν πλημμελώς στο σχολείο και είναι λειτουργικά αναλφάβητοι καθώς και στις οικογένειές τους. Επιπλέον οι δράσεις απευθύνονται σε άτομα και φορείς της κοινότητας όπως οι εκπαιδευτικοί, οι αστυνομικές αρχές, οι κοινωνικές υπηρεσίες, οι σύλλογοι Ρομά κ.λ.π. προκειμένου να στηρίξουν την προσπάθεια για την επανασύνδεση των Ρομ με το σχολείο. Στην υλοποίηση του Προγράμματος συμμετέχουν, με εργασιακή σχέση, δύο Ρομά, πρώην μακροχρόνιοι άνεργοι, ως ειδικοί διαμεσολαβητές στην κοινότητά τους.

Το πρόγραμμα συνεχίζεται με επιτυχία έχοντας αρωγούς τόσο την αναγνώριση του όσο και την στήριξη του από την κοινότητα καθώς από τον ΟΤΑ του Δήμου Ζεφυρίου. Η αντιμετώπιση του αναλφάβητισμού των Ρομά είναι και πρέπει να είναι βασικός στόχος σε κάθε προσπάθεια για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των Ρομά και για την ισοτιμία ενσωμάτωσή τους στο κοινωνικό σύνολο.

Η ΚΛΙΜΑΚΑ, πιστεύοντας ότι η εκπαίδευση και εν γένει η παιδεία είναι θεμέλιος λίθος για την αρμονική συμβίωση όλων των ανθρώπων, αρματίζει τα σχολεία που να χωρούν όλα τα παιδιά. Τους από διαφορετικούς κόσμους αλλά με την ίδια ανάγκη και την ίδια δίψα για μάθηση.

Στο πλαίσιο των δράσεων του Προγράμματος σχεδιάστηκε ενημερωτικό φυλλάδιο με τον τίτλο «Τα παιδιά από το Ζεφύρι γράφουν στους γονείς τους». Στο φυλλάδιο δημοσιεύονται αυθεντικές επιστολές νεαρών Ρομά οι οποίοι εκφράζουν στους γονείς τους το παράπονό ότι δεν τους αφήνουν να πάνε στο σχολείο αλλά και την επιθυμία τους να μαρτυρηθούν όπως και όλα τα άλλα παιδιά.

Για περισσότερες πληροφορίες:

ΚΛΙΜΑΚΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΗΜΕΡΑΣ ΖΕΦΥΡΙΟΥ – ΜΕΝΙΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜ
ΕΘ. ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ 50 Τ.Κ. 13451

ΤΗΛ - fax: 210 24861/0

e-mail: zefyri@klimaka.org.gr

www.klimaka.org.gr

Το πρόγραμμα υλοποιείται με τη στήριξη και την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης – Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας (Αρ. Αποφ. 2830/18-04-2008)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

«ΕΠΑΝΑΣΥΝΔΕΣΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΡΟΜ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

Η Ενέργεια ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΣΧΕΔΙΩΝ ΔΡΑΣΗΣ ΑΠΟ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ
Εντάσσεται στο Ε.Π. (Απατέρληση & Επαγγελματική Κατάρτιση)
του Υπουργείου Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας
Η Ενέργεια συγχρηματοδοτείται κατά 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟ Β. Ν. Υ.
«ΣΕΜΕΛΗ»
Ταχ. Δ/ση: Αγ.
Τριάδος 30
Τ.Κ. 25002,
Άνω Αλισσός Αχαΐας
Τηλ: 26930 72114
Fax: 26930 72115
Τ/Ψ: 2693072113
e-mail:
semeli@klimaka.org

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ

Σε πνεύμα συνεργασίας και αλληλοεκτίμησης συνυπάρχουν στα οικοτροφεία της ΚΛΙΜΑΚΑΣ Ρομά (τσιγγάνοι) ,Ρακλό (Λευκοί ηλικίας από 30 μέχρι 40) και Μπαλαμοί (Λευκοί ηλικίας από 40 και πάνω)!

Μπορείς κι εσύ να νιώσεις εκείνο το σκληρό ρατσιστικό βλέμα της διαφορετικότητας καρφωμένο πάνω σου ,αρκεί μια βόλτα σε κεντρικό σημείο της πόλης παρέα με τσιγγάνους ,όπου η διέλευση των Ρομά δεν απαγορεύεται αλλά σπανίως περνάει από εκεί κανείς τους . Κατ εξαίρεση περνούν μικροί σε ηλικία Ρομά ,μόνο για ζήτησιά ! Οι υπόλοιποι ,οι οποίοι έχουν πιθανά και κάποια οικονομική επιφάνια ,είναι τόσο περήφανοι που δεν θέλουν να τους κοιτάζουν οι Λευκοί υποτιμητικά και προτιμούν στέκια μόνο για τσιγγάνους ! Στην Ελλάδα του 2007.

Κι όταν πολλοί δήθεν αντιρατσιστές αναγκάζονται να πάρουν θέση ,για να μην δείξουν κατώτεροι και οπισθοδρομικοί και συμβιβάζονται τάχα στην ιδέα του όλοι διαφορετικοί όλοι ίσοι ,αλλά πάντα στο τέλος ξεστομίζουν ... με τους τσιγγάνους θα κάνεις παρέα !!! Σε μια χώρα με υπογεννητικότητα και θεωρίες για ίση μεταχείριση ,η πρόσβαση στα αγαθά δεν είναι το ίδιο εύκολη υπόθεση για όλους .

Στην ΚΛΙΜΑΚΑ μέσα από ζυμώσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των εργαζομένων ,φαίνεται καθαρά πως μέσα από την διαφορετικότητα μπορεί να υπάρξει συνύπαρξη .

Οι ξυπόλητοι ,αμόρφωτοι και Λεροί και κατά τα άλλα δεύτερης κατηγορίας άνθρωποι ,αθίγγανοι έλληνες πολίτες ,μπορούν να σταθούν επάξια δίπλα σε πανεπιστημιακά διπλώματα ,να στηρίζουν την αποασυλοποίηση και να γίνουν συνεργάτες και φίλοι μας σκληρά εργαζόμενοι όπως κάθε άλλος , στο χώρο της ψυχικής υγείας .

Σας ενοχλεί ή όχι φίλοι συμπολίτες είναι αλήθεια ... ο ρατσισμός ξεκινάει από μέσα μας . Και πριν κρίνουμε κάποιον άλλο πολύ εύκολα ως ρατσιστή ,ας κοιτάξουμε βαθιά εσωτερικά μέσα μας για να θεραπεύσουμε πρώτα την δική μας παθογένεια .

Στις 15/9/2007 στην Πάτρα (ένα Ρακλό) ,έγινε ανάδοχος βαφτίζοντας ένα Ρομά . (Το Ρακλό) είναι ο επιστημονικός υπεύθυνος του οικοτροφείου Σεμέλη της ΚΛΙΜΑΚΑΣ ,και ο Ρομά η μικρή Αγγελική - Κωνσταντίνα της οποίας ο πατέρας εργάζεται στο οικοτροφείο Σεμέλη ως φροντιστής .

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ «ΔΙΑΠΛΟΥΣ»

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Κοινωνική Κοινωνική Έκθεση και την Κοινωνική Προστασία

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
Εθνική Οργάνωση Πρώτης Βοήθειας

Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας Ε.Ε.Σ.

Ο Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού καλύπτει ένα φάσμα αναγκών της σύγχρονης κοινωνίας και προωθεί προγράμματα για την αντιμετώπιση των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων.

Από το 1965 βρίσκεται κοντά στις ευπαθείς ομάδες που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Μελετά τις σημερινές απαιτήσεις, σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα κοινωνικής παρέμβασης για την ενίσχυση ατόμων και κοινοτήτων.

Επιμέρους δράσεις υπηρεσιών του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας Ε.Ε.Σ.

Ο Τομέας Κοινωνικής Πρόνοιας αναπτύσσει καινοτόμες δράσεις:

- Προγράμματα Ψυχοκοινωνικής Στήριξης και Συμβουλευτικής Ατόμων και Οικογενειών, μακροχρόνια ανέργων,

- ατόμων με αναπηρία, προσφύγων,
- Υπηρεσίες κοινοτικής φροντίδας και παρέμβασης σε ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρίες,
- Παρεμβάσεις σε καταστάσεις μαζικών αρίξεων πληθυσμών και προγράμματα για την κοινωνική ένταξη αιτούντων άσυλο και προσφύγων,
- Προγράμματα για την παροχή βοήθειας σε πληγέντες από φυσικές και άλλες καταστροφές,
- Οργάνωση και λειτουργία Κέντρων Υποδοχής και Προσωρινής Φιλοξενίας
- Συμμετοχή σε ευρύτερα σχήματα διακρατικών συνεργασιών που αφορούν ευάλωτες ομάδες πληθυσμού,
- Οργάνωση και λειτουργία Κοινωνικών Υπηρεσιών στην περιφέρεια (κάλυψη επειγουσών αναγκών, ψυχοκοινωνική στήριξη ατόμων και οικογενειών, παρέμβαση σε καταστάσεις κρίσης, οργάνωση ειδικών εκδηλώσεων όπως Bazaar, διαπολιτισμικών δράσεων, κ.α.)
- Προγράμματα εκπαίδευσης, οργάνωσης και εποπτείας ομάδων εθελοντών για παροχή υπηρεσιών σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

ΔΡΑΣΥΤ

Δράσεις Συμβουλευτικής
& Υποστήριξης Τσιγγάνων

ΣΥΝ-ΕΡΓΑΖΟΜΑΣΤΕ

ΣΥΝ-ΕΡΓΑΖΟΜΑΣΤΕ

ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ

ΣΥΝ-ΕΡΓΑΖΟΜΑΣΤΕ

ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ

- Ο Δημοτικός Οργανισμός Υγείας Πρόνοιας του Δήμου Πατρέων εδώ και 3 χρόνια υλοποιεί τις Δράσεις Συμβουλευτικής και Υποστήριξης Τσιγγάνων (ΔΡΑΣΥΤ) με σκοπό την ομαλότερη κοινωνική και επαγγελματική ένταξη των Τσιγγάνων.

- Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε ο συγκεκριμένος ενημερωτικός οδηγός με στόχο την γνωριμία των εργοδοτών και των επιχειρήσεων της πόλης μας με τους Τσιγγάνους της ευρύτερης περιοχής, τα αντικειμενικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην ένταξη στην αγορά εργασίας αλλά και τις ικανότητες και τις δεξιότητες τους στον εργασιακό τομέα διαμέσου και της συμβουλευτικής που τους παρέχεται από το επιστημονικό προσωπικό των ΔΡΑΣΥΤ.

- ΣΥΝ – ΕΡΓΑΖΟΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η Απασχόληση γενικότερα ενισχύεται από το Ν. 3227/2004/ ΦΕΚ 31 Α' /9-2-2004, «Μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας και άλλες διατάξεις», που στοχεύει στη σταδιακή αντικατάσταση των παθητικών επιδοματικών πολιτικών με ενεργητικές πολιτικές υπέρ της απασχόλησης

Σχετικά με τα εργασιακά δικαιώματα των ευπαθών κοινωνικά ομάδων, συμπεριλαμβανομένων και των Τσιγγάνων, έχει ψηφιστεί ειδική νομοθεσία την τελευταία δεκαετία όπως είναι ο Ν.3304/2005 "Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού".

Σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού:

- Απαγορεύεται η άμεση ή έμμεση διάκριση ατόμων, στο Δημόσιο και τον Ιδιωτικό τομέα, λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής
- Απαγορεύεται η άμεση ή έμμεση διάκριση ατόμων λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού αποκλειστικά στον τομέα της απασχόλησης και εργασίας.

Φορείς της Πολιτείας για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης είναι:

- το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, για τις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται στον τομέα της απασχόλησης
- η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, όταν αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα
- ο Συνήγορος του Πολίτη, για τις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από τις δημόσιες υπηρεσίες

Ιατροκοινωνικό Κέντρο Δήμου Μόβρης

Ι.ΚΕ.ΔΗ.Μ.

...Όλοι μαζί είναι καλύτερα

Το Ιατροκοινωνικό Κέντρο του Δήμου Μόβρης ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Οκτώβριο του 2005. Το έργο είναι συγχρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση και εντάσσεται στο Μέτρο 3 Τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης του Άξονα Προτεραιότητα 5 «Προώθηση στην απασχόληση και εξειδίκευση του ανθρωπίνου δυναμικού» του Π.Ε.Π Δυτικής Ελλάδος 2000-2006.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Το προσωπικό του κέντρου αποτελείται από :

- Ιατρό
- Κοινωνιολόγο
- Νοσηλεύτρια
- Φυσιοθεραπευτή
- Γυμναστή
- Τσιγγάνο διαμεσολαβητή

ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Ο βασικός στόχος του Ιατροκοινωνικού Κέντρου είναι η προώθηση της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και η κοινωνική προστασία των τσιγγάνων της περιοχής των Σαγαϊκών με απώτερο σκοπό την κοινωνική τους ενσωμάτωση

ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

- Διαμόρφωση ερωτηματολογίου και καταγραφή της ομάδας στόχου (καταγραφή 137 οικογενειών).
- Συνεργασία με τοπικούς και ευρύτερους τομείς. Δίκτυο ROM, Κ.Ε.Κ, ΚΕ.Θ.Ε.Α, Αστυνομία, Πρόγραμμα Βοήθεια στο σπίτι, Γ.Π.Κ.Υ.Υ., Κ.Ε.Ε., Δημοτικό σχολείο Σαγαϊκών, Πρόνοια, Δικαστήριο Ανηλίκων, Χαμόγελο του Παιδιού, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Κοινωνικός τομέας του Δήμου Πατρών, Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης, Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Νοσοκομείο Πατρών Αγ. Ανδρέας, Περιφερειακό Ιατρείο Σαγαϊκών, Κέντρο Υγείας Κάτω Αχαΐας, Κ.Ε.Ε.Λ.Π.Ν.Ο., Π.Π.Γ.Ν.Π., Κέντρο Ψυχικής Υγείας, Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής.

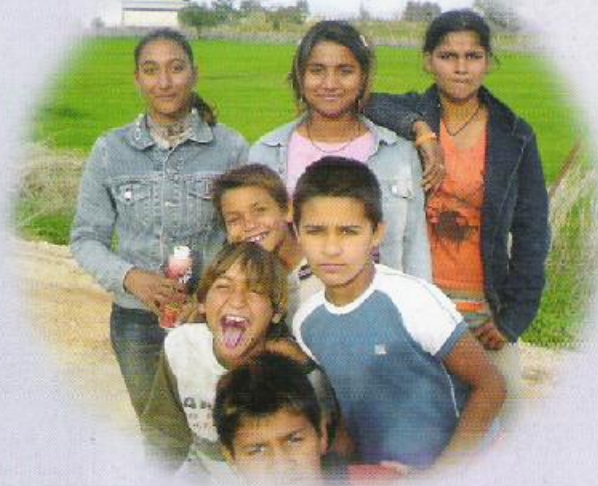

- Διευθέτηση αστικοδημοτικών θεμάτων (έκδοση αστυνομικής ταυτότητας, βιβλιαρίου υγείας κ.α.)
- Παραπομπή σε κοινωνικούς φορείς.
- Τμήμα δημιουργικής απασχόλησης τσιγγανοπαίδων (15 άτομα ηλικίας 6-12 ετών).
- Ομάδα ποδοσφαίρου.
- Εκδηλώσεις Χριστούγεννα, Πάσχα, καλοκαίρι.
- Φυσικοθεραπείες.
- Εγγραφή τσιγγανοπαίδων στο Δημοτικό σχολείο, συνεργασία με το πρόγραμμα «Ένταξη τσιγγανοπαίδων στο σχολείο» του Πανεπιστημίου Πατρών
- Ύπαρξη τράπεζας τροφίμων, ιματισμού, παιχνιδιών και σχολικών ειδών
- Συχνές επισκέψεις στους καταυλισμούς με στόχο την καταγραφή των αναγκών
- Λήψη ιατρικού ιστορικού, κλινική εξέταση και φαρμακευτική αγωγή
- Συνταγογράφηση σε βιβλιάρια υγείας της Πρόνοιας και του Ο.Γ.Α.
- Έλεγχος αρτηριακής πίεσης και μέτρηση σακχάρου
- Πραγματοποιούνται εμβολιασμοί σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμού σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και το ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ.
- Διατήρηση αρχείου με αντίγραφα των βιβλιαρίων των παιδιών και ενημέρωση αυτού με κάθε νέο εμβολιασμό
- Εφοδιασμός με νέο βιβλιάριο παιδιού σε περίπτωση απώλειας
- Συνεργασία με το Δημοτικό Σχολείο Σαγαϊκίων και επίσκεψη αυτού με σκοπό τον εμβολιασμό πλημμελώς εμβολιασθέντων παιδιών
- Τακτικές εξορμήσεις στον καταυλισμό, ενημέρωση και υπενθύμιση της χρησιμότητας του πλήρους εμβολιασμού
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επωφελούμενων για θέματα καθαριότητας, ατομικής υγιεινής και σωστής διατροφής
- Λιπιδαιμικός έλεγχος
- Οδοντιατρικός έλεγχος από τους γιατρούς του κόσμου
- Παροχή ενημερωτικών φυλλαδίων που αναφέρονται σε διάφορα θέματα υγείας
- Παροχή υλικού που αφορά στην ατομική υγιεινή (οδοντόβουρτσες, οδοντόκρεμες κ.α.)

Ιατροκοινωνικό Κέντρο Δήμου Μόβρης (Ι.ΚΕ.ΔΗ.Μ.)
Τηλέφωνο επικοινωνίας: 26930 41263 / Fax: 26930 41333
Συντονίστρια Κέντρου: Τζόλα Μαρία / Ώρες εργασίας: πρωινές ώρες
Διεύθυνση: Τσακώνα Αχαΐας (πρώην Δημοτικό Σχολείο)

Το έργο συγχρηματοδοτείται κατά 75% από το Ε.Κ.Τ. και κατά 25% από εθνικούς πόρους

Νόμος 3386/2005

Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια

Αρχική χορήγηση άδειας διαμονής:

Ο/Η υπήκοος τρίτης χώρας οφείλει να καταθέσει αίτηση στο Δήμο ή την Κοινότητα του τόπου κατοικίας του/της, μετά την είσοδό του/της στην Ελλάδα και βέβαια πριν τη λήξη της ισχύος της θεώρησης εισόδου.

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ:

- Τρεις (3) έγχρωμες φωτογραφίες.
- Ακριβές φωτοαντίγραφο ισχύοντος διαβατηρίου ή άλλου ταξιδιωτικού εγγράφου (όλων των σελίδων) με την εθνική θεώρηση εισόδου όπου απαιτείται.
- Παράβολο σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 92 του ν. 3386/05 όπου απαιτείται
- Πιστοποιητικό υγείας από Ελληνικό κρατικό νοσηλευτικό ίδρυμα που θα βεβαιώνει ότι δεν πάσχει ο υπήκοος τρίτης χώρας από νόσημα, το οποίο, σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα και την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Π.Ο.Υ.), μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο για τη δημόσια υγεία εκτός των περιπτώσεων που υπάγονται στις διατάξεις των άρθρων 50, 61, 62, 63 και 94.

Ανανέωση άδειας διαμονής:

Υποβολή αίτηση ανανέωσης της άδειας διαμονής, πριν από τη λήξη της, στο Δήμο ή την Κοινότητα του τόπου κατοικίας του/της.

Αντί για το διαβατήριο, Επικυρωμένο αντίγραφο προηγούμενης άδειας διαμονής.

Τα παραπάνω δικαιολογητικά εκτός του Πιστοποιητικού υγείας.

Για τα ανήλικα τέκνα, την αίτηση υποβάλλει ο ασκών τη γονική μέριμνα και είναι ξεχωριστή για κάθε μέλος της οικογένειας.

Η αίτηση υποβάλλεται σε ειδικό έντυπο μαζί με έντυπες πληροφορίες-οδηγίες για τη συμπλήρωσή της, μεταφρασμένες στις κυριότερες ξένες γλώσσες.

Απαιτείται ρητή ή εμφάνιση του ιδίου/ της ίδιας αλλά μπορεί να συνοδεύεται από δικηγόρο.

Αν αυτά είναι πλήρη θα παραλαμβάνει την αίτηση, θα χορηγεί στον αιτούντα τη σχετική βεβαίωση κατάθεσης με πλήρη δικαιολογητικά και θα διαβιβάζει το φάκελο στην Περιφέρεια, το αργότερο μέσα σε δεκαπέντε ημέρες.

Αν τα δικαιολογητικά δεν είναι πλήρη θα του δίνει τη σχετική βεβαίωση κατάθεσης ελλιπών δικαιολογητικών από την οποία θα προκύπτει ότι έχει υποχρέωση να προσκομίσει το ελλείπον δικαιολογητικό μέσα σε ένα μήνα, οπότε θα αντικαθιστά τη βεβαίωση με αυτή που χορηγείται για κατάθεση πλήρους φακέλου. Αν δεν προσκομίσει το ελλείπον δικαιολογητικό μέσα σε ένα μήνα, ο φάκελος θα διαβιβάζεται στην Περιφέρεια για τις περαιτέρω ενέργειες.

Σε περίπτωση απώλειας της βεβαίωσης, ο υπήκοος τρίτης χώρας θα πρέπει αρχικά να υποβάλει δήλωση απώλειας στην αρμόδια αστυνομική Δ/νση και στη συνέχεια να υποβάλει αίτηση επανέδοσης στο Δήμο ή την κοινότητα του τόπου κατοικίας του.

Όταν εκτυπωθεί η άδεια διαμονής, καλείται ο υπήκοος τρίτης χώρας με κάθε πρόσφορο μέσο (τη-

Α.Σ. Δίκτυο «Ιώ»
Δίκτυο Προώθησης της Διαπολιτισμικότητας

λεφωνική κλήση με επισημείωση σε ειδικό βιβλίο όπου θα αναγράφεται η ημερομηνία και η ώρα κλήσης, ανάρτηση σχετικής ανακοίνωσης σε ειδικό χώρο του Δήμου, έγγραφη ενημέρωση με συστημένη επιστολή ταχυδρομείου), προκειμένου να του επιδοθεί η άδεια διαμονής με αποδεικτικό επίδοσης και να επιστρέψει τη σχετική βεβαίωση.

Για την παραλαβή της άδειας διαμονής, ο υπήκοος τρίτης χώρας υποχρεούται να προσέλθει ο ίδιος ή ο νόμιμος αντιπρόσωπός του, με το διαβατήριό του στην αρμόδια υπηρεσία, μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα από την ειδοποίηση του και όχι πέραν των τριών μηνών.

ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εξαρτημένη εργασία- Αρχική χορήγηση (Άρθρο 15 παρ.1)

Στον υπήκοο τρίτης χώρας, που έχει λάβει θεώρηση εισόδου για την παροχή εξηρημένης εργασίας στην Ελλάδα, χορηγείται άδεια διαμονής για εξηρημένη εργασία, εφόσον έχει συνάψει σύμβαση εργασίας από την οποία προκύπτει ότι η αμοιβή του είναι ίση, τουλάχιστον, με τις μηνιαίες αποδοχές του ανειδίκευτου εργάτη και προσκομίσει τα απαιτούμενα δικαιολογητικά που καθορίζονται με την απόφαση του άρθρου 11 παρ. 2 του νόμου αυτού.

Επικυρωμένο αντίγραφο της σύμβασης εξαρτημένης εργασίας με θεωρημένο το γνήσιο της υπογραφής του εργοδότη, από την οποία να προκύπτει ότι η αμοιβή του είναι ίση με τις μηνιαίες αποδοχές του ανειδίκευτου εργάτη, όπως ορίζονται με την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, καθώς και το διάστημα απασχόλησής του ή δήλωση/εις εργοδότη/ών σε περίπτωση που υφίστανται περισσότεροι του ενός εργοδότες με θεωρημένο το γνήσιο της υπογραφής τους από τις οποίες θα προκύπτει το χρονικό διάστημα απασχόλησης.

Βεβαίωση ότι έχει υποβληθεί αίτηση στον οικείο ασφαλιστικό φορέα για την κάλυψη εξόδων νοσηλείας, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και εργατικού ατυχήματος.

2. Εξαρτημένη εργασία- Ανανέωση για τον ίδιο λόγο (Άρθρο 15 παρ. 2)

Για την ανανέωση άδειας διαμονής για εξηρημένη εργασία, ο υπήκοος τρίτης χώρας οφείλει, μέσα σε χρονικό διάστημα δύο μηνών πριν από τη λήξη της άδειας διαμονής, να καταθέσει στο δήμο ή στην κοινότητα του τόπου κατοικίας ή διαμονής του αίτηση και δικαιολογητικά από τα οποία να προκύπτει :

α. Η εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων.

β. Η συνδρομή των προϋποθέσεων που προβλέπονται στην προηγούμενη παράγραφο.

γ. Η πραγματοποίηση ελάχιστου αριθμού ημερομισθίων στον οικείο ασφαλιστικό φορέα, όπως αυτά καθορίζονται στην απόφαση του άρθρου 90 παρ. 1 του νόμου αυτού

- Επικυρωμένο αντίγραφο της σύμβασης εξαρτημένης εργασίας με θεωρημένο το γνήσιο της υπογραφής του εργοδότη από δημόσια υπηρεσία, από την οποία να προκύπτει ότι η αμοιβή του είναι ίση με τις μηνιαίες αποδοχές του ανειδίκευτου εργάτη όπως ορίζονται με την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, καθώς και το διάστημα απασχόλησής του, ή σε περίπτωση σύμβασης αόριστης διάρκειας αντίγραφο αυτής συνοδευόμενη από υπεύθυνη δήλωση του εργοδότη με θεωρημένο το γνήσιο της υπογραφής του από δημόσια υπηρεσία που θα αναφέρει ότι η εν λόγω σύμβαση είναι σε ισχύ ή δήλωση/εις εργοδότη/ών σε περίπτωση που υφίστανται περισσότεροι του ενός εργοδότες με θεωρημένο το γνήσιο της υπογραφής τους από τις οποίες θα προκύπτει το χρονικό διάστημα απασχόλησης.

- Αποδεικτικό εκπλήρωσης των ασφαλιστικών υποχρεώσεων από τον οικείο ασφαλιστικό φορέα.

- Επικυρωμένο αντίγραφο βιβλιαρίου υγείας του οικείου ασφαλιστικού φορέα.

- Αποδεικτικό εκπλήρωσης φορολογικών υποχρεώσεων.

Α.Σ. Δίκτυο «Ιώ»
Δίκτυο Προώθησης της Διαπολιτισμικότητας

3. Ανανέωση από εξαρτημένη εργασία σε παροχή υπηρεσιών ή έργου

(Άρθρο 15 παρ. 5)

Μετά την πάροδο ενός έτους από τη χορήγηση άδειας διαμονής για εξηρητημένη εργασία, επιτρέπεται η ανανέωση της άδειας διαμονής για την παροχή υπηρεσιών ή έργου, εφόσον ο υπήκοος τρίτης χώρας έχει εκ πληρώσει τις φορολογικές υποχρεώσεις και έχει πραγματοποιήσει ελάχιστο αριθμό ημερομισθίων στον οικείο ασφαλιστικό φορέα, που καθορίζονται στην απόφαση του άρθρου 90 παρ. 1 του νόμου αυτού. Η κατά τα ανωτέρω χρησιμοποιούμενη άδεια διαμονής για παροχή υπηρεσιών ή έργου έχει διετή διάρκεια και είναι δυνατόν να ανανεώνεται ανά διετία. Περαιτέρω μεταβολή της ανωτέρω άδειας για παροχή υπηρεσιών ή έργου σε αντίστοιχη εξηρητημένης εργασίας δεν είναι δυνατή κατά το χρόνο ισχύος της, παρά μόνο κατά την ανανέωση της.

Εποχιακή εργασία (Άρθρο 16)

Εποχιακή εργασία υπηκόου τρίτης χώρας είναι η απασχόληση του στην Ελλάδα για χρονικό διάστημα μέχρι έξι συνολικά μήνες, ανά ημερολογιακό έτος, σε τομέα δραστηριότητας που συναρτάται με πρόσκαιρη, εποχιακού χαρακτήρα, απασχόληση. Ο εποχιακά απασχολούμενος συμβάλλεται με συγκεκριμένο εργοδότη με σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου. Στην οικεία σύμβαση θα πρέπει να αναφέρεται, ρητώς, το είδος απασχόλησης.

Επικυρωμένο αντίγραφο της σύμβασης εργασίας, με θεωρημένο το γνήσιο της υπογραφής του εργοδότη από δημόσια υπηρεσία, από την οποία θα προκύπτει η απασχόληση του υπηκόου τρίτης χώρας για χρονικό διάστημα μέχρι έξι μηνών το τρέχον ημερολογιακό έτος σε τομέα δραστηριότητας εποχιακού χαρακτήρα.

ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΓΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ

Ορισμός: ως οικογενειακή επανένωση νοείται η είσοδος και η διαμονή σε κράτος μέλος των μελών της οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, προκειμένου να διατηρηθεί η οικογενειακή ενότητα, ασχέτως εάν οι οικογενειακοί δεσμοί δημιουργήθηκαν πριν ή μετά την είσοδο του διαμένοντος.

Απαραίτητο κριτήριο για έναν υπήκοο τρίτης χώρας, ώστε να κατοχυρώσει δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης με τα μέλη της οικογένειάς του, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 54 και βρίσκονται εκτός της ελληνικής επικράτειας, είναι η νόμιμη διαμονή στην Ελλάδα επί δύο τουλάχιστον έτη και εφόσον πληρούνται, σωρευτικά, οι εξής προϋποθέσεις:

- Ο υπήκοος τρίτης χώρας να κατοικεί νόμιμα στην Ελλάδα για διάστημα δύο ετών.
- Να αποδεικνύει την ύπαρξη της οικογενειακής σχέσης με τα μέλη με τα οποία επιθυμεί να συνενωθεί.
- Να δηλώσει ότι τα μέλη της οικογένειάς του πρόκειται να κατοικήσουν μαζί του.
- Να αποδεικνύει ότι διαθέτει ετήσιο προσωπικό εισόδημα σταθερό και τακτικό, επαρκές για τις ανάγκες της οικογένειάς του, το οποίο δεν προέρχεται από προσφυγή στο σύστημα κοινωνικής αρωγής της Χώρας σύμφωνα με τα οριζόμενα στην απόφαση της παραγράφου 2 του άρθρου 90.
- Να διαθέτει πλήρη ασφάλιση ασθενείας ως προς το σύνολο των κινδύνων που καλύπτονται για τους ημεδαπούς, η οποία να μπορεί να καλύψει και τα μέλη της οικογένειάς του

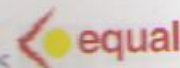
ΜΕΛΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ως μέλη οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας που εισέρχονται στη Χώρα, στο πλαίσιο της οικογενειακής επανένωσης, νοούνται:

- α. Οι σύζυγοι, εφόσον έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους καθώς και τα κάτω των 18

Α.Σ. Δίκτυο «Ιώ»
Δίκτυο Προώθησης της Διαπολιτισμικότητας

ετών άγαμα, κοινά τέκνα τους, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που έχουν υιοθετηθεί.

β. Τα λοιπά, κάτω των 18 ετών, άγαμα τέκνα του συντηρούντος ή του έτερου των συζύγων, συμπεριλαμβανομένων των τέκνων που έχουν υιοθετηθεί, εφόσον του έχει ανατεθεί η άσκηση της γονικής μέριμνας.

Προσοχή:

Σε περίπτωση πολυγαμίας, απαγορεύεται η οικογενειακή επανένωση του συντηρούντος με άλλη σύζυγο και τα ανήλικα τέκνα τους.

Η διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης ολοκληρώνεται το αργότερο μέσα σε εννέα μήνες, αφότου υποβλήθηκε η αίτηση με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την έγκριση της οικογενειακής επανένωσης. Σε περίπτωση παρέλευσης των εννέα μηνών χωρίς να έχει εκδοθεί η εν λόγω απόφαση, τόσο ο συντηρών, όσο και τα μέλη της οικογένειας, εφόσον έχουν εισέλθει στη χώρα, έχουν δικαίωμα προσφυγής.

Η διάρκεια της αρχικής άδειας διαμονής που χορηγείται στα μέλη της οικογένειας έχει ημερομηνία λήξεως αυτή της άδειας διαμονής του συντηρούντος. Κατά την ανανέωση, η άδεια διαμονής των μελών ακολουθεί την τύχη της άδειας διαμονής του συντηρούντος.

Το μέλος της οικογένειας, που επιθυμεί την ανανέωση της άδειας διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης υποχρεούται, πριν από τη λήξη της, να καταθέσει αίτηση στον δήμο ή την κοινότητα του τόπου κατοικίας του.

Κατά την ανανέωση της άδειας διαμονής για οικογενειακή συνένωση και σε περίπτωση που ο συντηρών δεν πληροί την προϋπόθεση των επαρκών πόρων (χωρίς προσφυγή στο σύστημα κοινωνικής αρωγής), λαμβάνεται υπόψη και το εισόδημα των μελών της οικογένειας αυτού.

ΜΕΛΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΥΠΗΚΟΟΥ ΤΡΙΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

1. Αίτηση υπηκόου τρίτης χώρας για την έγκριση εισόδου μέλους της οικογένειας του στη χώρα λόγω οικογενειακής συνένωσης (Άρθρο 55)

- Πρόσφατο πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης αλλοδαπών αρχών, από το οποίο να προκύπτει ο συγγενικός δεσμός.

- Επικυρωμένο φωτοαντίγραφο του εκκαθαριστικού σημειώματος της Εφορίας των δύο τελευταίων οικονομικών ετών ή άλλο επίσημο στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι διαθέτει ετήσιο προσωπικό εισόδημα σταθερό και τακτικό σύμφωνα με τα οριζόμενα στην Απόφαση της παραγράφου 2 του άρθρου 90 του ν. 3386/2005, όπως ισχύει κάθε φορά.

- Βεβαίωση του ασφαλιστικού φορέα στον οποίο είναι ασφαλισμένος για την κάλυψη των εξόδων νοσηλείας και ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης, η οποία μπορεί να καλύψει και τα μέλη της οικογένειας του που θα συντηρούνται από αυτόν.

Υπεύθυνη δήλωση ότι τα μέλη της οικογένειας του για τα οποία ζητείται η έγκριση θεώρησης εισόδου πρόκειται να κατοικήσουν μαζί του.

2. Μέλος οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας, Αρχική χορήγηση (Άρθρο 56)

Ακριβές φωτοαντίγραφο της ισχύουσας άδειας διαμονής του συντηρούντος ή βεβαίωση ότι έχει υποβληθεί σχετική αίτηση.

- Βεβαίωση ότι έχει υποβληθεί αίτηση σε ασφαλιστικό φορέα για την κάλυψη εξόδων νοσηλείας και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

- Ληξιαρχική πράξη γέννησης στην περίπτωση τέκνων που έχουν γεννηθεί στην ελληνική επικράτεια.

3. Μέλος οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας, Ανανέωση (Άρθρο 57)

- Επικυρωμένο αντίγραφο της άδειας διαμονής του συντηρούντος ή βεβαίωση ότι έχει υποβληθεί

σχετική αίτηση.

- Επικυρωμένο αντίγραφο του εκκαθαριστικού σημειώματος της φορολογικής δήλωσης του συντηρούντος ή άλλο επίσημο στοιχείο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην Απόφαση της παραγράφου 2 του άρθρου 90 του ν. 3386/2005, όπως ισχύει κάθε φορά.
- Υπεύθυνη δήλωση ότι δεν έχει μεταβληθεί η οικογενειακή του κατάσταση.
- Βεβαίωση ασφαλιστικού φορέα για την κάλυψη εξόδων νοσηλείας και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

Δικαιώματα μελών οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας

Δικαιώματα:

- Τα μέλη της οικογένειας έχουν αντίστοιχα δικαιώματα με τον συντηρούντα ως προς:
- Την πρόσβαση στην εκπαίδευση
- Την πρόσβαση στη μισθωτή εργασία και σε ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα. Οι όροι και οι προϋποθέσεις της πρόσβασης αυτής κατά τους πρώτους δώδεκα μήνες από την αρχική χορήγηση της άδειας διαμονής για τα μέλη της οικογένειας, θα καθοριστεί με την Κοινή Υπουργική Απόφαση του άρθρου 90 § 1 ν.3386/2005.
- Την πρόσβαση στον επαγγελματικό προσανατολισμό, στη βασική και περαιτέρω κατάρτιση καθώς και στην επανακατάρτιση.

Προσοχή: σε κατόχους αδειών διαμονής για οικογενειακή επανένωση που παρέχουν εξαρτημένη εργασία, υπηρεσίες ή έργο ή ασκούν ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, η σχετική έγκριση θα δίνεται μόνο για το νομό στον οποίο έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής στον συντηρούντα και στο μέλος της οικογένειας, δεδομένου ότι δεν νοείται οικογενειακή επανένωση με έναν εκ των συζύγων εκτός των ορίων του νομού, διότι θα αναιρείτο η προϋπόθεση της συγκατοίκησης.

Αυτοτελής άδεια διαμονής μέλους οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας

Πρόσωπα που έχουν γίνει δεκτά για λόγους οικογενειακής επανένωσης δικαιούνται να αποκτήσουν αυτοτελή άδεια διαμονής στην Ελλάδα υπό τις εξής προϋποθέσεις:

Παρέλευση πενταετίας από τη χορήγηση της αρχικής άδειας διαμονής για οικογενειακή συνένωση, με την προϋπόθεση ότι δεν έχει χορηγηθεί άδεια διαμονής για έναν από τους άλλους λόγους που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

Προσοχή: οι κάτοχοι αδειών διαμονής για οικογενειακή επανένωση δεν επιτρέπεται να αλλάξουν κατηγορία άδειας διαμονής πριν την παρέλευση πενταετίας.

Ενηλικίωση

Θάνατος του συντηρούντος. Αυτοτελής άδεια διαμονής χορηγείται μόνο εφόσον τα μέλη της οικογένειας διαμένουν στη χώρα τουλάχιστον επί ένα έτος πριν το θάνατό του.

Σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή αποδεδειγμένης διακοπής της έγγαμης συμβίωσης, αλλά με τις εξής προϋποθέσεις:

- ο γάμος διήρκεσε τρία τουλάχιστον χρόνια πριν από την έναρξη της δίκης έκδοσης διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή διακοπής της έγγαμης συμβίωσης. Επισημαίνεται ότι το ένα από τα τρία αυτά έτη θα πρέπει να έχει διανυθεί στην Ελλάδα,

- να συντρέχουν ιδιαίτερες δυσχερείς καταστάσεις, όπως σε περίπτωση που το μέλος της οικογένειας κατέστη θύμα οικογενειακής βίας, κατά τη διάρκεια του γάμου.

Επισημαίνεται ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί, εάν συντρέχει αποδεδειγμένη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης, στοιχεία τα οποία τεκμηριώνουν την κατάσταση αυτή και οι Υπηρεσίες σας μπορούν να

Α.Σ. Δίκτυο «Ιώ»
Δίκτυο Προώθησης της Διαπολιτισμικότητας

λαμβάνουν υπόψη είναι ιδίως

- σγυγή διαζυγίου, μισθωτήριο κατοικίας από το οποίο εμφανίζεται ότι ο συντηρών δεν διαμένει πλέον με τα μέλη της οικογένειάς του ή υποβολή ξεχωριστής φορολογικής δήλωσης των δύο συζύγων. Τα ανωτέρω στοιχεία θα πρέπει να δηλώνονται από τους υπηκόους τρίτων χωρών στο πλαίσιο της υποχρέωσης τους να ενημερώνουν τις αρμόδιες Υπηρεσίες Αλλοδαπών και Μετανάστευσης για κάθε μεταβολή της διεύθυνσης κατοικίας τους ή της προσωπικής τους κατάστασης.

Ο υπήκοος τρίτης χώρας οφείλει να δηλώνει τις ανωτέρω μεταβολές εντός μηνός.

Η διάρκεια της αυτοτελούς άδειας διαμονής δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος και περαιτέρω ανανέωσή της γίνεται σύμφωνα με τις προβλέψεις του ν.3386/05.

Προσοχή: Το δικαίωμα διαμονής των ανήλικων τέκνων ακολουθεί την τύχη του δικαιώματος διαμονής του γονέα, στον οποίο έχει ανατεθεί η επιμέλειά τους.

Για τα τέκνα που ενηλικιώνονται η διάρκεια της αυτοτελούς άδειας διαμονής δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη από ένα έτος και ανανεώνεται ανά έτος, σε κάθε περίπτωση όμως μέχρι το 21ο έτος της ηλικίας τους.

Μετά τη συμπλήρωση του 21ου έτους της ηλικίας του, η ανανέωση επιτρέπεται για έναν από τους λόγους που προβλέπονται στο ν.3386/05. Αν δεν ανανεωθεί η αυτοτελής άδεια διαμονής μέσα σε ένα έτος από την ημερομηνία λήξης της, τότε ο υπήκοος τρίτης χώρας είναι υποχρεωμένος να εγκαταλείψει τη Χώρα. Κατά το χρονικό διάστημα του ενός έτους από την ημερομηνία λήξης της αυτοτελούς άδειας διαμονής, ο υπήκοος τρίτης χώρας δεν απελευνεται. Αν ο υπήκοος τρίτης χώρας ανανεώσει την αυτοτελή άδεια διαμονής για σπουδές, τότε μπορεί μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του, να την ανανεώσει σύμφωνα με τις προβλέψεις και τις προϋποθέσεις του ν. 3386/05.

Αυτοτελής άδεια διαμονής μέλους οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας, Αρχική χορήγηση (Άρθρο 60 παρ. 1)

Ακριβή φωτοαντίγραφα προηγούμενων αδειών διαμονής για οικογενειακή επανένωση από τις οποίες να αποδεικνύεται συνολικά η πενταετής νόμιμη διαμονή του στην Ελλάδα, για το λόγο αυτό η ληξιαρχική πράξη γέννησης, για την περίπτωση της ενηλικίωσης ή ληξιαρχική πράξη θανάτου του συντηρούντος ή απόφαση διαζυγίου ή ακύρωση του γάμου συνοδευόμενο από επικυρωμένο αντίγραφο της ληξιαρχικής πράξης γάμου ή επικυρωμένο αντίγραφο της καταγγελίας που έχει υποβάλει σε αρμόδια Ελληνική αρχή στην περίπτωση άσκησης ενδοοικογενειακής βίας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο από το οποίο να προκύπτει η συνδρομή ιδιαίτερως δυσχερών καταστάσεων.

Αυτοτελής άδεια διαμονής μελών (των τέκνων) οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας, Ανανέωση μέχρι την συμπλήρωση του 21ου έτους (Άρθρο 60 παρ. 4)

Ληξιαρχική πράξη γέννησης.

ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΠΙ ΜΑΚΡΟΝ ΔΙΑΜΕΝΟΝΤΟΣ

Δικαίωμα να αποκτήσει την ιδιότητα του επί μακρόν διαμένοντος έχει κάθε ενήλικος υπήκοος τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα κατά τα πέντε τελευταία έτη.

Προσοχή: Η πενταετής νόμιμη διαμονή στη χώρα υπολογίζεται από την απόκτηση άδειας διαμονής σύμφωνα με το ν. 2910/01 (άρθρο 91 § 1 του ν. 3386/05).

Από το πεδίο εφαρμογής εξαιρούνται:

- Οι κάτοχοι άδειας διαμονής για σπουδές, απόκτηση ιατρικής ειδικότητας, και επαγγελματική κα-

Α.Σ. Δίκτυο «Ιώ»
Δίκτυο Προώθησης της Διαπολιτισμικότητας

